

KieliVertailu

-työväline

HARJOITUSPAKETTI

Kieltenvälinen vertailu varhaiskasvatuksen
kielitietoisien pedagogiikan kehittämässä

KieliVertailu-työväline

Kieltenvälinen vertailu varhaiskasvatuksen
kielitietoisien pedagogiikan kehittämisessä

HARJOITUSPAKETTI



**TURUN
YLIOPISTO**





KieliVertailu-työväline on kehitetty vuosien 2019–2022 aikana osana seuraavia Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen järjestämiä ja Opetushallituksen rahoittamia hankkeita: MOPEVA – Moninainen opetus ja varhaiskasvatus, VakMo – Monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien tukeminen varhaiskasvatuksessa ja KiVe – Kielten vertailu kielitietoisien pedagogiikan tukena varhaiskasvatuksessa. Työryhmään kuului varhaiskasvatuksen ammattilaisia eri puolilta Suomea.

Kuvitus	Jane Peltoniemi / Kuvakorttien kuvat kuvapankista lukuunottamatta tarinoihin liittyviä kortteja.
Kannet	Aino Huhtaniemi
Ulkoasu ja taitto	Pia Sonck-Koota

Kustantaja Turun yliopisto 2022

Sisällys

LUKIJALLE.....	5	8 HYÖRIN PYÖRIN.....	70
1 ÄÄNNERALLI.....	6	Harjoitellaan äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö sekä diftongia /yø/ eli YÖ	
Harjoitellaan eri äänneiden tunnistamista ja tuottamista		9 MUUN JA MYYN METSÄRETKI, MAAN JA MÄÄN PULKKAMÄKIRETKI SEKÄ MOON JA MÖÖN KALARETKI -TARINAT.....	74
2 ÄÄNNEJUMPPAA SUOMEN VOKAALEILLA.....	8	Harjoitellaan äänneparien /u-y/, /ɑ-æ/ ja /o-ø/ eli U-Y, A-Ä, ja O-Ö erottelua ja ääntämistä	
Harjoitellaan tunnistamaan ja ääntämään äännepareja /i-y/, /e-ø/, /ɑ-æ/ ja /u-o/ eli I-Y, E-Ö, A-Ä ja U-O		A) Muun ja Myyn metsäretki.....	77
3 PAPUKAIJAHARJOITUKSET.....	11	B) Maan ja Mään pulkkamäkiretki.....	85
A) Johdanto papukaijaharjoituksiin ...	11	C) Moon ja Möön kalaretki.....	93
B) Papukaijan nokkaisu.....	12	10 PITKÄNÄ VAI PÄTKÄNÄ? – ELÄINTEN LOIKKARATA.....	102
Harjoitellaan diftongien erottelua		Opetellaan tunnistamaan vokaalien kestoeroja	
C) Papukaija matkii peikkokieltä.....	23	11 PITKÄNÄ VAI PÄTKÄNÄ? – HYPPYRATA SANOILLA.....	126
Harjoitellaan äänneiden /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö erottelua		Harjoitellaan vokaalien kestoerojen tunnistamista sanoilla	
D) Papukaija sanapoliisina.....	29	12 PELASTA PRINSSI AFPE -LAUTAPELI.....	139
Opitaan huomaamaan hienovaraisia äänne-eroja		Harjoitellaan pitkien konsonanttien tunnistamista ja ääntämistä	
4 ÄÄNNESALAPOLIISIT.....	39	LÄHTEET.....	152
Tunnistetaan pitkiä ja lyhyitä äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö		LISÄKIRJALLISUUS.....	152
5 HÄLYTYSAJONEUVOT LIIKKEELLÄ.....	57	TEKIJÄT.....	153
Äännetään pitkiä äänneitä /y:/, /æ:/ ja /ø:/ eli YY, ÄÄ ja ÖÖ			
6 TANKATAAN ÄÄNTEITÄ.....	61		
Harjoitellaan pitkiä ja lyhyitä äänneitä /y-y:/, /æ-æ:/ ja /ø-ø:/ eli Y-YY, Ä-ÄÄ ja Ö-ÖÖ			
7 PIHASANADOMINO.....	63		
Harjoitellaan äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö			

Harjoituspaketin harjoitukset ja niissä harjoiteltavat suomen kielen äänteet

Harjoitukset keskittyvät suomen äänneisiin, jotka vaativat todennäköisimmin eniten harjoitusta suomen kieltä opittaessa.

Sivu		Y /y/	Ä /æ/	Ö /ø/	YÖ /yø/	O /o/	U-Y /u- y/	A-Ä /a- æ/	O-Ö /o- ø/	I-Y /i-y/	E-Ö /e- ø/	U-O /u- o/	kesto- erojen tunnis- tus	pitkät konso- nantit	pitkät vokaa- lit	dif- tongit	äänne- erojen tunnis- tus
6	Äänneralli	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
8	Äänne- jumppa							•		•	•	•					
12	Papukaijan nokkaisu															•	•
23	Papukaija matkii peikko- kieltä	•	•	•		•		•	•	•	•	•					•
29	Papukaija sana- poliisina												•				•
39	Äänne- salapoliisit	•	•	•									•		•		
57	Hälytys- ajoneuvot liikkeellä	•	•	•											•		
61	Tankataan äänteitä	•	•	•									•		•		
63	Pihasana- domino	•	•	•													
70	Hyörin pyörin	•	•	•	•											•	
77	Muun ja Myyn metsäretki						•										•
85	Maan ja Mään pulkka- mäkiretki							•									•
93	Moon ja Möön kalaretki								•								•
102	Pitkänä vai pätkänä – Eläinten loikkarata												•		•		
126	Pitkänä vai pätkänä – Hyppyrata sanoilla												•		•		
139	Pelasta prinssi Affe -lautapeli												•	•			

Taulukon eri kielten puhujille oleellisista harjoiteltavista äänneistä löydät KieliVertailu-työkalun oppaan sivulta 6. Lisäksi voit lukea äänneiden oppimisesta ja kielten äänne-erojen vaikutuksesta puheen oppimiseen tarkemmin KieliVertailu-työkalun oppaan sivuilta 7–17.

LUKIJALLE

KieliVertailu-työväline on kehitetty varhaiskasvatuksen henkilöstön tueksi monikielisissä lapsiryhmissä toimimiseen. Se auttaa monikielisen lapsen suomen kielen ääntämisen harjoittelussa, lisää henkilöstön kielitietoista osaamista ja ymmärrystä eri kielistä sekä tekee näkyväksi monikielisen lapsiryhmän erilaiset kielet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttää lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettien tukemista (VASU 2022, 32–33) ja siten kielitietoisien pedagogiikan toteuttamista. KieliVertailu-työvälinettä voidaan käyttää yhdessä Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa (KieliPeda) -työvälineen kanssa.

Työväline koostuu kahdesta erillisestä osiosta: 1) eri kieliä vertailevasta oppaasta ja 2) tästä harjoituspaketista, joka sisältää valmiita harjoitteita suomen kielen äänteiden harjoitteluun. Työväline on suunniteltu käytettäväksi kokonaisuutena. Opas ohjaa fonetiikan peruskäsitteiden hallintaan ja kielivertailujen tekemiseen. Sen lukeminen auttaa soveltamaan äännetietoutta käytännön harjoituksiin.

Työvälineen harjoituspaketti tarjoaa valmiita harjoituksia materiaaleineen suomen kielen äänteiden ja äänteellisten piirteiden harjoitteluun monikielisessä ympäristössä varhaiskasvatuksessa. Harjoittelun tavoitteena on ymmärretyksi tuleminen ja ymmärtäminen, toisin sanoen riittävä kielitaito. Äänteiden harjoittelu ja kielitietoisuuden lisääminen eivät koskaan mene hukkaan. Harjoituksiin on valittu niitä suomen kielen äänteitä ja äänteellisiä piirteitä, jotka todennäköisimmin vaativat harjoittelua eri kielten puhujilta. Lisäksi harjoituksiin valittujen äänteiden sekoittuminen vaikeuttaa usein ymmärtämistä ja ymmärretyksi tuleamista suomen kielellä. Näistä syistä harjoituksissa keskitytään erityisesti seuraavien suomen kielen äänteiden tunnistamiseen, erottamiseen ja tuottamiseen: vokaalit *y-/y/*, *ä-/æ/* ja *ö-/ø/*, diftongit, äänteiden kestoerot sekä pitkät vokaalit ja konsonantit. Kaikki KieliVertailu-työvälineen harjoitukset pohjautuvat tutkittuun tietoon äänteiden oppimisesta ja sitä tukevista menetelmistä (ks. lisäkirjallisuus, s. 152).

KieliVertailu-työvälineen harjoitukset ovat Turun yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen Kieli- ja kulttuuritietoisien opetuksen opiskelijoiden työn tuloksia. Työvälineen laatimiseen on osallistunut useita varhaiskasvatuksen ammattilaisia sekä eri alojen asiantuntijoita. Haluamme kiittää erityisesti työvälineen foneettisia asiantuntijoita professori Maija S. Peltolaa ja yliopisto-opettaja Kimmo U. Peltolaa Turun yliopistosta. Toivotamme palkitsevaa suomen kielen äänteiden harjoittelua KieliVertailu-työvälineen harjoitusten parissa!

Turussa 21.2.2022

Työvälineen kehittämistyöryhmän ja toimituskunnan puolesta

Katja Haapanen ja Maria Tyrer

1 ÄÄNNERALLI

Harjoitellaan eri äänteiden tunnistamista ja tuottamista



Kohderyhmä:

- yli 1-vuotiaat
- pienryhmä/
kaksin

Uutta kieltä opittaessa äänteet, joita ei ole puhujan ensikielessä, vaativat usein erityistä harjoittelua (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 13–17). Äänneralli-harjoitus perustuu mallintamiselle, matkimiselle ja yhdessä tekemiselle. Selkeän ääntämismallin tarjoaminen ja äänen toistaminen tukevat tutkimusten mukaan äänteiden oppimista. Harjoituksen avulla voi harjoitella mitä vain suomen kielen äänteitä ryhmän tarpeiden mukaan.

Äännerallia voi leikkiä esimerkiksi pelilaudalla, automatolla, ulkona, jumppasalissa tai siirtymätilanteissa. Äännerallissa autolle annetaan eri tilanteissa ajettaessa erilaisia ääniä. Harjoitusta voi soveltaa lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan. Lapset voivat esimerkiksi leikkiä robottia, avaruusrakettia, laulavaa lintua tai prinsessaa.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella tunnistamaan ja tuottamaan suomen kielen eri äänteitä rallileikin kautta. Voit valita harjoitukseen äänteitä, joiden harjoittelu on ajankohtaista lapselle tai ryhmälle. Harjoituksen tullessa tutuksi voit antaa myös lasten päättää, millä äänteellä leikissä edetään.

Materiaalit

- pikkuautoja tai muita lapsille mieluisia leluja
- autorata

Voitte toteuttaa autoradan haluamallanne tavalla. Rata voi olla esimerkiksi automatto, itse rakennettu rata tai hiekkalaatikolle yhdessä tehty tie.

Harjoituksen kulku

1. Valitse harjoiteltavat kohdeäänteet ryhmän tarpeiden mukaan.
2. Keksi kohdeäänteistä erilaisia auton ääniä leikkiä varten. Auto voi esimerkiksi äännellä ylämäessä ”YYYYY”, alamäessä ”ÄÄ-AA-ÄÄ-AA” ja peruuttaessa ”PII-PÖÖ-PII-PÖÖ”.
3. Valitkaa lasten kanssa leikissä käytettävä autorata (esimerkiksi automatto tai itse rakennettu rata).
4. Pyydä lapsia valitsemaan mieleisensä auto tai muu lelu, joka lähtee ajelemaan radalla.
5. Tutustukaa rataa ja auton liikkumiseen radalla yhdessä. Auto voi äännellä erilaisilla äänteillä esimerkiksi



- käynnistyessä
- pysähtyessä
- peruuttaessa
- ajaessa asfaltilla, soralla, hiekalla, nurmella, vesilammikossa jne.
- ajaessa suoraa tai mutkaista tietä
- ala- tai ylämäessä
- bensiinin loppuessa, tankatessa tai tankin ollessa täysi
- auton ollessa rikki, hinauksessa tai korjauksessa



6. Sano mahdollisimman selkeästi ja liioitellen keksimäsi auton äänet lapsille malliksi, esimerkiksi ”ÄRR-ÄRR-ÄRR”. Pyydä lapsia toistamaan perässä. Toista malli.
 - Voitte myös keksiä yhdessä erilaisia auton ääniä. Ohjaa tällöin lapsia valitsemaan ääniin mukaan myös harjoiteltavia kohdeäänteitä.
7. Valitkaa yhdessä, mitä näistä äänistä auto pitää missäkin tilanteessa.
8. Autot lähtevät ajelemaan radalle pitäen sovittuja ääniä eri tilanteissa.
9. Anna lapsille ääntämismalleja leikin aikana ja rohkaise heitä tarvittaessa, esimerkiksi: ”Nyt kaikki autot ajavat isoon mutkaan YYY-III!”
10. Voit kannustaa lapsia keksimään omia ääniä myös leikin aikana ohjaten heitä käyttämään kohdeäänteitä mahdollisimman paljon.

Leikin soveltaminen

Temppurata

1. Äännerallia voi leikkiä myös esimerkiksi jumppasalissa tai ulkona.
2. Tässä harjoituksessa lapset ovat autoja.
3. Rakentakaa temppurata.
4. Kerro lapsille, mitä ääntä auto pitää temppuradan ensimmäisellä kierroksella. Sano malli selkeästi artikuloiden ja liioitellen.
5. Lapset lähtevät kiertämään temppurataa pitäen mallitettua ääntä.
6. Vaihda ääntä kierroksen vaihtuessa.



Äännerallia voi käyttää myös saduttamiseen, esimerkiksi keksimällä lasten kanssa yhdessä tarinaa, jossa auto ajaa eri paikkoihin. Äännerallia voi soveltaa myös Kapteeni käskee -leikkiin yhdistämällä äänteen liikkeeseen. Siirtymätilanteissa äännerallia voidaan leikkiä niin, että lapset ovat autoja ja äänneet yhdistetään eri toimintoihin ja tilanteisiin. Autot voivat esimerkiksi äänellä parijonossa kuljettaessa ”TYY-TUU-TYY-TUU” tai ruokailuun siirryttäessä ”MYM-MÖM-MYM-MÖM”.

2 ÄÄNNEJUMPPAA SUOMEN VOKAALEILLA

Harjoitellaan tunnistamaan ja ääntämään äännepareja /i-y/, /e-ø/, /ɑ-æ/ ja /u-o/ eli I-Y, E-Ö, A-Ä ja U-O



Kohderyhmä:

- yli 2-vuotiaat
- Kahdestaan, pienryhmä tai koko ryhmä

Toisen kielen oppijan on tärkeää oppia tunnistamaan omasta ensikielistään poikkeavat äänteet ja tuottamaan ne oikeasta ääntöpaikasta. Äänneparit /i-y/, /e-ø/, /ɑ-æ/ ja /u-o/ eli I-Y, E-Ö, A-Ä ja U-O ovat valikoituneet tähän harjoitukseen niiden erottelun vaikeuden vuoksi. Äänteet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö myös puuttuvat monista kielistä ja vaativat siksi usein erityistä harjoittelua (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6, 19–20).

Äännejumppa-kortteja voidaan käyttää esimerkiksi pienryhmässä tai koko ryhmän kanssa yhteisessä piirissä. Jo 2-vuotiaan kanssa voidaan leikinomaisesti harjoitella suun motorikkaa ja vokaalien ääntöpaikkojen tunnistamista korttien avulla. Harjoituksen voi toteuttaa joko lapsen kanssa kahdestaan tai ryhmässä, jolloin aremmatkin lapset voivat uskaltautua harjoittelemaan yhdessä toisten kanssa.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella vokaaliparien /i-y/, /e-ø/, /ɑ-æ/ ja /u-o/ eli I-Y, E-Ö, A-Ä ja U-O erottelua ja ääntämistä matkimisen ja toiston kautta. Äänteiden liioiteltu artikulointi on harjoituksessa tärkeää, jotta lapsi saa ääntämiseen selkeän mallin. Harjoitus on tarkoitettu erityisesti suomea oppivien lasten suomen kielen äänteiden vakiinnuttamiseen varhaiskasvatuksessa.

Materiaalit

- Kuvakortit (4 kpl)

Kuvakortit löydät sivulta 10 alkaen. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät. Mikäli lapsi on vielä suomen kielen oppimisen alkuvaiheessa, kannattaa korteista valita yleisemmät verbit *kertoa* ja *sanoa* sekä substantiivit *lintu* ja *talintinti*. Kun lapsen suomen kielen taito on jo pidemmällä, voi sanastoa laajentaa verbeillä *määkiä* ja *ulvoa* sekä substantiiveilla *talintinti* ja *metsästystorvi*.

Kuvakorttien tekstit

Lintu/talitintti laulaa: TI-TI-TYY, TI-TI-TYY

Torvi/metsätorvi soittaa: TEE-TÖÖ, TEE-TÖÖ

Lammas sanoo/määkii: MÄÄ-MAA, MÄÄ-MAA

Susi sanoo/ulvoo: UU-OO, UU-OO

Harjoituksen kulku



1. Asetu niin, että lapset näkevät suusi liikkeet helposti.
2. Artikuloi kuvakorttien äänteet erittäin selvästi, jopa liioitellen. Harjoiteltavat äänteet ovat:

I-Y:

Kielen kärki on suun etuosassa. I:ssä huulet ovat laveat, Y:ssä pyöreät.

E-Ö:

Kielen kärki on suun etuosassa. E:ssä huulet ovat laveat, Ö:ssä pyöreät.

A-Ä:

A:ssa kieli on taaempana suussa, Ä:ssä kielen kärki on suun etuosassa. Molemmissa huulet ovat laveasti auki.

U-O:

Kieli on suun takaosassa, mutta O:ssa kieli laskeutuu U:hun verrattuna suussa alemmaksi. Molemmissa huulet ovat pyöreät.

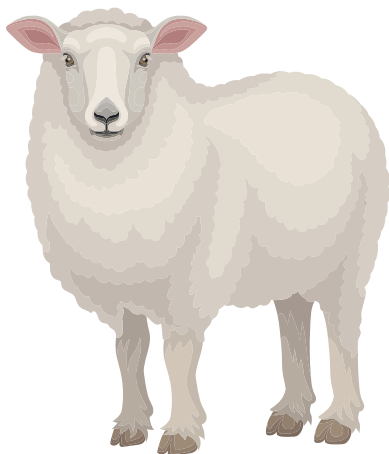
3. Pyydä lapsia toistamaan perässä.
4. Toistakaa kaikki äänteet useaan kertaan. Tarjoa lapsille joka kerta selkeä malli.



**Lintu/talitintti laulaa:
TI-TI-TYY, TI-TI-TYY**



**Torvi/metsätorvi soittaa:
TEE-TÖÖ, TEE-TÖÖ**



**Lammas sanoo/määkii:
MÄÄ-MAA, MÄÄ-MAA**



**Susi sanoo/ulvoo:
UU-OO, UU-OO**

3 PAPUKAIJAHARJOITUKSET

A) Johdanto papukaijaharjoituksiin

Seuraavissa kolmessa harjoituksessa suomen kielen äänneitä harjoitellaan papukaijahahmon avulla. Harjoitukset perustuvat selkeään artikulaatioon, toistoon ja matkimiseen. Papukaija on tunnetusti lahjakas matkija, minkä vuoksi se soveltuu erinomaisesti harjoituksen maskotiksi. Kun aikuinen heittäytyy papukaijaharjoitukseen, jopa piirroseläin voi olla yhtä vakuuttava toistelijä kuin oikea papukaija. Harjoituksissa on myös muita mielikuvitus-hahmoja, jotka auttavat lasta sitoutumaan harjoitukseen. Samalla ne voivat tuoda lapselle turvaa ja rohkeutta: jos lasta ujoituttaa, hän voi esiintyä hahmon roolissa ja näin rohkaistua toistamaan ja lausumaan äänneitä.

Harjoitukset on suunniteltu pienelle ryhmälle, mutta ne soveltuvat myös kahdestaan lapsen kanssa tehtäviksi.

Materiaalit

Harjoituksiin tarvitaan papukaijan lisäksi erilaisia kuvakortteja. Tarvittavat kuvakortit löydät sivulta 16 alkaen. Tulosta kuvakortit ja leikkaa ne korteiksi. Voit myös laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät. Löydät kopioitavan Papu-nimisen papukaijan kuvan sivulta 14. Papu Papukaija löytyy sekä tulostettavana värikuvana että värityskuvana. Voit tehdä papukaijasta keppinuken harjoituksissa käytettäväksi. Halutessasi voit jonkin papukaijaharjoituksen loppuun pyytää ryhmän lapsia värittämään omat papukaijamaskotit ja tehdä niistä esimerkiksi hauskan huoneentaulun, joka auttaa lapsia muistamaan harjoitukset ja niissä harjoitellut äänneet. Näin harjoitukset tehostuvat entisestään.

Aloitusloru

Kaikki papukaijaharjoitukset alkavat aina aloituslorulla, joka innostaa lapsia ja auttaa heitä keskittymään tulevaan harjoitukseen.

Papu papu, papukaija,
kutsu kaikki leikkimään.
Papu papu, papukaija,
yhdessä hauskaa pidetään.
Tule, tule, tule mukaan,
nyt ei jää yksin kukaan!

Irene Altundas, Terhi Hyvärinen ja Ranja Karakus

B) Papukaijan nokkaisu

Harjoitellaan diftongien erottelua



Kohderyhmä

- Yli 5 v.
- Pienryhmä tai kahden

Suomen kielen diftongeja eli kahden vokaalin yhtymiä ei ole useimmissa muissa kielissä ja siksi niiden tunnistaminen ja ääntäminen vaativat usein harjoittelua (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6 ja 19). Harjoiteltavat diftongit ovat suomen yleiskielen mukaisia. Jos lapset käyttävät puheessaan murteellisia muotoja diftongeista, voi niitä käyttää myös harjoituksessa.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella suomen kielen diftongien erottelua ja hallintaa. Ensisijainen tavoite on oppia erottamaan diftongit toisistaan kuullun perusteella, mutta harjoitus sopii myös diftongien ääntämisen harjoitteluun.

Materiaalit

- papukaija
- kuvakortit (27 kpl)

Papukaijan ja kuvakortit löydät sivulta 14 alkaen. Voit tehdä papukaijasta keppinuken. Halutessasi voit laminoida kuvakortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kuvakorttien sanaparit

äiti-iäti	huosut-housut	nouli-nuoli
suana-sauna	raita-riata	syödä-söydä
kaula-kuala	öy-yö	vuoro-vouro
luatanen-lautanen	ruoto-routo	iuda-uida
käytävä-kyätävä	pöyrä-pyörä	koira-kiora
pyötä-pöytä	pieli-peili	kienu-keinu
lueka-leuka	koukku-kuokku	aita-iata
piata-paita	vöy-vyö	liepä-leipä
viulu-vuilu	sieni-seini	leijona-liejona



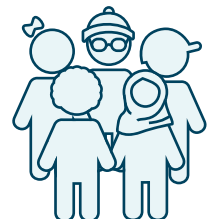
Harjoituksen kulku

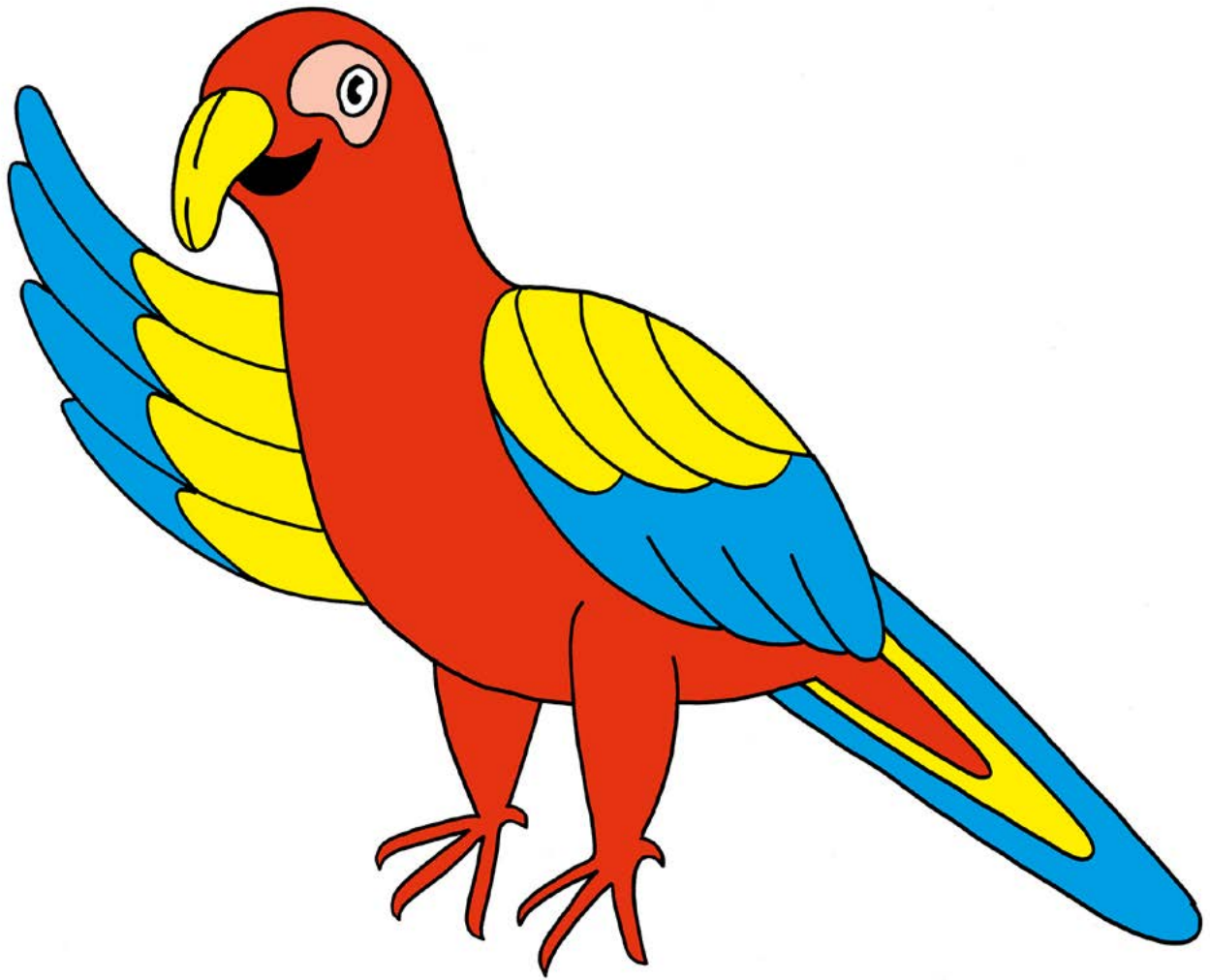
- Valitse kuvakortit lapsen kielitaidon tason mukaan.
 - Tutummat sanat, kuten *äiti*, *pöytä* ja *housut*, ovat helpompia.
 - Harvemmin käytetyt sanat, kuten *käytävä*, *nuoli* ja *koukku*, ovat vaikeampia.
- Lue aloitusloru:

Papu papu, papukaija,
kutsu kaikki leikkimään.
Papu papu, papukaija,
yhdessä hauskaa pidetään.
Tule, tule, tule mukaan,
nyt ei jää yksin kukaan!
- Aloituslorun jälkeen anna ensimmäiselle lapselle papukaija.
- Kerro: ”Näytän papukaijalle kuvakortteja ja sanon kaksi sanaa. Sanoista toinen on kuvassa ja toinen on ihan outo (esimerkiksi *raita-riata*).”
- Näytä ensimmäistä kuvakorttia lapselle.
- Sano: ”Papukaija, kun kuulet kuvassa olevan sanan, niin kosketa nokkallasi kuvaa.”
- Sano kuvakortin takana oleva sanapari selkeästi ja tarpeeksi hitaasti, tarvittaessa vielä toistaen.
- Lapsi valitsee kuvaan sopivan sanan ja antaa papukaijan nokkaista korttia.
- Kun papukaija on nokkaissut korttia, toista vielä oikea malli. Sana voidaan toistaa myös yhdessä koko lapsiryhmän kanssa.
- Lapsi saa kortin itselleen ja antaa papukaijan seuraavalle.

Papukaijaa voi leikkiä myös isommassa lapsiryhmässä

- Aikuinen on papukaija.
- Näytä lapsille kuvaa sanoen: ”Kertokaa papukaijalle, onko tämä sieni vai seini.”
- Lapset saavat vastata yhteen ääneen.









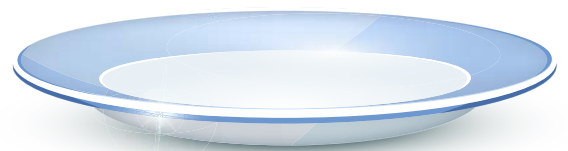
äiti-iäti



suana-sauna



kaula-kuala



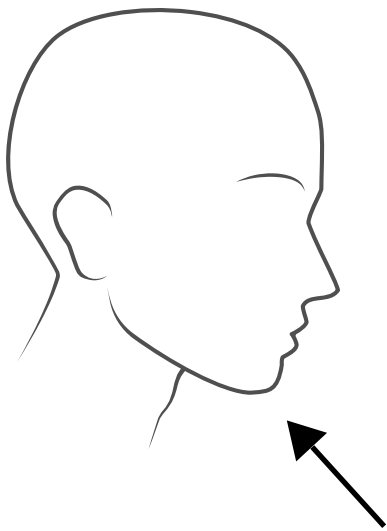
luatanen-lautanen



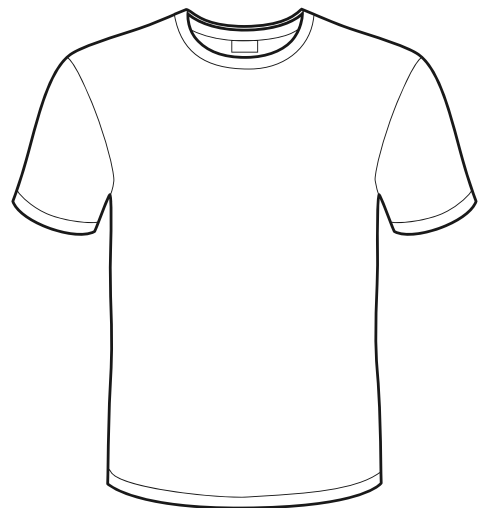
käytävä-kyätävä



pyötä-pöytä



lueka-leuka



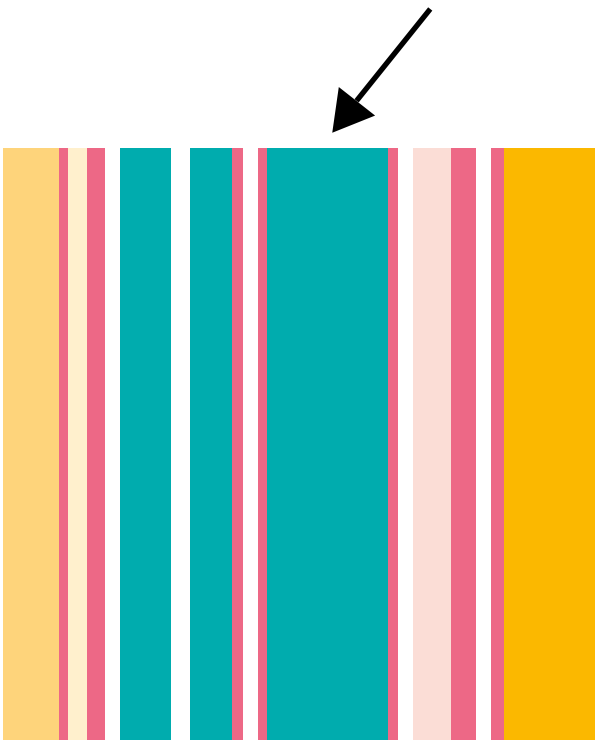
piata-paita



viulu-vuilu



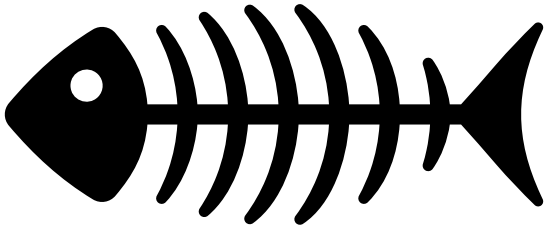
huosut-housut



raita-riata



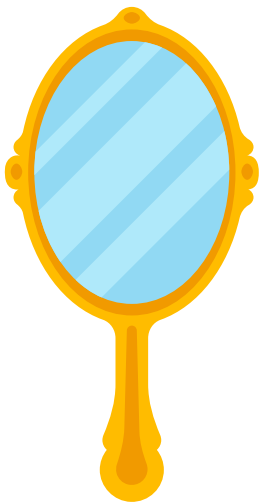
öy-yö



ruoto-routo



pöyrä-pyörä



pieli-peili



koukku-kuokku



vöy-vyö



sieni-seini



nouli-nuoli



syödä-söydä



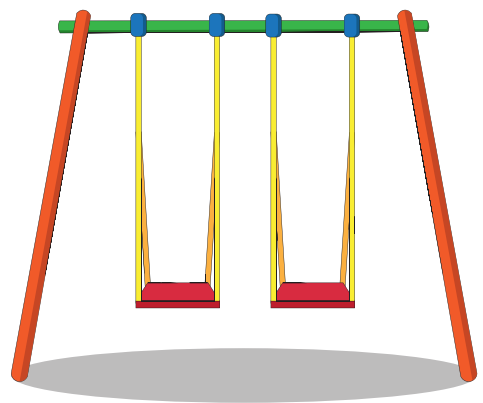
vuoro-vouro



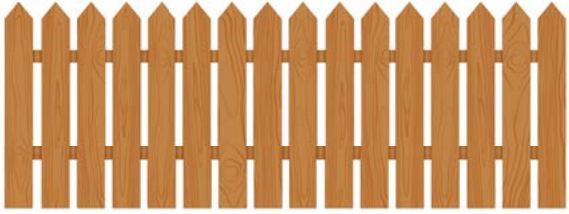
iuda-uida



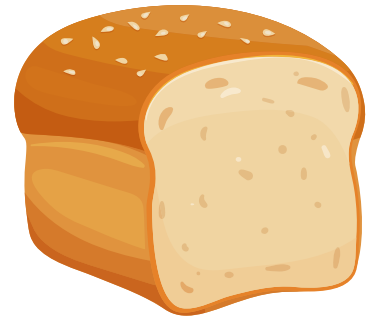
koira-kiora



kienu-keinu



aita-iata



liepä-leipä



leijona-liejona

C) Papukaija matkii peikkokieltä

Harjoitellaan äänteiden /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö erottelua

Useissa kielissä ei ole kaikkia samoja vokaaleja kuin suomen kielessä. Esimerkiksi vokaalit /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö puuttuvat monista kielistä ja siksi ne vaativat usein harjoitusta (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6 ja 19–20). Vokaalien tunnistamista ja ääntämistä opitaan tutkimusten mukaan tehokkaasti kuuntelun ja toistamisen kautta.

Kohderyhmä

- 4–6 v.
- **Pienryhmä tai kahden**



Harjoitus perustuu selkeään artikulaatioon, toistoon ja matkimiseen. Harjoituksessa erilainen äänne esiintyy tuttujen toistettujen äänteiden jälkeen, minkä tutkimuksissa on todettu lisäävän opittavan äänteen kiinnostavuutta ja korostavan äänteiden välisiä eroja.

Tavoite

Tavoite on harjoitella suomen kielen vokaalien /y, æ, ø, o/ eli Y, Ä, Ö ja O erottelua ja hallintaa matkimisen kautta. Ensisijainen tavoite on harjoitella vokaalien ääntämistä liioittelemalla.

Materiaalit

- papukaija
- metsänpeikkokortit (4 kpl, helpommat)
- vuorenpeikkokortit (4 kpl, vaikeammat)
- pussi kuvakorteille

Papukaijan löydät sivulta 14 ja peikkokortit löydät sivulta 25. Voit tehdä papukaijasta keppinuken. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät. Metsänpeikkokortit ovat helpompia, koska niissä harjoiteltavien vokaalien erot näkyvät suun liikkeissä (/i-y/ eli I-Y, /e-ø/ eli E-Ö, /u-æ/ eli U-Ä, /æ-o/ eli Ä-O). Vuorenpeikkokorteissa suun liikkeissä ei ole vokaalien välillä niin näkyvää eroa, vaan ero täytyy kuulla (/u-y/ eli U-Y, /o-ø/ eli O-Ö, /ɑ-æ/ eli A-Ä).

Kuvakorttien peikkokieli

Metsänpeikkokortit

Y-peikko: "lil lil lil lil LYY"
 Ö-peikko: "pep pep pep pep PÖÖ"
 Ä-peikko: "mum mum mum mum MÄÄÄÄ"
 O-peikko: "säs säs säs säs SOOOO"

Vuorenpeikkokortit

Y-peikko: "sus sus sus sus SYYY"
 Ö-peikko: "hoh hoh hoh hoh HÖÖÖÖ"
 Ä-peikko: "lal lal lal lal LÄÄÄÄ"
 O-peikko: "pup pup pup pup POOOO"





Harjoituksen kulku

1. Valitse helpommat metsänpeikko- tai vaikeammat vuorenpeikkokortit lasten kielitaidon tason mukaan.
2. Pidä kortit pussissa tai asettele ne kuvapuoli alaspäin lattialle.
3. Lue aloitusloru:

Papu papu, papukaija,
kutsu kaikki leikkimään.
Papu papu, papukaija,
yhdessä hauskaa pidetään.
Tule, tule, tule mukaan,
nyt ei jää yksin kukaan!

4. Aloituslorun jälkeen anna ensimmäiselle lapselle papukaija.
5. Käännä lattialta tai arvo pussista yksi kortti kerrallaan. Sama peikko voi tulla useamman kerran.
6. Näytä peikkokortti lapselle.
7. Lue ääneen kuvakortin kääntöpuolella oleva peikkokieli, esim. ”lil lil lil lil LYY”. Kiinnitä huomiota suun liikkeisiin, korostetusti lavea/pyöreä. Opittava vokaali lorun lopussa on yllätyksellinen, äänekkäämpi ja hassu.
8. Pyydä lasta toistamaan peikkokieli papukaijana matkien. Papukaijan roolissa olo voi rohkaista lasta matkimaan perässä.
9. Pyydä lasta antamaan papukaija seuraavalle.

Papukaijaa voi leikkiä myös isommassa lapsiryhmässä



1. Pidä kortit pussissa tai asettele ne kuvapuoli alaspäin lattialle.
2. Lue aloitusloru.
3. Anna papukaija lapsille.
4. Käännä lattialta tai arvo pussista yksi kortti kerrallaan.
5. Näytä peikkokortti lapsille.
6. Lue ääneen kuvakortin kääntöpuolella oleva peikkokieli.
7. Pyydä lapsia toistamaan peikkokieli yhteen ääneen papukaijana matkien.



Y-peikko:
"lit lit lit lit
LYY"

Ö-peikko:
"pep pep pep pep
PÖÖ"

Ä-peikko:
"mum mum mum mum
MÄÄÄÄ"

O-peikko:
"säs säs säs säs
S0000"



Y-peikko:
"sus sus sus sus
SYYY"Y"

Ö-peikko:
"hoh hoh hoh hoh
HÖÖÖÖ"

Ä-peikko:
"lal lal lal lal
LÄÄÄÄ"

O-peikko:
"pup pup pup pup
POOOO"

D) Papukaija sanapoliisina

Opitaan huomaamaan hienovaraisia äänne-eroja

Monissa kielissä ei ole kaikkia samoja konsonantteja kuin suomen kielessä. Lisäksi äänneiden kesto ei useissa kielissä erota sanojen merkityksiä niin kuin suomessa (esimerkiksi *tuli*–*tuuli*, ks. Kielivertailu-työvälineen opas, s. 6 ja 19–20). Suomen kielen konsonanttien ja äänneiden keston erottelua on hyvä harjoitella sanojen kautta, jolloin äännteellisten erojen luomat merkityserot korostuvat.

Kohderyhmä

- 4–6 v.
- **Pienryhmä tai kahden**



Tavoite

Tavoite on harjoitella huomaamaan, miten suomen kielen konsonanttien vaihtuminen (/t, p, k, r, l, s, m/ eli T, P, K, R, L, S ja M), äänneiden kesto sekä äänneiden poistaminen tai lisääminen vaihtavat sanan merkitystä. Samalla harjoitellaan tunnistamaan suomen kielen sanoja kuvien avulla.

Materiaalit

- papukaija
- kuvakortit (15 kpl)
- pussi kuvakorteille

Papukaijan löydät sivulta 14 ja kuvakortit löydät sivulta 31 alkaen. Voit tehdä papukaijasta keppinuken. Halutessasi voit laminoida kuvakortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kuvakorttien sanaparit

talo -palo	vapina- apina
lettu -kettu	aita- paita
pele -keli	tuuli- tuli
lakki- takki	puro- puuro
mehu -rehu	mato- matto
peitto -keitto	kisa- kissa
tussi- pussi	kasa- kassa
kukka -sukka	



Harjoituksen kulku

1. Pidä kuvakortit pussissa.
2. Lue aloitusloru:

Papu papu, papukaija,
kutsu kaikki leikkimään.
Papu papu, papukaija,
yhdessä hauskaa pidetään.
Tule, tule, tule mukaan,
nyt ei jää yksin kukaan!

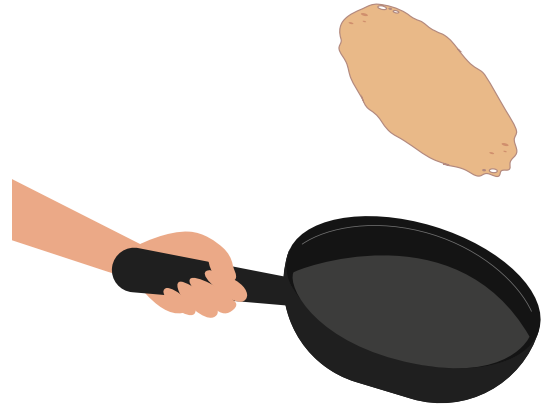


3. Pidä papukaijaa kädessäsi.
4. Kerro: ”Papukaija on saanut kasan houkuttelevia kuvakortteja, mutta koska hän puhuu vain papukaijaa, hän tarvitsee apua niiden tulkinnessa. Autatteko papukaijaa ratkaisemaan, mikä sana kuvassa on?”
5. Sano: ”Papukaija sanoo kaksi sanaa. Kertokaa papukaijalle, kumpi sana on kuvassa.”
6. Arvo pussista yksi kortti kerrallaan.
7. Näytä toinen kortissa olevista kuvista lapsille.
8. Korteissa on kuva molemmilla puolilla. Kuvien sanat muodostavat sanaparin (esimerkiksi kisa–kissa).
9. Äännä kuvakortin sanapari selkeästi eroja painottaen. Toista tarvittaessa.
10. Voit toistaa sanat joko itsenäsi tai papukaijana hassutellen tilanteen ja lasten taitojen mukaan.
11. Lapset kertovat, kun kuulevat oikean sanan.
12. Hauskuuta leikkiä: Papukaija palkitsee lapset sanomalla ”KIITOS” lasten kielillä tai vaihtoehtoisesti lapset opettavat sanan papukaijalle omalla kielellään tai vaikka leikkikielellä.

Voitte tehdä sanoista kuvaversio kotiini lainattavaksi. Näin leikkiä voi jatkaa myös kotona, jolloin harjoitus tehostuu. Lisäksi vanhemmat voivat harjoitella samoja sanoja lapsen kanssa omalla äidinkielellään ja tukea näin lapsen kokonaiskielitaitoa.



talo



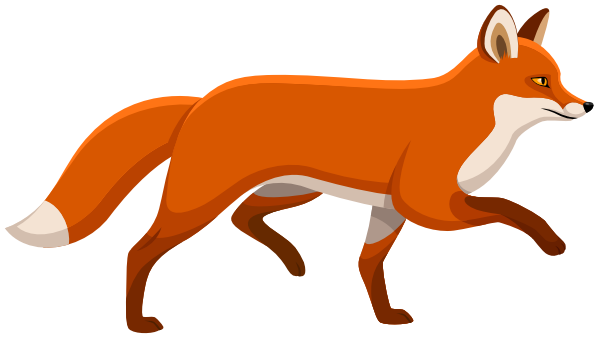
lettu



pele



lakki



kettu



palo



takki



keli



mehu



peitto



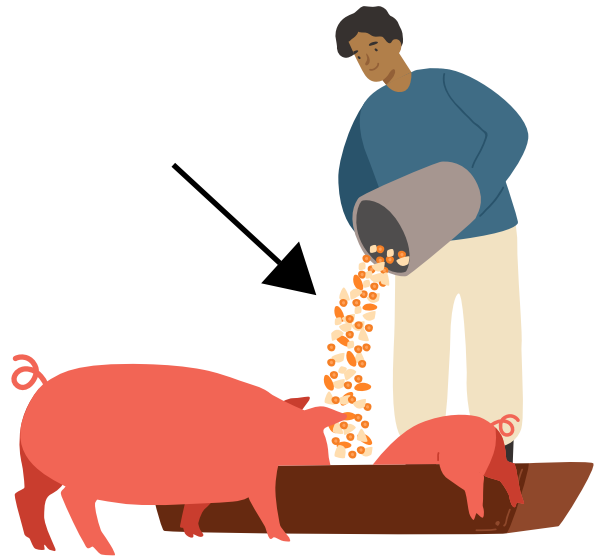
tussi



kukka



keitto



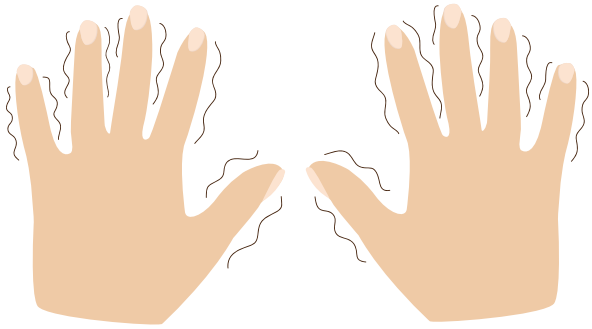
rehu



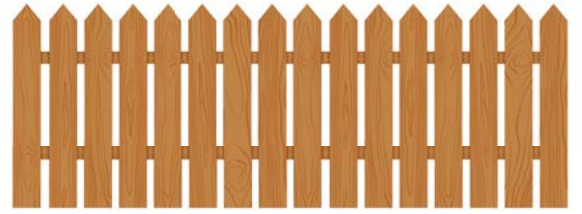
sukka



pussi



vapina



aita



tuuli



puro



paita



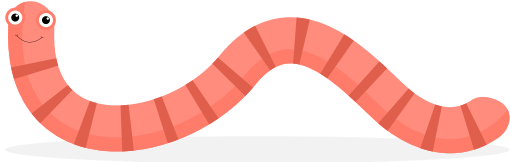
apina



puuro



tuli



mato



kisa



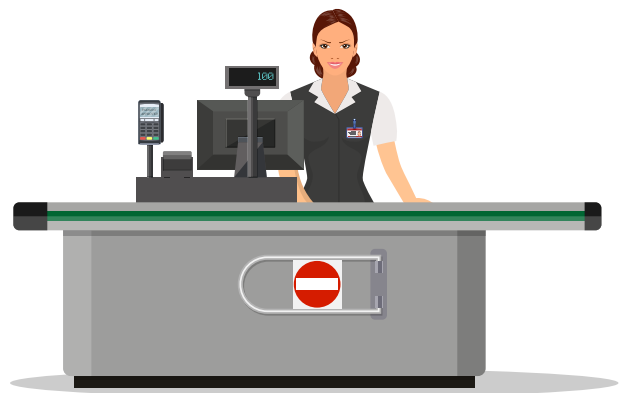
kasa



kissa



matto



kassa

4 ÄÄNNESALAPOLIISIT

Tunnistetaan pitkiä ja lyhyitä äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö

Äänneet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö ovat etuvokaaleja ja ne puuttuvat useista kielistä. Ne korvautuvat puheessa usein vastaavilla takavokaaleilla /u, α, o/ eli U, A ja O. Äänneitä harjoitellessa on tärkeää huomata, että vokaaleissa /y/ ja /ø/ eli Y ja Ö huulet ovat pyöreät (Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012), s. 176; 192–194). Lisäksi äänneiden kestoerojen (esim. *evät–eväät*) tunnistaminen vaatii usein harjoittelua, sillä kestoero puuttuu monista kielistä (ks. KieliVertailu-työkalan opas, s. 6 ja 19–20).

Äännesalapoliisit-harjoitus koostuu useista eri leikeistä, jotka voidaan viedä päiväkodin sisä- ja ulkotiloihin. Esimerkiksi hyppyrataa voidaan käyttää erilaisissa siirtymätilanteissa, äänneleikkejä voidaan leikkiä odotustilanteissa ja rentoutusta voidaan käyttää aamupiirin lopputoimintana. Äänneiden etsiminen voidaan toteuttaa vaikkapa aarrejahtina luonnossa. Metsässä kirjainkortit voivat olla kiinnitettynä esimerkiksi laminoituihin sienten kuviin, jotka voidaan poimia koreihin.

Kohderyhmä

- Eri ikäiset lapset, jotka hahmottavat kirjoitusasut
- Pienryhmä/ryhmä



Tavoite

Tavoitteena on tuottaa lapsille kokemuksia ja oivalluksia suomen kielen lyhyistä ja pitkistä vokaaleista /y-y:/, /æ-æ:/ ja /ø-ø:/ eli Y-YY, Ä-ÄÄ ja Ö-ÖÖ) kuvien ja liikkumisen avulla.

Materiaalit

Tutustutaan lyhyisiin ja pitkiin äänneisiin / Kutsutaan äänneillä

- kirjainkortit (60 kpl, 10 kpl jokaista vokaalia Y, YY, Ä, ÄÄ ja Ö, ÖÖ)

Etsitään parit

- kirjainkortit (60 kpl, 10 kpl jokaista vokaalia Y, YY, Ä, ÄÄ ja Ö, ÖÖ)
- kuvakortit (30 kpl)
- sinitarraa kuvakorttien kiinnittämiseen

Hyppyrata

- kirjainkortit (60 kpl, 10 kpl jokaista vokaalia Y, YY, Ä, ÄÄ ja Ö, ÖÖ)
- paikkamerkit, esim. lattiamuotoja (10 kpl)

Loppurentoutus

- instrumentaalista taustamusiikkia rentoutukseen (ei pakollinen)

Lisäksi

- sieni-/marjapohjat ulkona tai metsässä tehtävään leikkiin

Kirjain- ja kuvakortit löydät sivulta 45 alkaen. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kirjainkortit

Y

YY

Ä

ÄÄ

Ö

ÖÖ

Kuvakorttien sanat

Y

hyllä
syyli
pyry
hyttynen
hyppy

Ä

tähti
räkä
jänis
märkä
hämähäkki

Ö

pöllö
ötökkä
mörkö
mörökölli
örkki

YY

tyyny
kyykky
myyrä
kyy
pyyhe

ÄÄ

pää
jäätelö
säari
näätä
jääkaappi

ÖÖ

fööni
tööt
löoppi
rööri
konduktööri

Harjoituksen kulku

Tutustutaan lyhyisiin äänteisiin Y, Ä ja Ö

- Näytä lapsille kirjainkortit Y, Ä ja Ö yksi kerrallaan ja sano samalla kirjainta vastaava lyhyt äänne.
 - Näin lapset oppivat tunnistamaan kirjain-äännevastaavuuden.
- Aseta kirjainkortteja Y, Ä ja Ö lattialle. Jätä itsellesi yksi kappale kustakin kirjainkortista.
- Näytä lapsille yksi kirjainkortti kerrallaan ja ohjeista heitä toimimaan alla olevan ohjeen mukaisesti.
- Ohjeista: ”Etsikää kaikki Y-kortit lattialta yhdessä (näytä Y-kortti). Tuokaa löytämänne kirjaimet muiden samojen kirjainten viereen.”
- Toista edellinen kaikilla kolmella vokaalilla (Y, Ä ja Ö).
- Kun kaikki kirjaimet on löydetty, tutkikaa yhdessä, kuinka monta lyhyttä äännettä saitte peräkkäin jonoon.
- Lausukaa jonossa olevat lyhyet äänneet yhdessä, esim. Y-Y-Y-Y-Y-Y-Y-Y.



Tutustutaan pitkiin äänteisiin YY, ÄÄ ja ÖÖ

- Näytä lapsille kirjainkortit YY, ÄÄ ja ÖÖ yksi kerrallaan ja sano samalla kirjainta vastaava pitkä äänne.
 - Näin lapset oppivat tunnistamaan kirjain-äännevastaavuuden.
- Aseta kirjainkortteja YY, ÄÄ ja ÖÖ lattialle. Jätä itsellesi yksi kappale kustakin kirjainkortista.
- Näytä lapsille yksi kirjainkortti kerrallaan ja ohjeista heitä toimimaan alla olevan ohjeen mukaisesti.
- Ohjeista: ”Etsikää kaikki YY-kortit lattialta yhdessä (näytä YY-kortti). Tuokaa löytämänne kirjaimet muiden samojen kirjainten viereen.”
- Toista edellinen kaikilla kolmella pitkällä vokaalilla (YY, ÄÄ ja ÖÖ).
- Kun kaikki kirjaimet on löydetty, tutkikaa yhdessä, kuinka huikean pitkiä äännteitä saitte muodostettua laittamalla kortteja vierekkäin.
- Lausukaa äänneet yhdessä, esim. YYYYYYYYYY.



Etsitään parit: kuva- ja kirjainkortit

- Kiinnitä sivulta 46 alkaen löytyvät kuvakortit seinille.
 - Kuvakorteissa esiintyy lyhyitä (Y, Ä, Ö) ja pitkiä (YY, ÄÄ, ÖÖ) vokaaleja, esim. kuvakortti TYYNY tai kuvakortti KÄSI.
- Sano kuvakorttien sanat ääneen. Kerratkaa sanat vielä lasten kanssa yhdessä.
- Aseta kirjainkortit Y, YY, Ä, ÄÄ ja Ö, ÖÖ lattialle.
- Sano kirjainkorttien äänneet ääneen. Kerratkaa äänneet vielä lasten kanssa yhdessä.
- Sano: ”Tuokaa kuva sen kirjainkortin viereen, jossa on sama pitkä tai lyhyt äänne kuin kuvassa. Esimerkiksi kuva TYYNY tuodaan YY-kortin viereen ja kuva KÄSI tuodaan Ä-kortin viereen.”
- Kun lapsi tuo kuvan kirjainkortin viereen, pyydä lasta vielä toistamaan kuvassa oleva sana ja kirjainkortissa oleva äänne. Voit auttaa lasta lausumalla kuvakortin sanan ja kirjainkortin vokaalin malliksi.





Kutsutaan kaveria äänneillä

1. Leikki toimii parhaiten pienryhmässä.
2. Valitse kullakin kierroksella harjoiteltavien äänneiden (Y, YY, Ä, ÄÄ, Ö, ÖÖ) määrä ryhmän koon mukaan niin, että kaikille äänneille löytyy ryhmästä pari.
 - Jos ryhmässä on seitsemän lasta, voit käyttää kaikkia kortteja yhtä aikaa.
 - Jos ryhmässä on esimerkiksi neljä lasta, voit valita ensimmäiselle kierrokselle kolme lyhyttä äännettä (Y, Ö, Ä), toiselle kierrokselle kolme pitkää äännettä (YY, ÖÖ, ÄÄ) ja kolmannelle kierrokselle lyhyitä ja pitkiä äänneitä sekaisin (YY, Ö, Ä).
3. Muodosta lasten kanssa piiri.
4. Yksi lapsi siirtyy vuorollaan piirin keskelle.
5. Jaa jokaiselle piirissä olevalle lapselle eri kirjainkortti.
6. Anna piirin keskellä olevalle lapselle yksi samoista kirjainkorteista.
7. Keskellä oleva lapsi kutsuu piirissä olijoita kirjainkortissa olevalla äänneellä.
8. Piirissä olevat lapset kuuntelevat tarkasti, kutsuuko keskellä oleva lapsi heitä heidän kortissaan olevalla äänneellä.
 - Aikuiset voivat tarvittaessa auttaa lapsia oman äänneen tunnistamisessa. Jalkautukaa aikuisten kesken ryhmään siten, että kaikilla lapsilla on apua lähellä tarjolla: sekä kutsujalla että heillä, jotka kuuntelevat äänneitä.
9. Sano keskellä olevalle lapselle: ”Kutsu ympärillä olevia kavereita kortissasi olevalla äänneellä (Y, YY, Ä, ÄÄ, Ö, ÖÖ).”
10. Sano piirissä oleville lapsille: ”Kuunnelkaa tarkasti, kutsuuko keskellä oleva kaveri teitä luokseen kortissanne olevalla äänneellä (Y, YY, Ä, ÄÄ, Ö, ÖÖ). Kun kuulet oman äänteesi, mene piirin keskelle kaverin luo ja verratkaa kortteja. Ovatko äänneet samat?”
11. Auta lapsia vertaamaan kortteja. Sanokaa yhdessä kussakin kortissa oleva äänne ääneen. Jos jollain on kortissaan eri äänne kuin muilla, voit lempeästi muistuttaa lasta hänen kortissaan olevasta äänneestä.
12. Kun äännepari on löytynyt, kaikki palaavat piiriin ja valitaan seuraava kutsuja piirin keskelle.
 - Jaa kortit uudestaan kutsujan vaihtuessa.
13. Leikki jatkuu niin kauan, että kukin lapsi on saanut vuorollaan kutsua muita omalla äänneellään.

Hyppyrata kirjaimilla ja äänneillä

1. Leikki toimii parhaiten pienryhmässä.
2. Aseta lattialle rinnakkain paikkamerkeistä, esimerkiksi lattiamuodoista, muodostuvia ratoja.
3. Merkitse paikkamerkit kirjainkorteilla.
4. Lyhyitä vokaaleja Y, Ä ja Ö vastaa yksi paikkamerkki.
5. Pitkiä vokaaleja YY, ÄÄ ja ÖÖ vastaa kaksi paikkamerkkiä.
6. Pyydä kutakin lasta asettumaan omalle radalleen.
 - Lapset ovat rinnakkain.
7. Ohjeista: ”Hyppikää lyhyt äänne yhdellä jalalla yhden paikkamerkin päälle. Hyppikää pitkä äänne kahdella jalalla kahden paikkamerkin päälle. Sanokaa äänne ääneen aina kun hyppäätte.”



Pienryhmä

Hyppyrata äänneillä

1. Leikki toimii parhaiten pienryhmässä.
2. Aseta lattialle rinnakkain paikkamerkeistä, esimerkiksi lattiamuodoista, muodostuvia ratoja.
3. Pyydä kutakin lasta asettumaan omalle radalleen.
 - Lapset ovat rinnakkain.
4. Ohjeista: ”Kun kuulette lyhyen äänteen (Y, Ä, Ö) hypätkää yksi hyppy eteen- tai taaksepäin. Kun kuulette pitkän äänteen (YY, ÄÄ, ÖÖ), hypätkää kaksi hyppyä eteen- tai taaksepäin.”
5. Lausu ääneen lyhyitä ja pitkiä vokaaleja (Y-YY, Ä-ÄÄ, Ö-ÖÖ).



Pienryhmä



Loppurentoutus: lasten silittely

1. Voit laittaa taustalle rauhallista instrumentaalista musiikkia tai halutessasi laulaa/rallatella loppurentoutuslorua.
2. Pyydä lapsia asettumaan makuulle lattialle.
3. Silitä lapsia pitkin vedoin laulaen/lausuen:

Tyyt, tyyt, tyyt,
kolme suurta autoa,
tää, tää, tää,
ajelivat kadulla,
tööt, tööt, tööt,
soittelivat torvea.

4. Voit toistaa säkeen useampaan kertaan.
5. Tämän jälkeen naputtele lapsia keveästi sormenpäillä laulaen/lausuen:

Tyt, tyt, tyt,
kolme pientä autoa,
tät, tät, tät,
ajelivat kadulla,
töt, töt, töt,
soittelivat torvea.

6. Voit toistaa säkeen useampaan kertaan.
7. Lopuksi voit piirtää lasten selkään kirjaimia.

Leikkisyys, oivaltaminen ja toiminnan hauskuus ovat harjoituksen eri tuokioissa tärkeitä. Opittua voidaan kerrata siten, että lapset saavat toimia ohjaajina. Aikuinen on lasten lähellä eikä lasta jätetä yksin missään harjoituksen vaiheessa. Jos lapsilta tulee omia ideoita kesken toiminnan, toimintaa voidaan muuttaa niiden mukaan.

Harjoitus etenee joustavasti ajan kuluessa. Harjoitukseen voidaan käyttää viikkoja ja edetä kunkin lapsen tarpeiden ja kehittymisen mukaan. Tarkoituksena on kokea oppimisen iloa ja onnistumista harjoittelun edetessä.

Y

Y Y

Ä

Ä Ä

ö

öö



hylly



syli



pyry



hyttynen



hyppy



tyyny



kyykky



myyrä



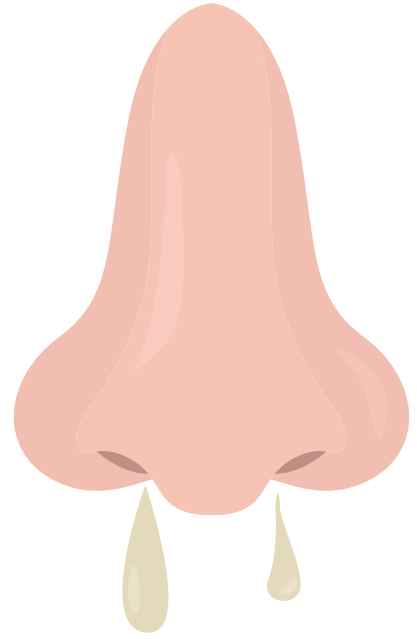
kyy



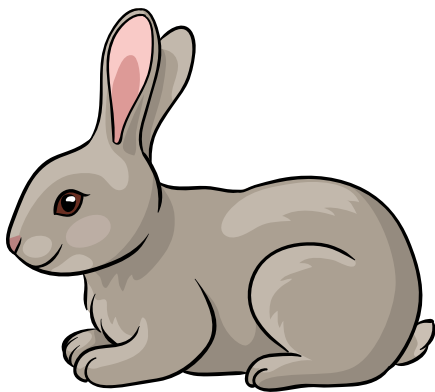
pyyhe



tähti



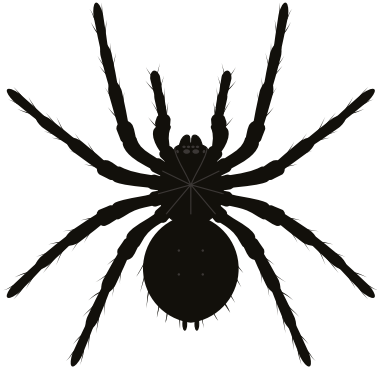
räkä



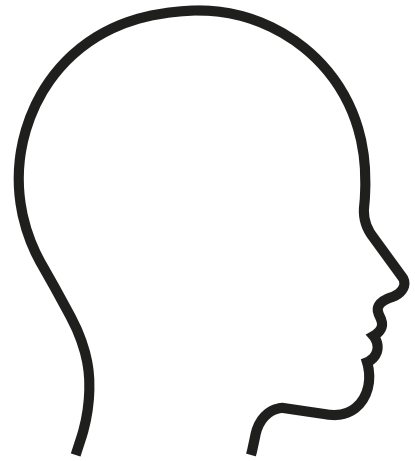
jänis



märkä



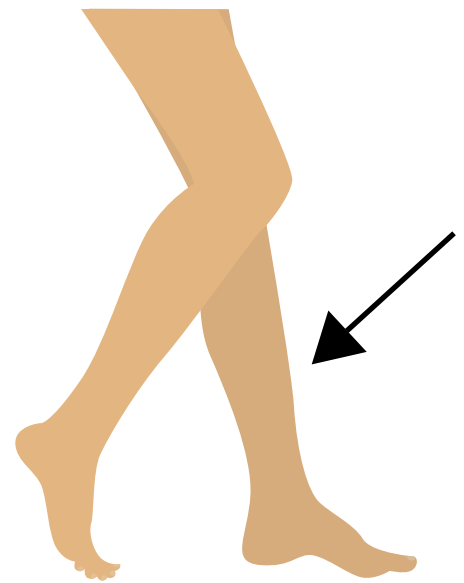
hämähäkki



pää



jäätelö



sääri



näättä



jääkaappi



pöllö



ötökkä



mörkö



mörökölli



örkki



fööni



tööt



lööppi

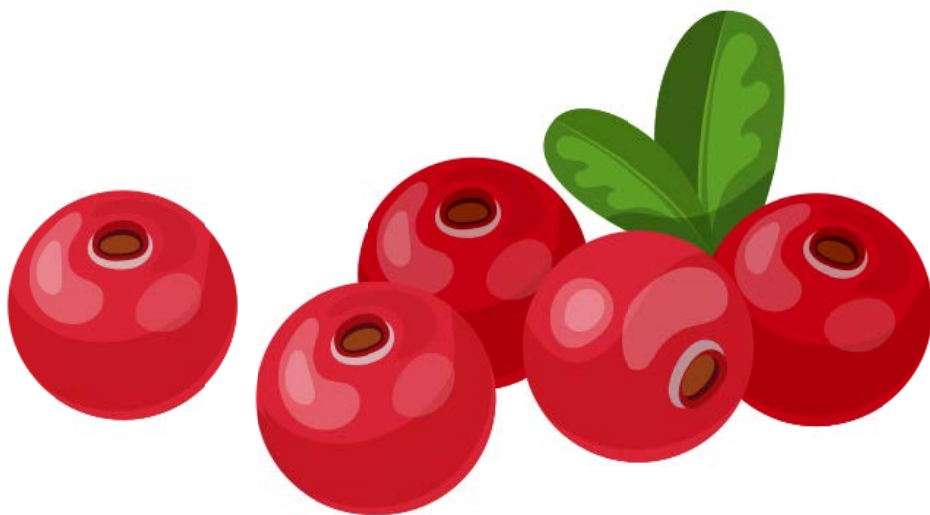


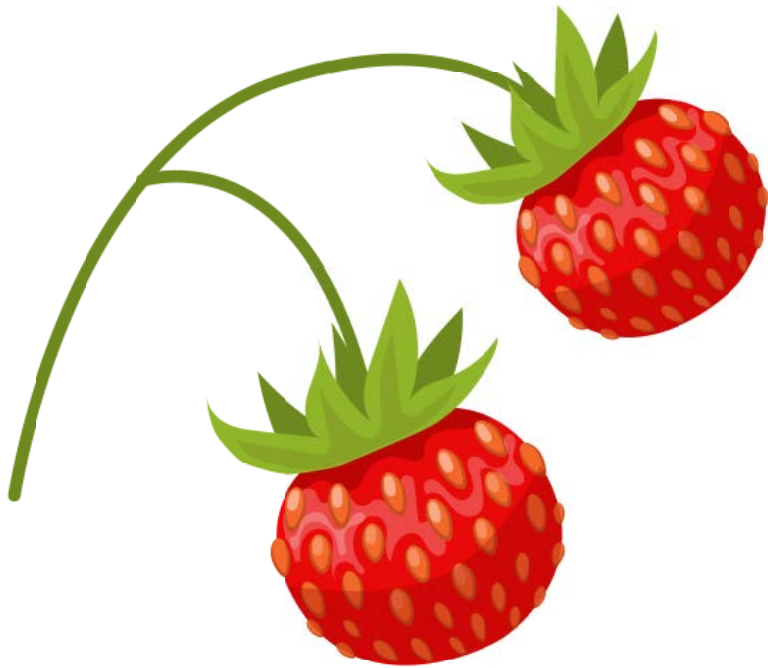
rööri



konduktööri







5 HÄLYTYSAJONEUVOT LIIKKEELLÄ

Äännetään pitkiä äänneitä /y:/, /æ:/ ja /ø:/ eli YY, ÄÄ ja ÖÖ

Suomen kielessä vokaalin kesto erottaa sanojen merkityksiä, esim. *kura-kuura*. Kaikki suomen vokaalit voivat olla kestoaltaan lyhyitä tai pitkiä. Kaikissa kielissä ei ole pitkiä vokaaleja eikä vokaalien kesto monissa muissa kielissä erota sanojen merkityksiä. Tämän takia pitkien vokaalien tunnistamista ja ääntämistä on usein harjoiteltava (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6 ja s. 19).

Kohderyhmä

- Eri ikäiset lapset
- Pienryhmä/ryhmä



Hälytysajoneuvot liikkeellä -leikissä lapset matkivat erilaisia hälytysajoneuvoja ja harjoittelevat samalla pitkien vokaalien ääntämistä.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella pitkien äänneiden /y:/, /æ:/ ja /ø:/ eli YY, ÄÄ ja ÖÖ ääntämistä liioitellun toistamisen ja liikunnallisen leikin avulla.

Materiaalit

- hälytysajoneuvokortit (6 kpl)

Kuvakortit löydät sivulta 59 alkaen. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kuvakorttien hälytysajoneuvot

poliisiauto	"YYY-UUU-YYY-UUU"
paloauto	"ÄÄÄ-AAA-ÄÄÄ-AAA"
meripelastusvene	"ÖÖÖ-OOO-ÖÖÖ-OOO"
poliisimoottoripyörä	"YYY-III-YYY-III"
ambulanssi	"ÄÄÄ-EEE-ÄÄÄ-EEE"
pelastushelikopteri	"ÖÖÖ-EEE-ÖÖÖ-EEE"





Harjoituksen kulku

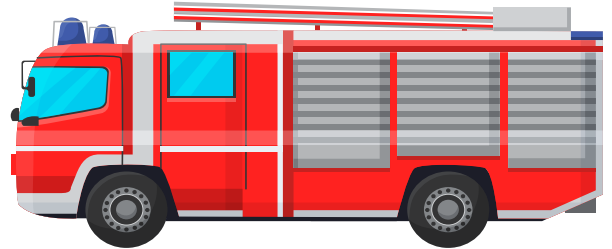
1. Valitse kuvakorteista leikkiin 3–4 ajoneuvoa ryhmän mukaan.
2. Katso lasten kanssa kuvia hälytysajoneuvoista.
3. Miettikää, mitä hälytysajoneuvoja nämä voisivat olla.
4. Miten ne liikkuvat ja missä?
5. Kokeilkaa yhdessä, miten hälytysajoneuvot tässä leikissä äännelevät:

poliisiauto:	"YYY-UUU-YYY-UUU"
paloauto:	"AAA-AAA-AAA-AAA"
meripelastusvene:	"ÖÖÖ-ÖÖÖ-ÖÖÖ-ÖÖÖ"
poliisimoottoripyörä:	"YYY-III-YYY-III"
ambulanssi:	"AAA-EEE-AAA-EEE"
pelastushelikopteri:	"ÖÖÖ-EEE-ÖÖÖ-EEE"

6. Huuda: "Ambulanssit liikkeellä!"
 - Ajoneuvo voi olla mikä vain valituista hälytysajoneuvoista.
7. Lapset muuttuvat ambulansseiksi ja lähtevät liikkeelle pitäen ambulanssin hälytysääntä.
8. Vaihda välillä hälytysajoneuvoa.
9. Lapset voivat myös itse valita miksi hälytysajoneuvoksi he haluavat muuttua.
10. Kutsu kutkin hälytysajoneuvot vuorollaan liikkeelle.
 - Esimerkiksi: Kun kutsut poliisiautoja, vain poliisiauton valinneet lapset lähtevät liikkeelle hälytysääntä pitäen. Muut odottavat omaa vuoroaan.



poliisiauto
"YYY-UUU-YYY-UUU"



paloauto
"ÄÄÄ-AAA-ÄÄÄ-AAA"



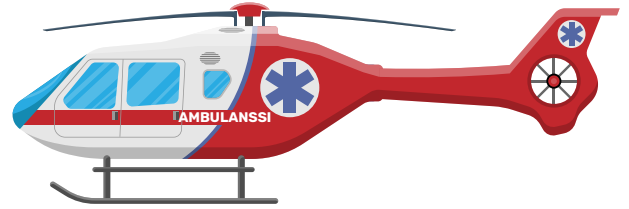
meripelastusvene
"ööö-ooo-ööö-ooo"



poliisimoottoripyörä
"YYY-III-YYY-III"



ambulanssi
"ÄÄÄ-EEE-ÄÄÄ-EEE"



pelastushelikopteri
"ÖÖÖ-EEE-ÖÖÖ-EEE"

6 TANKATAAN ÄÄNTEITÄ

Harjoitellaan pitkiä ja lyhyitä äännteitä

/y-y:/, /æ-æ:/ ja /ø-ø:/ eli Y-YY, Ä-ÄÄ ja Ö-ÖÖ

Suomen kielessä vokaalin kesto erottaa sanojen merkityksiä, esim. *lima–liima*. Monissa muissa kielissä kestoeroa ei ole. Tämän takia pitkien ja lyhyiden vokaalien tunnistamista ja ääntämistä on usein harjoiteltava. Lisäksi äännteet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö puuttuvat monista kielistä ja niiden ääntäminen voi vaatia erityistä harjoitusta (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6 ja s. 19–20).

Tankataan äännteitä -harjoituksessa lapset leikkivät vokaaleilla käyviä autoja ja vokaaleja tankkaavia tankkauspisteitä harjoitellen samalla äännteiden tuottamista ja tunnistamista.

Kohderyhmä

- Eri ikäiset lapset, jotka hahmottavat kirjoitusasun
- Ryhmä



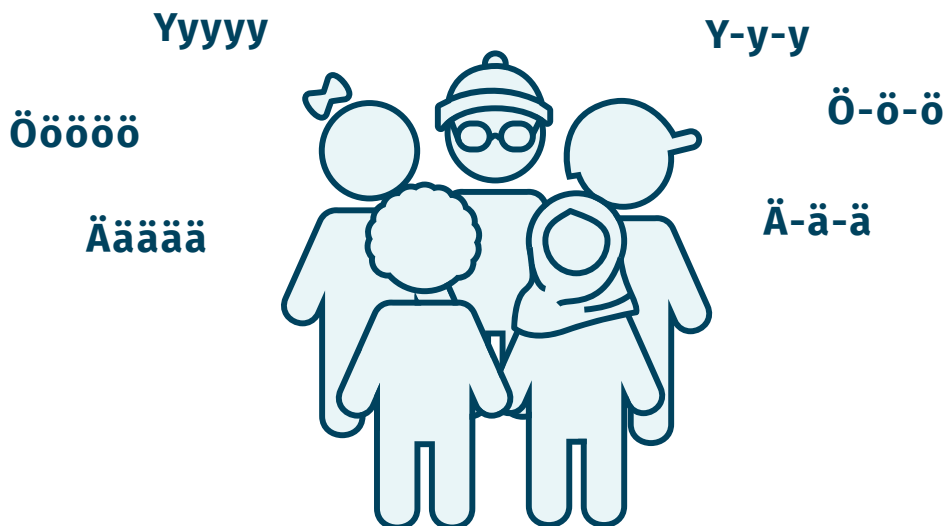
Tavoite

Tavoitteena on harjoitella pitkien ja lyhyiden äännteiden /y-y:/, /æ-æ:/ ja /ø-ø:/ eli Y-YY, Ä-ÄÄ ja Ö-ÖÖ erojen tunnistamista ja ääntämistä liikunnallisen autoleikin kautta.

Materiaalit

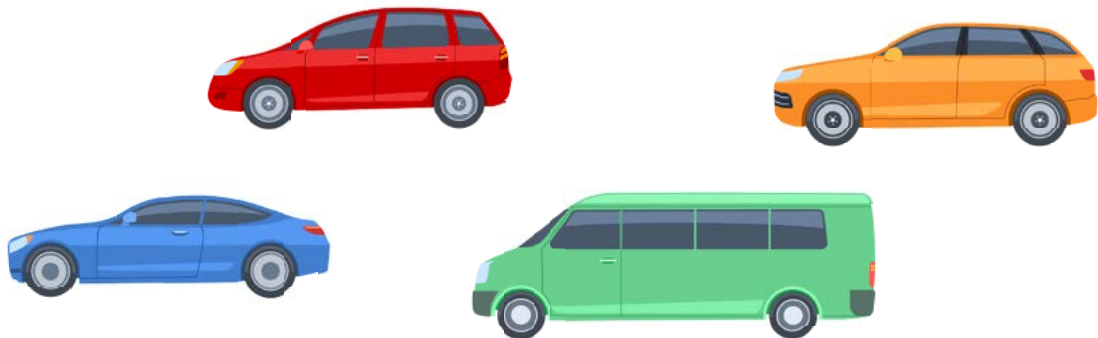
- kirjainkortit (60 kpl, 10 kpl jokaista vokaalia Y, YY, Ä, ÄÄ ja Ö, ÖÖ)

Kirjainkortit löydät sivulta 45 alkaen. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.



Harjoituksen kulku

1. Jaa ryhmä: Osa lapsista on bensatankkeja tai sähköauton latauspisteitä. Toiset lapset ajelevat autoina.
2. Bensatankeilla/latauspisteillä voi tankata pitkiä äänneitä YY, ÄÄ tai ÖÖ.
3. Aseta tankkauspisteille lattialle äänneitä huiman pitkäksi jonoksi, josta näkee, mitä äännettä pisteellä ladataan.
4. Kerro kullekin latauspisteellä olevalle lapselle kirjainkorttien avulla, mitä äännettä hänen pisteellään tankataan. Esimerkiksi: ”Sinun pisteelläsi tankataan YY:tä.”
5. Autoina olevat lapset lähtevät ajelemaan pitäen pitkää vokaaliääntä YYYYYYY/ ÖÖÖÖÖÖ/ÄÄÄÄÄÄÄ.
 - Halutessanne voitte rakentaa autoille erillisen radan.
6. Kun autolla on bensa/sähkö vähissä, se joutuu liikkumaan hitaasti ja nykien pitäen samalla katkonaista ääntä: Y-Y-Y/Ö-Ö-Ö/Ä-Ä-Ä.
 - Voit antaa merkin, kun kaikilta autoilta loppuu bensa/sähkö ja ne joutuvat tankille.
7. Autot voivat pysähtyä myös itsenäisesti huoltoasemalle tankkaamaan.
8. Tankkauspisteellä oleva lapsi kertoo auton olevalle lapselle, mitä äännettä tankataan/ladataan. Esim. YY:tä.
9. Auta tankkauspisteellä olevaa lasta varmistamaan, että auto kuulee tankattavan äänneen oikein.
10. Kun tankki on täynnä, auto lähtee radalle toistaen saamaansa pitkää äännettä.
11. Lapset vaihtavat rooleja. Vaihto voi tapahtua tankkauksen yhteydessä tai opettajan merkistä.



7 PIHASANADOMINO

Harjoitellaan äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö

Äänneet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö ovat etuvokaaleja, jotka puuttuvat useista kielistä (ks. KieliVertailu-työkalun opas, s. 6 ja 19–20). Ne korvautuvat puheessa usein vastaavilla takavokaaleilla /u, a, o/ eli U, A ja O. Äänneitä harjoitellessa on tärkeää huomata, että vokaaleissa /y/ ja /ø/ eli Y ja Ö huulet ovat pyöreät (Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012), s. 176; 192–194).

Dominopelissä harjoitellaan vokaaleja /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö ja niitä sisältäviä pihasanoja. Pelin avulla voidaan vahvistaa myös vuorovaikutusta ja syy-seuraussuhteen hahmottamista. Voit esimerkiksi esittää kysymyksiä, jotka kannustavat lasta kertomaan puheeseen ja omien mielipiteiden ilmaisuun: ”Mikä on sinun mieluisin pihapuuhasi? Mitä leikit mieluiten pihalla? Mitä teit tänään, entä eilen?”. Domino sopii pelattavaksi kahdestaan lapsen kanssa tai 3–4 lapsen pienryhmässä. Sanaston ja pelitekniikan tultua tutummaksi pelin voi ottaa myös osaksi yhteistä piirikokoontumista.

Kohderyhmä

- 3–5-vuotiaat sekä esiopetusikäiset lapset
- kahdestaan tai 3–4 lapsen pienryhmä



Tavoite

Tavoitteena on vahvistaa äänneiden /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö ääntämistä. Samalla laajennetaan pihasanastoa.

Materiaalit

- kuvakortit sanapareista (12 kpl)
- iso kuva kaikista dominopelin sanoista (1 kpl)

Kuvakortit ja ison kuvan löydät sivulta 66 alkaen. Pelissä on yhteensä 12 päiväkodin pihaan ja ulkoiluun liittyvää sanaa, jotka sisältävät äänneitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö. Sanoista muodostuu 12 erilaista sanaparia kuvakortteihin. Tulosta ja leikkaa kuvat niin, että allekkain on kaksi eri kuvaa. Liimaa kuvat värilliselle paperille, laminoi ja leikkaa. Kuvakortin sanaparin voi valita niin, että parina on helppo ja vaikea sana. Iso kuva on pelaamisen tukena: lapsi voi näyttää omassa kortissaan olevan kuvan isosta kuvasta, mikäli ei muista sanaa.

Kuvakorttien sanat

ämpäri	nenäliina
kypärä	sählymaila
lätäkkö	liukumäki
leikkimökki	pihapöytä
kiipeilyteline	polkupyörä
hyppynaru	kottikärryt



Harjoituksen kulku

Ennen peliä

1. Käy harjoituksen sanasto läpi lasten kanssa kuvakorttien tai ison kuvan avulla.
2. Esitellessäsi kuvaa äännä jokainen sana selvästi ja ylikorostetusti artikuloiden.
3. Pyydä lapsia toistamaan kukin sana perässä.
4. Kiinnitä huomiota lasten ääntämiseen ja toista tarvittaessa oikea malli.
 - Esim. Jos lapsi sanoo PÖYRÄ, sano: ”Sinulla on PYÖRÄ”.
 - Toistakaa sana vielä yhdessä.
5. Voit aloittaa pelin sanastoon tutustumisen jälkeen.

Dominopeli

1. Istuutukaa pöydän ääreen.
2. Pelissä käytetään aina kaikkia 12 korttia.
3. Jaa kullekin pelaajalle 3–6 kuvakorttia kuvapuoli alaspäin ryhmän koosta riippuen.
 - Varmista, että kenellekään pelaajalle ei tule kahta samaa kuvaa.
4. Ensimmäinen pelaaja aloittaa pelin laittamalla kuvakortin pöydälle kuvapuoli ylöspäin ja sanoo esimerkiksi: ”Minulla on KIIPEILYTELINE. Kenellä on HYPPYNARU?”.
5. Pelaaja, jonka kortissa on hyppynaru, vastaa: ”Minulla on HYPPYNARU” ja laittaa oman hyppynarunsa ensimmäisen hyppynarun jatkeeksi.
 - Tarvittaessa rohkaise lasta sanomaan sana HYPPYNARU ääneen.
6. Hyppynarun pelannut pelaaja jatkaa kysymällä, kenellä on hänen hyppynarukorttinsa seuraava kuva, esimerkiksi: ”Kenellä on KYPÄRÄ?”.
 - Tarvittaessa auta lasta muistamaan kuvassa oleva sana ja rohkaise häntä sanomaan se ääneen.
7. Asettakaa kortit pöydälle pitkäksi ketjuksi dominopelin tavoin sitä mukaa, kun ne löytyvät.
8. Toistakaa kaikki ketjussa olevat sanat vielä yhdessä pelin päätteeksi.

Harjoituksen soveltaminen

1. Voit pelata dominopeliä myös pihapelinä tulostamalla kuvat isompina ja laminoimalla ne.

Dominopeliä voidaan käyttää lisäksi seuraavien taitojen harjoitteluun

1. Eri kysymyssanat: kenellä, mikä, miksi
2. Hahmotus: samanlaiset kuvat vastakkain
3. Matemaattiset taidot: kuinka monta korttia on pöydällä, kun lisätään vielä yksi? Valitse lukualue lasten taitotason mukaan.
4. Ajan hahmottaminen: eilen, tänään, huomenna
5. Kielen rikastaminen: verbit ja adjektiivit
 - Esimerkiksi kuvista keskusteltaessa kysy: ”Minkä värinen liukumäki on? Missä näet sinistä väriä? Mitä hyppynarulla tehdään?”
6. Hienomotorinen harjoitus: miten kortteja pidetään kädessä
7. Pihäsäännöistä keskusteleminen



(Helenius A. & Lummelahti L. (2018), s.25–34; 84–104)





ämpäri

-

kypäri



kypäri

-

lätäkki



lätäkki

-

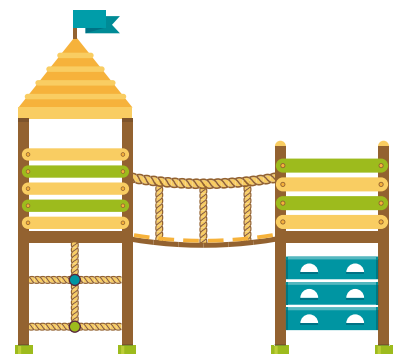
leikkimökki



leikkimökki

-

kiipeilyteline

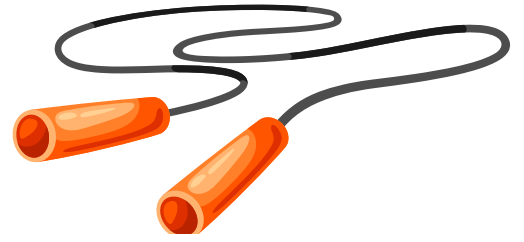




kiipeilyteline

-

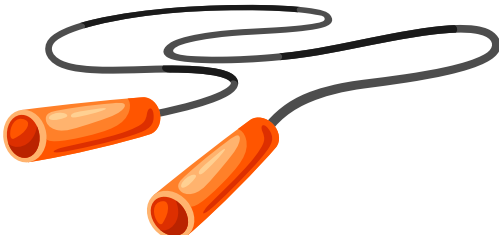
hyppynaru



hyppynaru

-

nenäliina



nenäliina

-

sählymaila



sählymaila

-

liukumäki





liukumäki

-

pihapöytä



pihapöytä

-

polkupyörä



polkupyörä

-

kottikärryt



kottikärryt

-

ämpäri



Esimerkki dominopelistä




liukumäki
-
pihapöytä





pihapöytä
-
polkupyörä




ämpäri
-
kottikärryt




ämpäri
-
kypäri



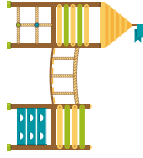

polkupyörä
-
kottikärryt




kypäri
-
lätäkkö



hyppynaru
-
kiipeilyteline




kiipeilyteline
-
leikkimökki





lätäkkö
-
leikkimökki




hyppynaru
-
nenäliina



nenäliina
-
sähtymaila



sähtymaila
-
liukumäki



8 HYÖRIN PYÖRIN

Harjoitellaan äännteitä /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö sekä diftongia /yø/ eli YÖ



Kohderyhmä

- 3–6-vuotiaat
- Ryhmä

Äännteet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö ovat etuvokaaleja, jotka puuttuvat monesta kielestä (ks. KieliVertailu-työkalun opas, s. 6, 19–20). Ne korvautuvat puheessa usein vastaavilla takavokaaleilla /u, a, o/ eli U, A ja O. Äännteitä harjoitellessa on tärkeää huomata, että vokaaleissa /y/ ja /ø/ eli Y ja Ö huulet ovat pyöreät (Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012), s. 176; 192–194).

Hyörin pyörin -leikissä lapset pyörivät vuorollaan piirin keskellä ja hakevat muita mukaan leikkiin lorun tahdissa. Leikkiä leikitään tilassa, jossa mahtuu pyörimään useita lapsia yhtä aikaa paikallaan toisiinsa törmäilemättä. Leikissä kaikki pääsevät mukaan melko nopeasti, joten sitä kannattaa toistaa.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella vokaalien /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö sekä diftongin /yø/ eli YÖ ääntämistä lorun ja leikin kautta.

Materiaalit

- havainnollistavat kuvat leikin tueksi (2 kpl)
- pieniä peilejä tai iso peili, jonka edessä voi seisoa
- riittävä tila pyörimiseen

Leikkiä tukevat kuvat löydät sivulta 73. Halutessasi voit laminoida kuvat, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Loru

Voit lausua tai laulaa lorun. Sävelen voit ottaa esimerkiksi lauluista *Ystäväni, tuttavani* tai *Tillin tallin tikka se tanssii rannalla rapakivellä*.

Hyörin, pyörin, ympäri ämpäri,
etsin uutta ystävää.
Tule sinä ystäväksi yhdessä pyörimään.
Hyörin, pyörin, ympäri ämpäri,
etsin uutta ystävää.
Tule sinä ystäväksi yhdessä pyörimään.
Hyörin pyörin, ympäri ämpäri,
ystävää en löydäkään.
Hyörin, pyörin, hyörin, pyörin,
paikoilleni jään.

Teija Pylkkänen



Harjoituksen kulku

1. Tutustu loruun lasten kanssa kuvan avulla.
2. Kokeilkaa pyörimistä ja pysähtymistä.
3. Toistakaa ääneen sanoja ”hyörin, pyörin, ympäri ämpäri”.
4. Anna lapsille peilit tai pyydä lapset ison peilin eteen.
5. Kysy: ”Miltä suu näyttää, kun sanot E? Entä miltä suu näyttää, kun sanotkin Ö? Sano nyt E-Ö. Miltä suu näyttää? Miten huulet liikkuvat?”
 - Voit katsoa kuvalliset ääntämishjeet KieliVertailu-työkalun oppaasta (s. 16).
6. Kysy: ”Miltä suu näyttää, kun sanot I? Entä miltä suu näyttää, kun sanotkin Y? Sano nyt I-Y. Miltä suu näyttää? Miten huulet liikkuvat?”
7. Kysy: ”Miltä suu näyttää, kun sanot äänteet Y, Ö ja YÖ?”
8. Aloita hyörin, pyörin -leikki.
9. Pyydä lapsia asettumaan piiriin.
10. Pyydä ensimmäistä lasta piirin keskelle aloittamaan leikki.
 - Leikin aloittava lapsi pyörii ensin yksin piirin keskellä ja lorun edetessä hän hakee ystävän piiristä.
11. Lausukaa yhdessä loru:

Hyörin, pyörin, ympäri ämpäri, *(aloittaja pyörii yksin piirin keskellä)*
 etsin uutta ystävää. *(aloittaja hakee ystävän piiristä)*
 Tule sinä ystäväksi yhdessä pyörimään. *(lapset asettuvat piirin keskelle)*
 Hyörin, pyörin, ympäri ämpäri, *(leikkijät pyörivät erillään)*
 etsin uutta ystävää. *(molemmat valitsevat ystävän)*
 Tule sinä ystäväksi yhdessä pyörimään. *(lapset asettuvat piirin keskelle)*
12. Toistakaa loru, kunnes kaikki lapset on haettu pyörimään.
13. Kun kaikki ovat pyörimässä, lausukaa lorun viimeinen säe:

Hyörin pyörin, ympäri ämpäri, *(kaikki pyörivät)*
 ystävää en löydäkään.
 Hyörin, pyörin, hyörin, pyörin,
 paikoilleni jään. *(pysähdytään ja jäädään paikoilleen)*
14. Leikki loppuu lorun mukaisesti paikoilleen jäämiseen.

Leikin soveltaminen

Voit ohjata lapsia vaihtamaan pyörimissuuntaa esimerkiksi aina yhden säkeen jälkeen. Säkeen voi myös jakaa kahtia ja kerrata säkeen osia:

1. Toista ensin kaksi kertaa:

"Hyörin, pyörin, ympäri ämpäri, *(aloittaja pyöri yksin)*
etsin uutta ystävää." *(leikkijä valitsee ystävän)*

2. Toista sitten kaksi kertaa:

"Tule sinä ystäväksi yhdessä pyörimään." *(lapset asettuvat piirin keskelle)*





9 MUUN JA MYYN METSÄRETKE, MAAN JA MÄÄN PULKKAMÄKIRETKI SEKÄ MOON JA MÖÖN KALARETKI -TARINAT

Harjoitellaan äänneparien /u-y/, /a-æ/ ja /o-ø/ eli U-Y, A-Ä, ja O-Ö erottelua ja ääntämistä



Kohderyhmä

- 5–6-vuotiaat, voidaan soveltaa myös nuoremmille lapsille.

Äänneet /y, æ, ø/ eli Y, Ä ja Ö puuttuvat useista kielistä. Nämä etuvokaalit korvautuvat puheessa usein vastaavilla takavokaaleilla /u, a, o/ eli U, A ja O. Tämän takia vokaaliparien /u-y/, /a-æ/ ja /o-ø/ eli U-Y, A-Ä ja O-Ö erottaminen vaatii usein harjoittelua (ks. KieliVertailu-työkalun opas, s. 6, 19–20).

Harjoituksessa on kolme tarinaa suomen kielen vokaaliparien /u-y/, /a-æ/ ja /o-ø/ eli U-Y, A-Ä ja O-Ö erottelun ja ääntämisen vahvistamiseksi. Tarinoissa seikkailevat satuhahmot Muu, Myy, Maa, Mää, Moo ja Möö. Tarinat ovat loogisesti eteneviä kuvakertomuksia, jotka luetaan lapsille. Tarinat koostuvat neljästä osiosta, joista jokainen päättyy toistuvaan riimittelyyn. Harjoituksen sanasto on valittu niin, että lapset kuulevat mahdollisimman paljon harjoiteltavia vokaaleja eri konteksteissa. Tarinoiden avulla voit houkutella lapsia ensin toistamaan ja sanojen tultua tutuiksi myös itse tuottamaan sanoja, jotka sisältävät suomen äänneitä /y, u, a, æ, o, ø/ eli Y, U, A, Ä, O ja Ö. Kun tarina on lapsille jo tuttu, he voivat osallistua kertomiseen laajemminkin kykyjensä mukaan.

Harjoituksen tavoite

Tavoitteena on vahvistaa suomen kielen vokaalien /u/ ja /y/ eli U ja Y (Muun ja Myyn metsäretki), /a/ ja /æ/ eli A ja Ä (Maan ja Mään pulkkamäkiretki) sekä /o/ ja /ø/ eli O ja Ö (Moon ja Möön kalaretki) erottelua ja ääntämistä. Kuvien käytön tavoitteena on tukea uusien sanojen merkitysten ymmärtämistä, mieleen painamista ja mielestä palauttamista.

Materiaalit

- tarinat tulostettuina
 - Muun ja Myyn metsäretki (U-Y)
 - Maan ja Mään pulkkamäkiretki (A-Ä)
 - Moon ja Möön kalaretki (O-Ö)
- kuvakortit
 - Muun ja Myyn metsäretki (12 kpl)
 - Maan ja Mään pulkkamäkiretki (10 kpl)
 - Moon ja Möön kalaretki (13 kpl)
 - pussi tai reppu kuvakortteja varten
 - rauhallinen tila lukutuokiota varten

Kuvitetut tarinat ja kuvakortit löydät sivuilta 77–101. Halutessasi voit laminoida kuvakortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kuvakorttien sanat

MUUN JA MYYN METSÄRETKI

suklaalevy	hyytelö
luumut	uu, hyvää! (Muu ja Myy kieli poskella)
pulla	juu (yksi peukalo)
puuro	juhuu (kaksi peukaloa)
päärynät	yhyy (itku)
rypäleet	huu (puhallus)

MAAN JA MÄÄN PULKKAMÄKIRETKI

päärynä	aa, hyvää (Maa ja Mää kieli poskella)
banaani	jaa (yksi peukalo)
mämmiä	jahaa (kaksi peukaloa)
suklaapatukka	ähää (itku)
ananas	haa (puhallus)

MOON JA MÖÖN KALARETKI

mato-onki	joo (yksi peukalo)
onkimadot	tööt (torvi)
ällöt ötökät	ohoo (Moo heiluttaa kättä)
jäätelöä	öhöö (itku)
omenoita	hoo (puhallus)
maitotölkki	oho & öhö (Moo ja Möö kieli poskella)
oo, söpöä (Moo ja Möö söpöinä)	



Harjoituksen kulku

1. Tutustu tarinaan ja kuvakortteihin ennakolta.
2. Valitse lukutuokiota varten rauhallinen ja taustahälytön tila.
3. Asettele kuvakortit niin, että näet ne helposti ja pystyt valitsemaan tarinassa esiintyvää sanaa vastaavan kuvakortin.
4. Asetu tilaan istumaan niin, että lapset näkevät vaivattomasti tarinan kuvat sekä suusi liikkeet, kun luet tarinaa.
5. Esittele tarinan hahmot lapsille kuvituskuvaa hyödyntäen ennen tarinan alkua. Kerro, että hahmot ovat lähdössä retkelle.
6. Aloita tarinan lukeminen sen kuvia samalla näyttäen ja osoittaen.
7. Pidä puherytmi rauhallisena ja puheliikkeet selkeinä, jotta lapset saavat mahdollisimman hyvän mallin sanojen/äänteiden oikeasta tuottotavasta.
8. Laita osa kuvakorteista tarinan mukaisesti reppuun tai pussiin, kun hahmot pakkaavat repun tarinan ensimmäisessä osiossa. Muista nimetä kuvat.
9. Kun tarinassa pohditaan, mitä reppuun laitettiin, kysy lapsilta: ”Mitä repussa on?”
10. Ota kuvakortit pois repusta/pussista. Nimetkää kuvakortit.
11. Jos luet tarinasta yhden osion kerrallaan (esim. vain osion kolme), voit vain nimetä kuvakortit.

Harjoituksen kohteena ovat, tarinassa usein toistuvat sanat on merkitty tekstiin *kursiivilla*, esim. *uu, hyvää!* Tutustuta lapset tarinan edetessä harjoiteltaviin sanoihin niin, että sanot sanan ja näytät vastaavaa kuvakorttia.

Isompien lasten kanssa tarina voidaan lukea kerralla kokonaisuudessaan. Nuoremmille, kieltä vähemmän hallitseville tai esimerkiksi lapsille, joilla on haastetta keskittymisessä, voidaan tarinasta lukea yksittäisiä osioita.

A) Muun ja Myyn metsäretki



Kaverukset Muu ja Myy lähtevät tänään retkelle metsään. Mukaan he pakkaavat eväitä: *päärynöitä, suklaalevyn, luumuja, rypäleitä, puuroa, hyytelöä.*

Kun eväät on pakattu, Muu ja Myy sanovat yhteen ääneen: ”*Uu, hyvää!*”
 “*Otetaanko kuitenkin vielä pullaa?*” kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”*Juu!*”



Ystävykset Muu ja Myy saapuvat metsään ja lähtevät kulkemaan mutkaista polkua pitkin. ”Juostaanko kilpaa tuonne mäen alle, missä on suuri puu?” kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”Juu!”

Sitten he laskevat yhteen ääneen: ”aN Yy Tee nyt!” ja pinkaisevat juoksuun.

Alamäessä vauhti kiihtyy, jolloin Myy kompastuu kiveen ja kaatuu. Muu saavuttaa puun ja huutaa ”Juhuu!”, mutta Myy alkaa itkeä ”Yhyy!” Sen jalkaan sattuu. Muu kääntyy, menee ystävänsä luokse ja puhalttaa kipeään kohtaan: ”Huu!”

”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”Juu!”



Ystävykset Muu ja Myy ovat nälkäisiä. ”Pitäisikö syödä eväitä tuolla, missä on kaatunut puu?” kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”Juu!”

Sitten ystävykset istuvat kaatuneen puun päälle ja ottavat repusta eväät. Mitäköhän repussa olikaan?

Päärynöitä, suklaalevy, luumuja, rypäleitä, puuroa, hyytelöä, pullaa.

Kun eväät on syöty, ystävykset sanovat yhteen ääneen: ”Uu, hyvää!”

”Jatketaanko matkaa?” kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”Juu!”



Ystävykset Muu ja Myy ovat suuren puun alla. Muu päättää kiivetä puuhun. Mutta voih, puun oksa on ohut ja se katkeaa. Muu putoaa puusta, ja sen jalkaan sattuu. Sitä alkaa itkettää: ”Yhyy!”

Silloin Myy tulee ystävänsä luokse ja puhalttaa kipeään kohtaan: ”Huu!” ”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Myy, ja Muu vastaa: ”Juu!”, ja sitten kumpaakin alkaa naurattaa.



Myy auttaa ystävänsä pystyyn. ”Lähdetäänkö kotiin?”, kysyy Muu, ja Myy vastaa: ”Juu!”



uu, hyvää!



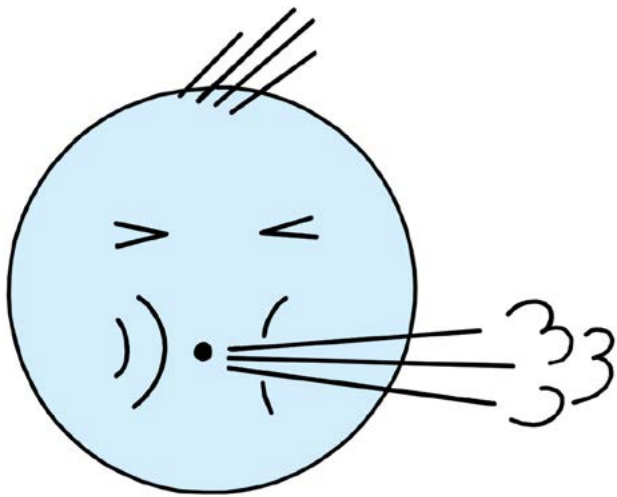
juu



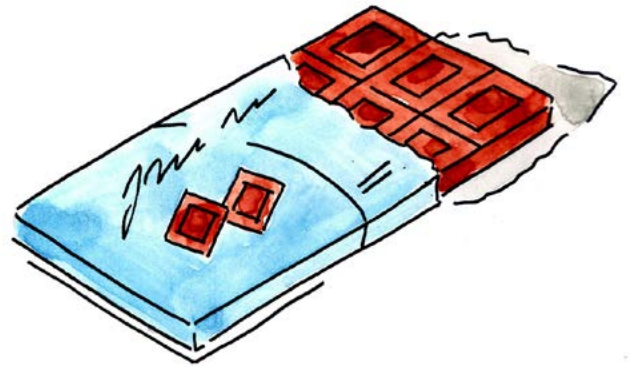
juhuu



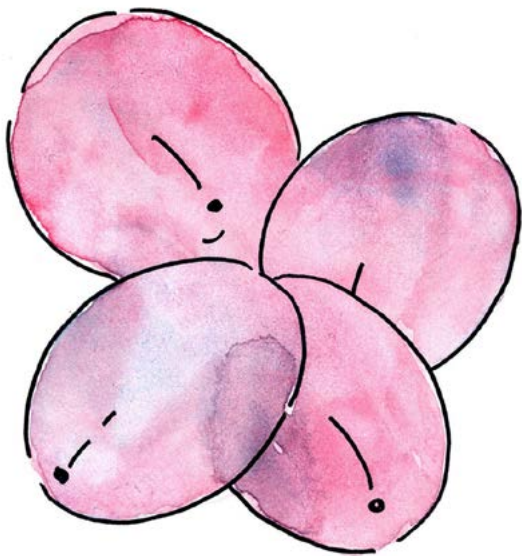
yhyy



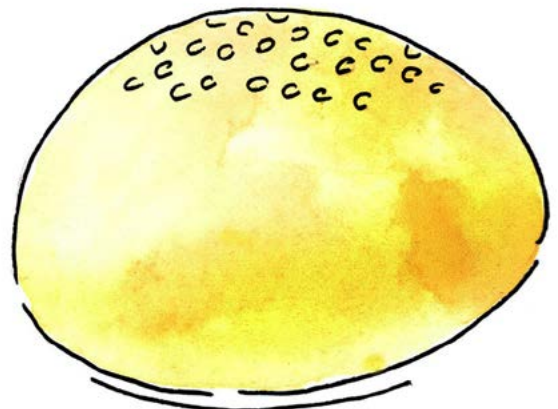
huu



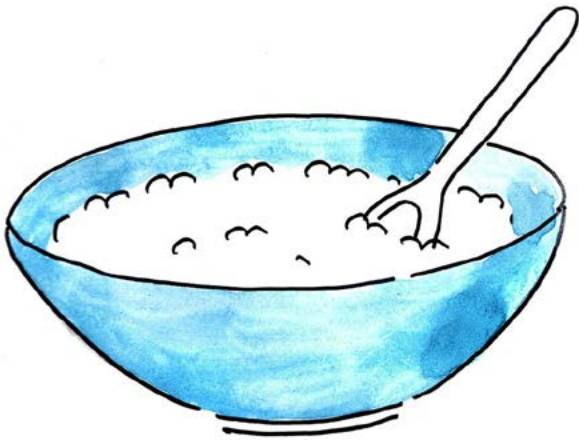
suklaalevy



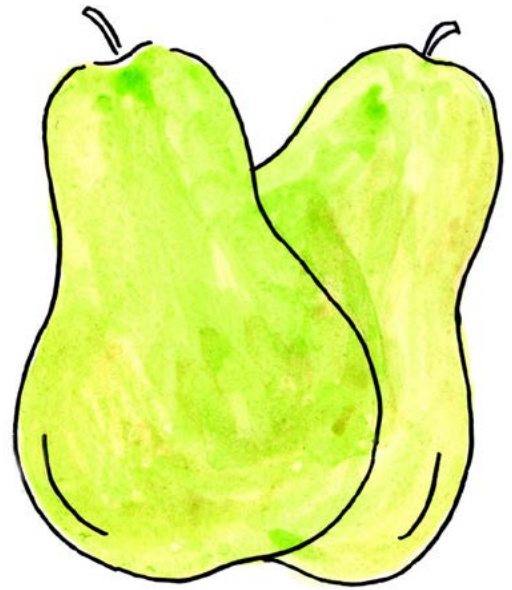
luumut



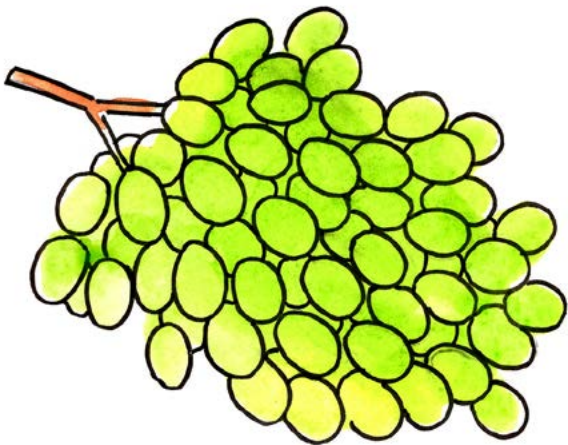
pulla



puuro



päärynät



rypäleet



hyttelö

B) Maan ja Mään pulkkamäkiretki



Kaverukset Maa ja Mää lähtevät tänään retkelle pulkkamäkeen. Mukaan he pakkaavat eväitä: *päärynän, banaanin, määmiä, suklaapatukan.*

Kun eväät on pakattu, Maa ja Mää sanovat yhteen ääneen: ”*Aa, hyvää!*”
 “*Otetaanko kuitenkin vielä ananasta?*” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”*Jaa!*”



Kaverukset Maa ja Mää saapuvat mäen alle ja lähtevät kapuamaan jäistä tietä pitkin mäen päälle. ”Lasketaanko kilpaa tuonne mäen alle, missä on valtava jäälinna?” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”Jaa!”

Sitten he laskevat yhteen ääneen: ”äN Yy Tee nyt!” ja lähtevät laskuun.

Alamäessä vauhti kasvaa, jolloin Mään pulkka törmää kapeaan mentyyn. Maa saavuttaa jäälinnan ja huutaa ”Jahaa!”, mutta Mää alkaa itkeä ”Ähää!” Sen päähän sattuu. Maa kääntyy, menee kaverinsa luokse ja puhalttaa kipeään kohtaan: ”Haa!”

”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”Jaa!”



Kaverukset Maa ja Mää ovat nälkäisiä. ”Syödäänkö eväitä tuolla, jäälinnan lähellä?” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”Jaa!”

Sitten kaverukset istuvat lumikasan päälle ja ottavat repusta eväät. Mitä kassissa olikaan?

Päärynä, banaani, mämmiä, suklaapatukka ja ananas.

Kun eväät on syöty, kaverukset sanovat yhteen ääneen: ”Aa, hyvää!”

”Jatketaanko matkaa?” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”Jaa!”



Kaverukset Maa ja Mää ovat jäälinnan vieressä. Maa päättää kavuta linnan päälle. Mutta voih, linnan seinä on liukas ja Maa horjahtaa. Maa mätkähtää alas maahan, ja sen selkään sattuu. Sitä alkaa itkettää: ”Ähää!”

Tällöin Mää tulee kaverinsa luokse ja puhaltaa kipeään kohtaan: ”Haa!” ”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Mää, ja Maa vastaa: ”Jaa!” ja sitten kumpaakin alkaa naurattaa.



Mää auttaa kaverinsa seisomaan. ”Lähdetäänkö takaisin kotiin?” kysyy Maa, ja Mää vastaa: ”Jaa!”



aa, hyvää



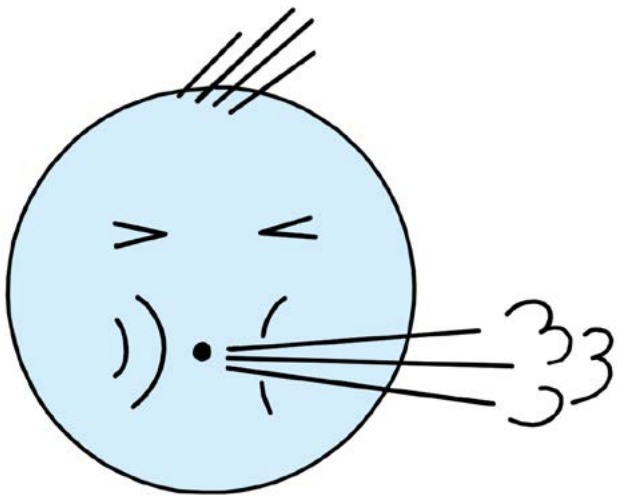
jaa



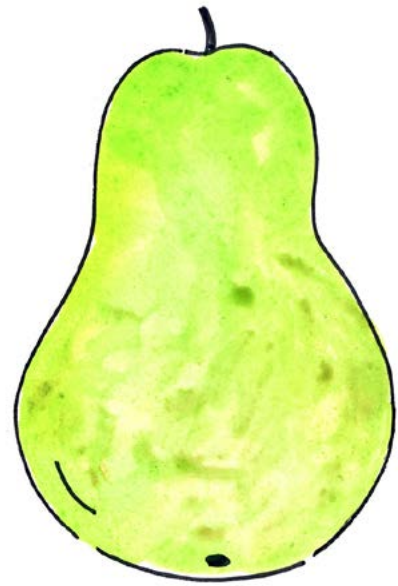
jahaa



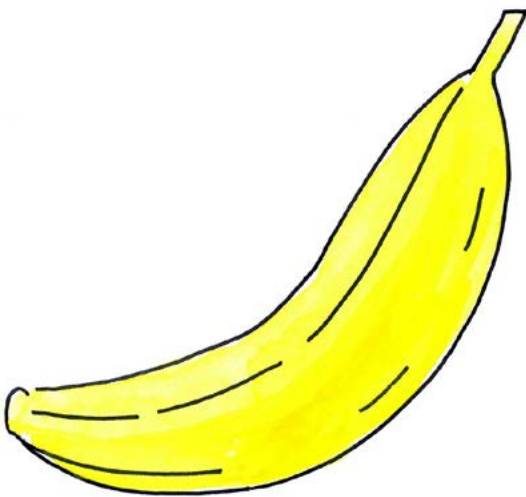
ähää



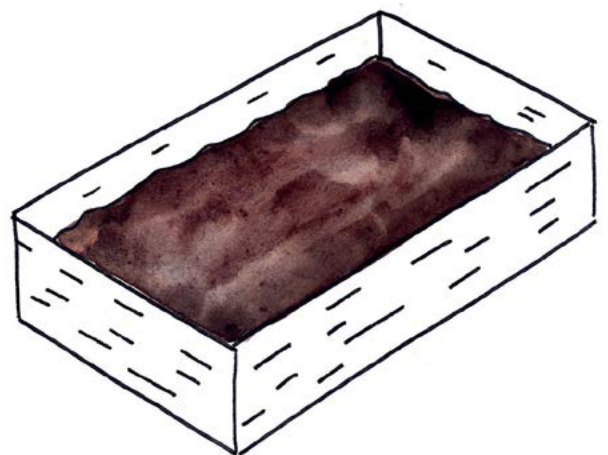
haa



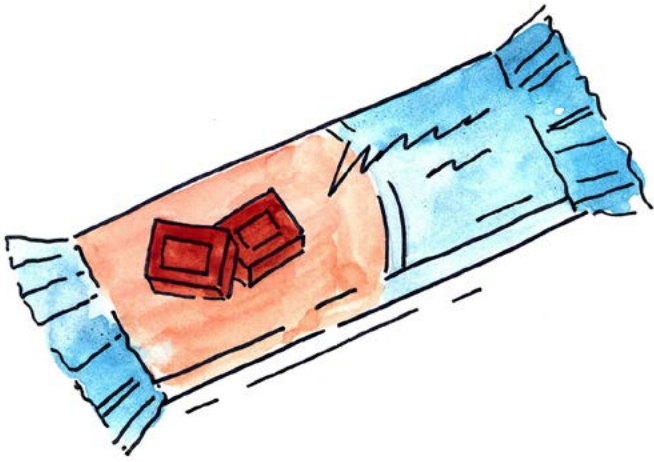
päärynä



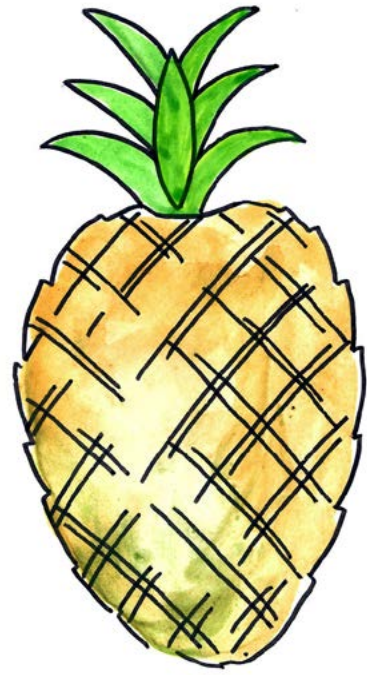
banaani



mämmiä



suklaapatukka



ananas

C) Moon ja Möön kalaretki



Kaverukset Moo ja Möö lähtevät yöllä joelle kalaan. Mukaan reppuun he pakkaavat *ongen, matoja ja ällöjä ötököitä*. Kun tavarat on pakattu, Moo ja Möö sanovat kuorossa: ”Oo, söpöä!”

”Otetaanko vielä evääksi *jäätelöä, omenoita ja tölkki maitoa?*” kysyy Moo, ja Möö vastaa: ”Joo!”



Kaverukset Moo ja Möö tömistelevät pölyisellä polulla öiset otsalamput otsallaan. ”Juostaanko kilpaa tuonne joen törmälle, missä on veneen köli?” kysyy Moo, ja Möö vastaa: ”Joo!”

Sitten ne laskevat yhteen ääneen: ”äN Yy Tee nyt!” ja sanovat vielä ”Tööt” ennen kuin ponkaisevat juoksuun.

Joen törmälle suunnatessa vauhti kiihtyy, jolloin Möö kompastuu pyöreään kiveen ja melkein kaatuu. Moo saapuu törmälle ensin ja huutaa: ”Ohoo, mä täällä jo oon!”, mutta Möö alkaa itkeä: ”Öhöö!” Sen polveen sattuu. Moo kääntyy, menee kaverinsa luokse ja puhalttaa kipeään kohtaan: ”Hoo!” ”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Moo, ja Möö vastaa: ”Joo!”



Kaverukset Moo ja Möö ovat nälkäisiä. ”Pitäisikö syödä eväitä ennen kuin ne ovat mössöä?” kysyy Moo ja Möö vastaa: ”Joo!”

Sitten kaverukset istuvat kaatuneen veneen kölin viereen ja ottavat repusta eväät. Mitäköhän syötävää repussa olikaan?

Jäätelöä, omenoita ja tölkki maitoa.

Kun eväät on syöty, kaverukset sanovat kuorossa: ”Oho ja öhö, olipas hyvää!”

”Aletaanko onkia”, kysyy Moo ja Möö vastaa: ”Joo!”



Kaverukset Moo ja Möö ovat joen törmällä. Moo ottaa repusta *ongen, matoja* ja *älläjä ötököitä*. Terävä ongenkoukku osuu Moon sormeen ja sormeen sattuu. Häntä alkaa itkettää: ”*Öhöö!*” Silloin Möö tulee kaverinsa luokse ja puhalttaa kipeään kohtaan: ”*Hoo!*” ”Tuntuuko nyt paremmalta?” kysyy Möö, ja Moo vastaa: ”*Joo!*”, ja sitten kumpaakin alkaa naurattaa. Möö auttaa kaveriaan onkimisessa ja he saavat joesta hienon ja aika oudon kalan, törön.



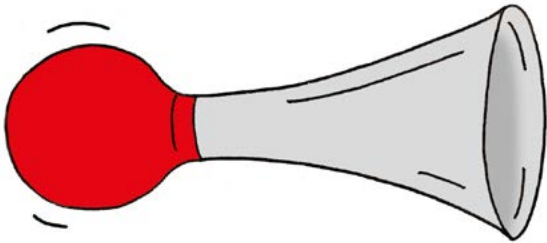
”Lähdetäänkö kotiin?” kysyy Moo, kun tavarat on pakattu reppuun ja törö on laitettu pöllökuvioiseen muovipussiin, ja Möö vastaa: ”Joo!”



oo, söpöä



joo



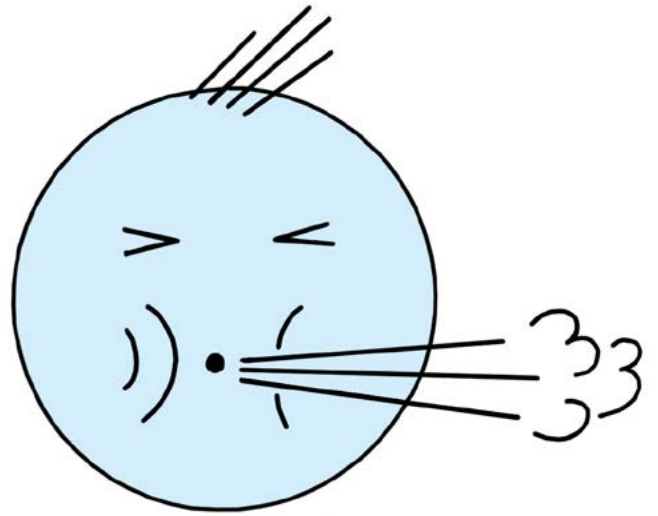
tööt



ohoo



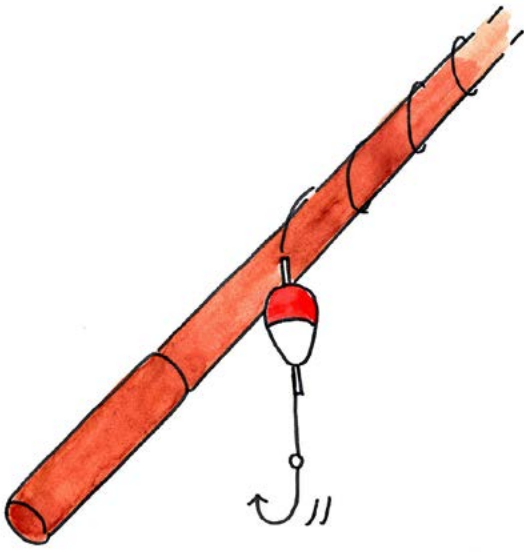
öhöö



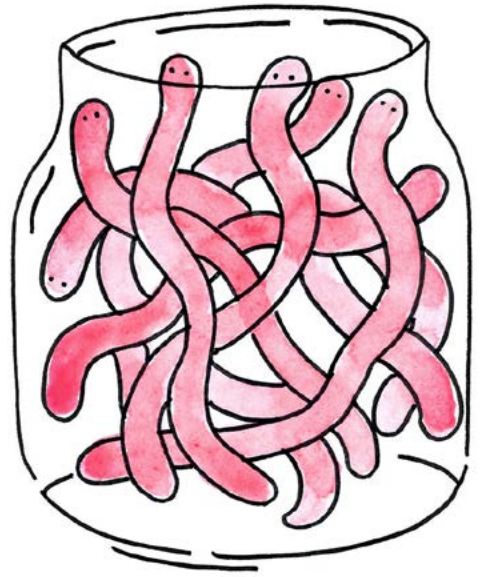
hoo



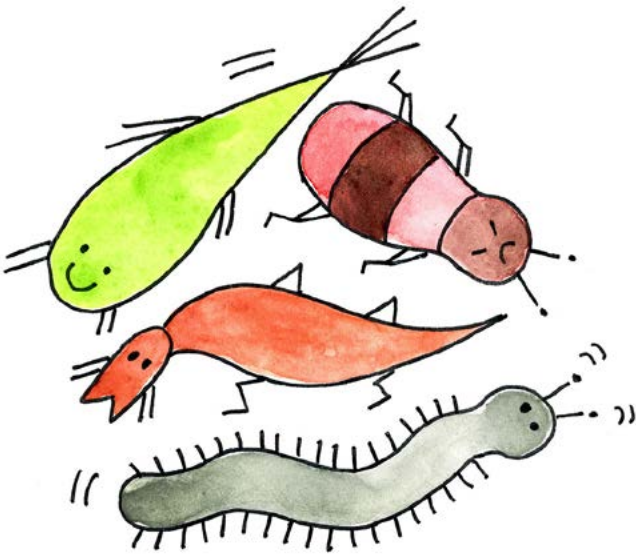
oho & öhö



mato-onki



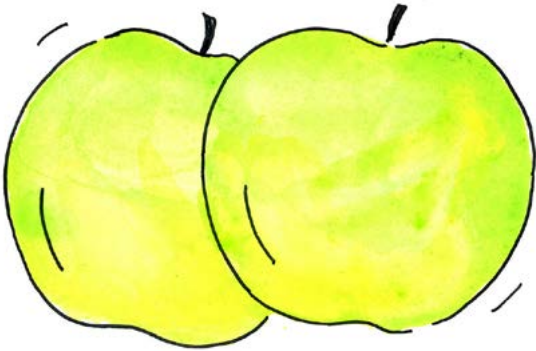
onkimadot



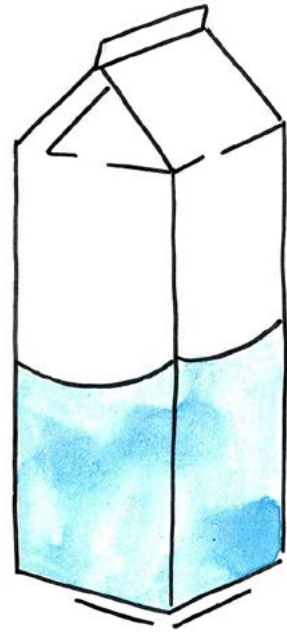
ällöt ötökät



jäätelöä



omenoita



maitotölkki

10 PITKÄNÄ VAI PÄTKÄNÄ? – ELÄINTEN LOIKKARATA

Opetellaan tunnistamaan vokaalien kestoeroja



Kohderyhmä

- 3–6-vuotiaat
- Pienryhmä

Suomen kielessä vokaalin kesto erottaa sanojen merkityksiä, esim. *puro–puuro*. Monissa muissa kielissä kestoeroa ei ole. Tämän takia pitkien ja lyhyiden vokaalien eron tunnistamista ja ääntämistä on usein harjoiteltava (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6, 19–20).

Tässä pitkänä vai pätkänä -harjoituksessa lapset harjoittelevat vokaalien kestoeroja liikuttamalla eläinhahmoja hyppyradalla kuulemansa perusteella. Harjoitus soveltuu parhaiten pienryhmän kanssa tehtäväksi.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella vokaalien kestoerojen tunnistamista eläinhahmojen ja liikkeen avulla. Voit osallistaa lapsia antamalla heidän valita harjoitukseen oman eläimen värityskuvien joukosta. Ohjaa lapsia erityisesti vokaalien kestoerojen havainnointiin.

Värityskuvat eläimistä löydät sivulta 108 alkaen. Halutessasi voit pyytää lapsia värittämään oman eläimen ja tehdä kuvista keppinuket. Voit myös laminoida kuvat, jolloin saat keppinukeista pitkäikäisemmät.

Materiaalit

- eläinten värityskuvat (20 kpl)
- eläinleluja
- eläin kirjoja
- värikyniä/tusseja/pullovärejä ja pensseleitä
- suuri piirustuspaperi

Eläinten liikkumistavat

Lyhyt hyppy eli lyhyt vokaali:
"KI-PI, KA-PI, KI-PI, KA-PI"
"HYP-HOP, HYP-HOP, HYP-HOP"
"TEP-TAP, TEP-TAP, TEP-TAP"

Pitkä loikka eli pitkä vokaali:
"LII-TÄÄ, LAA-TAA, LII-TÄÄ, LAA-TAA"
"HIIP-HOOP, HIIP-HOOP, HIIP-HOOP"
"TEEP-TÖÖP, TEEP-TÖÖP, TEEP-TÖÖP"

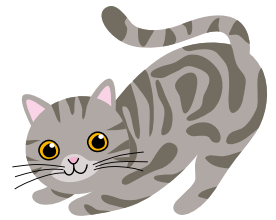
Värityskuvat

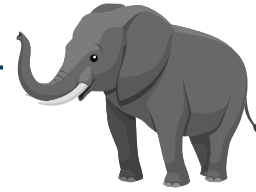
sisilisko	kissa	liito-orava	käärme
heinäsirkka	kärpänen	papukaija	hiiri
delfini	kojootti	sammakko	krokotiili
gepardi	lintu	kenguru	lepakko
karhu	muurahainen	norsu	jänis

Harjoituksen kulku

Ennen harjoitusta

1. Tutustu lasten kanssa erilaisiin eläimiin ja niiden liikkumistapoihin kirjojen, lelujen tai kuvatuen avulla. Esimerkiksi lintu lentää, sammakko loikkii ja hiiri kipittää.
2. Nimetkää samalla eri eläimiä. Voit huomioida lasten omat kielet ja muun kielitaidon pyytämällä heitä nimeämään jonkin tunnistamansa eläimen osaamallaan kielellä.
3. Pyydä lapsia valitsemaan värityskuvista omat eläimet ja värittämään ne. Halutessasi voitte laminoida kuvat ja tehdä niistä keppinuket harjoitusta varten. Vaihtoehtoisesti harjoituksessa voidaan käyttää myös esimerkiksi pehmoeläimiä tai muita eläinleluja.





Loikkarata

1. Aloita harjoitus tutustumalla lasten kanssa harjoituksessa olevien eläinten liikkumistapoihin.
2. Sano kunkin liikkumistavan ääni vokaalien kestoja liioitellen. Pyydä lapsia toistamaan perässä ja liikuttamaan eläintään joko lyhyin hyppin tai pitkin loikin:

Lyhyt hyppy:

”KI-PI, KA-PI, KI-PI, KA-PI”

”HYP-HOP, HYP-HOP, HYP-HOP”

”TEP-TAP, TEP-TAP, TEP-TAP”

Pitkä loikka:

”LII-TÄÄ, LAA-TAA, LII-TÄÄ, LAA-TAA”

”HIIP-HOOP, HIIP-HOOP, HIIP-HOOP”

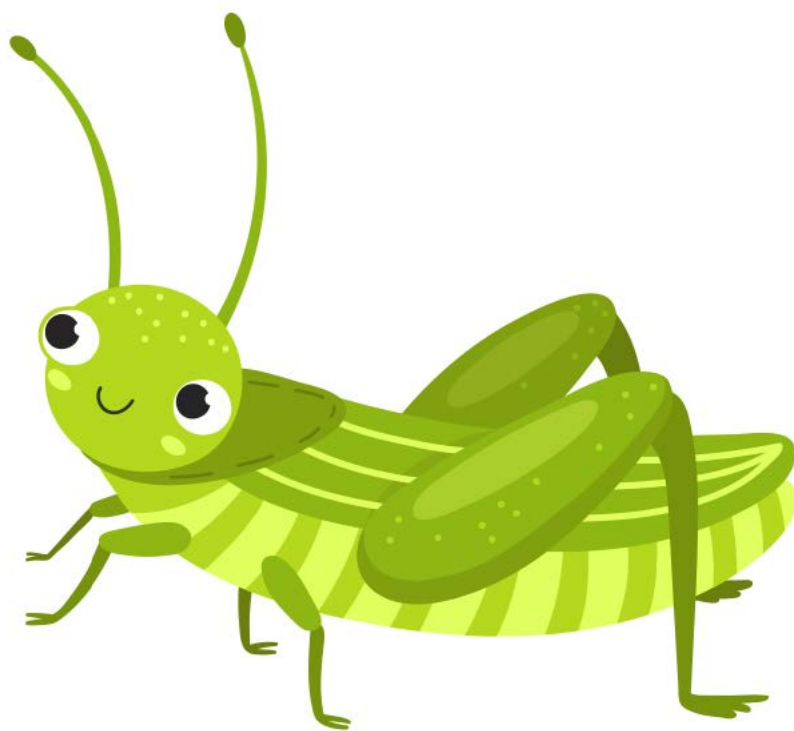
”TEEP-TÖÖP, TEEP-TÖÖP, TEEP-TÖÖP”

3. Kun olette käyneet kaikki liikkumistavat läpi, toistakaa ne vielä kerran yhdessä.
4. Tämän jälkeen rakentakaa hyppyrata yhdessä lasten kanssa. Valitse, teettekö hyppyradan piirtämällä/maalaamalla tai rakentamalla sen esim. legoista tai muista rakennustarpeista.
5. Kun olette saaneet radan valmiiksi, ohjeista: ”Kun eläin kuulee pitkän äänten, se loikkaa piiiitkän loikan hyppyradalla. Kun eläin kuulee lyhyen äänten, se pomppaa radalla vain lyhyen pompun.”
6. Toista ääneen jonkin harjoituksen eläimen liikkumistapaa, esimerkiksi: ”HIIP-HOOP, HIIP-HOOP, HIIP-HOOP”. Voit liioitella vokaalien kestoja.
7. Vaihda välillä liikkumisääntä.
8. Lapset liikuttavat eläimiään radalla hyppien joko pitkiä loikkia tai lyhyitä pomppuja kuulemansa mukaan.
9. Harjoituksen tullessa tutuksi lapset voivat myös itse toimia ohjaajina.

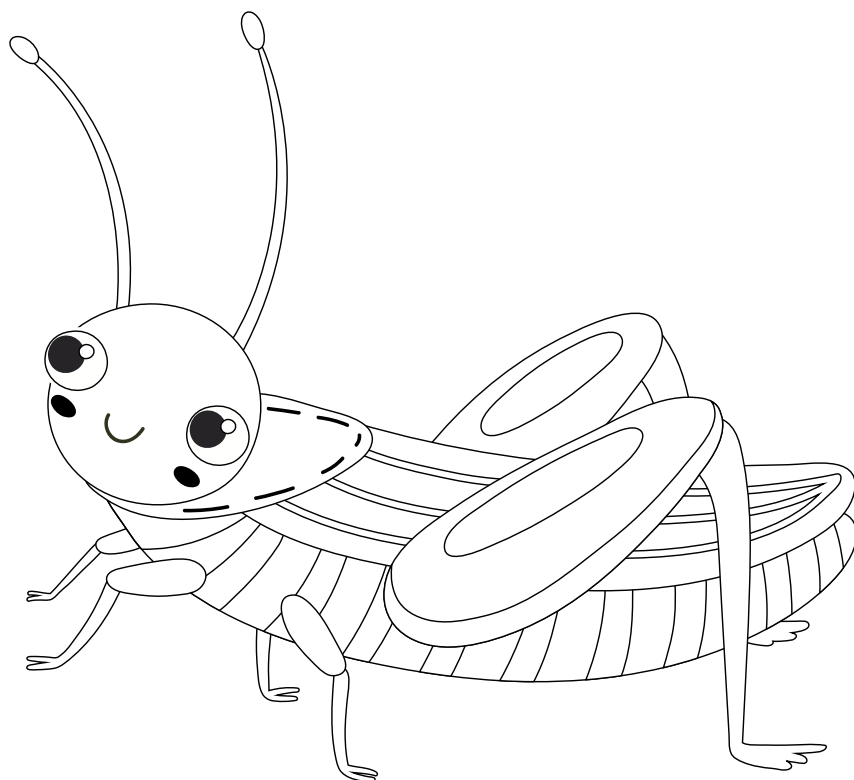
Harjoituksen soveltaminen

1. Valitse harjoituksen työmuodoksi maalaaminen tai piirtäminen.
2. Aloita harjoitus asettamalla kuvakortit näkyville kuvapuoli ylöspäin.
3. Tutustu lasten kanssa kuvakortteihin.
4. Nimetkää kuvakorttien eläimet. Kiinnitä erityistä huomiota vokaalien kestoihin.
5. Aseta iso paperi lattialle tai pöydälle.
6. Jaa lapsille kynät tai maalaustarvikkeet.
7. Kokeilkaa, kuinka pitkiä ja lyhyitä äänneitä kuvataan kynän/pensselin avulla kuuntelemalla tarkasti äänneen kestoa.
 - Kun lapsi kuulee lyhyen vokaalin, hän kuvaa sitä lyhyellä jäljellä, esimerkiksi:
kip = .
pip = .
hop = .
 - Kun lapsi kuulee pitkän vokaalin, hän piirtää tai maala paperiin pitkää jälkeä niin kauan, kuin kuulee äännettä sanottavan. Esimerkiksi:
kiip = ___
piiip = _____
hooooop= _____
8. Pyydä lapsia valitsemaan eläinkuvista jokin eläin.
9. Valitse eläimelle liikkumatapa harjoituksen listasta.
10. Kerro lapsille, kuinka valittu eläin liikkuu, esimerkiksi: ”kissa kipittää KI-PI, KA-PI, KI-PI, KA-PI”.
 - Kiinnitä erityistä huomiota äänneiden kestoan.
11. Sano: ”Millaiset jäljet kissa jättää, kun se kipittää? Piirtäkää/maalatkaa kissan jäljet, kun kuulette sen kipittävän.”
12. Toista: ”Kissa kipittää KI-PI, KA-PI, KI-PI, KA-PI”.
13. Pyydä lapsia valitsemaan toinen eläin ja valitse sille liikkumatapa, esimerkiksi: ”kojootti jolkottaa TEEP-TÖÖP, TEEP-TÖÖP”.
 - Voit liioitella pitkiä äänneitä.
14. Sano: ”Millaiset jäljet kojootti jättää, kun se jolkottaa? Piirtäkää/maalatkaa kojootin jäljet, kun kuulette sen liikkuvan.”
15. Voit rohkaista lapsia keksimään lisää omia esimerkkejä eri eläimistä.





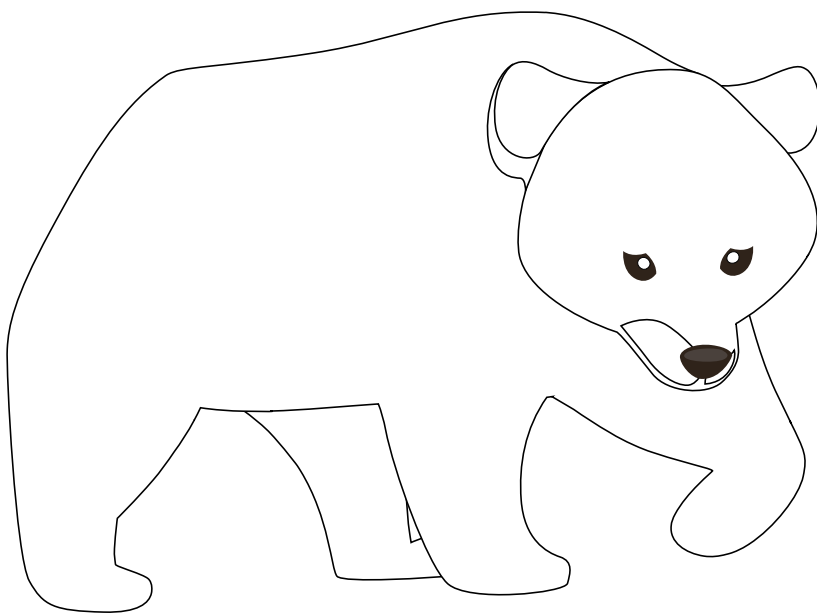
heinäsirkka



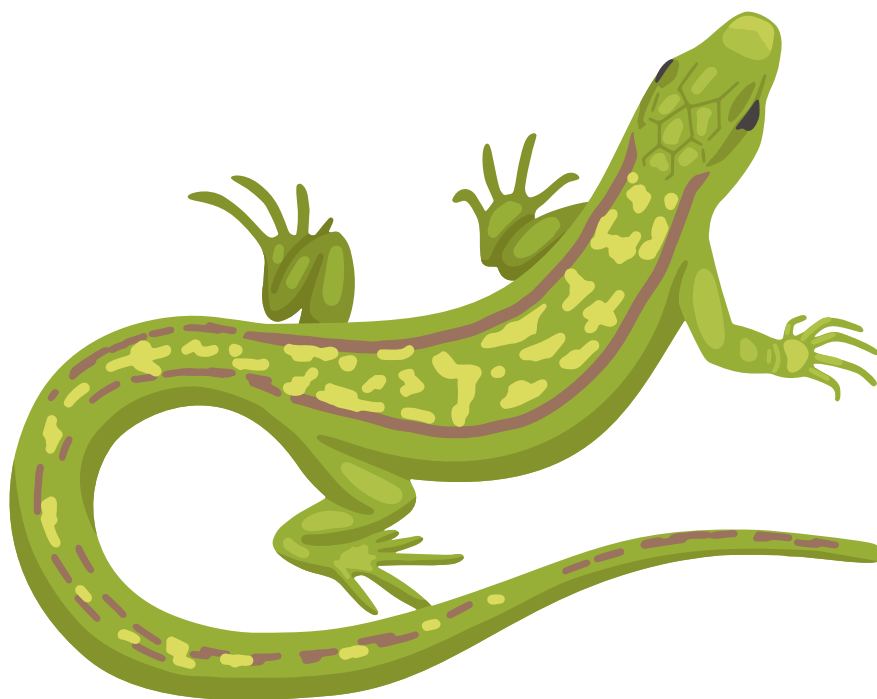
heinäsirkka



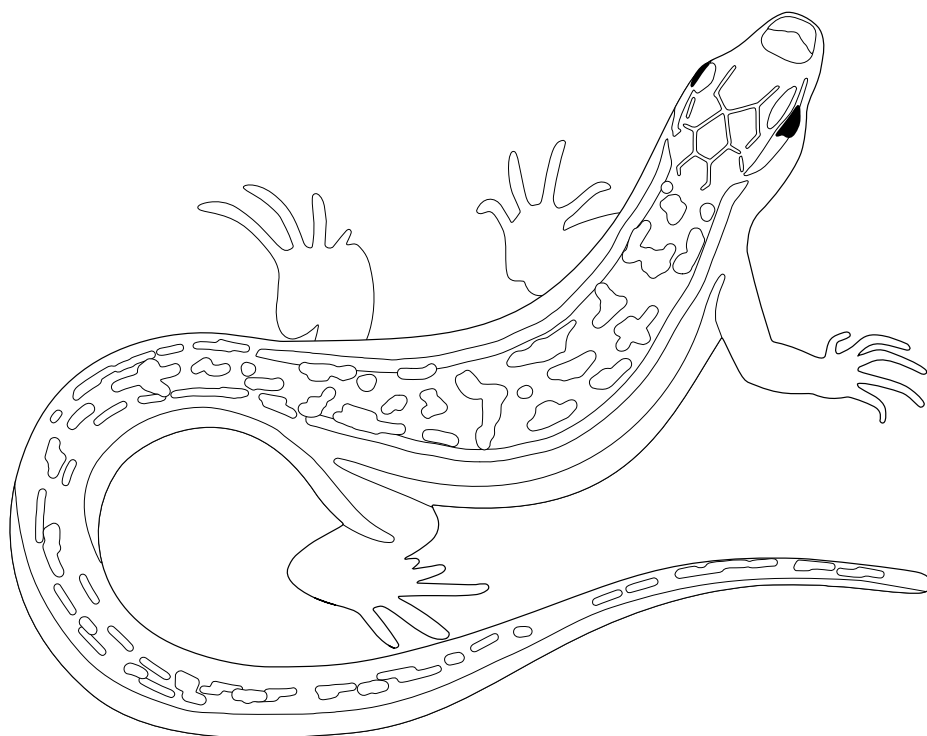
karhu



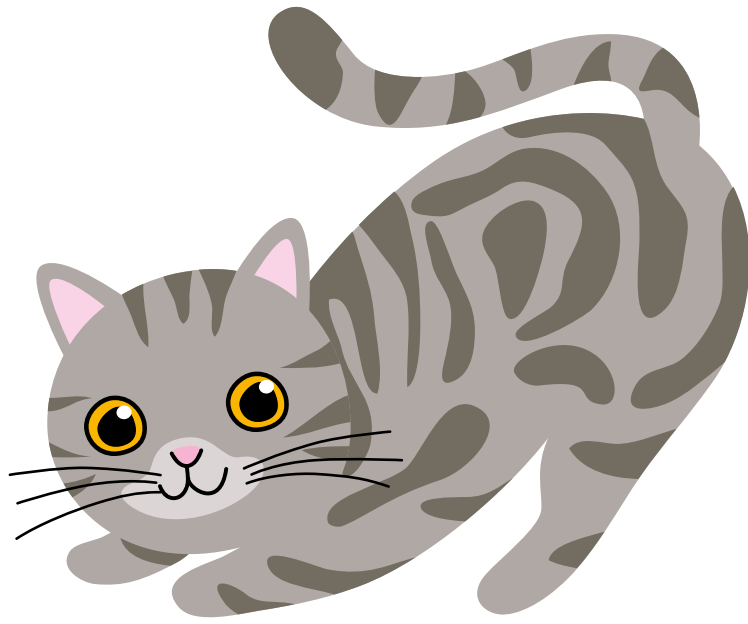
karhu



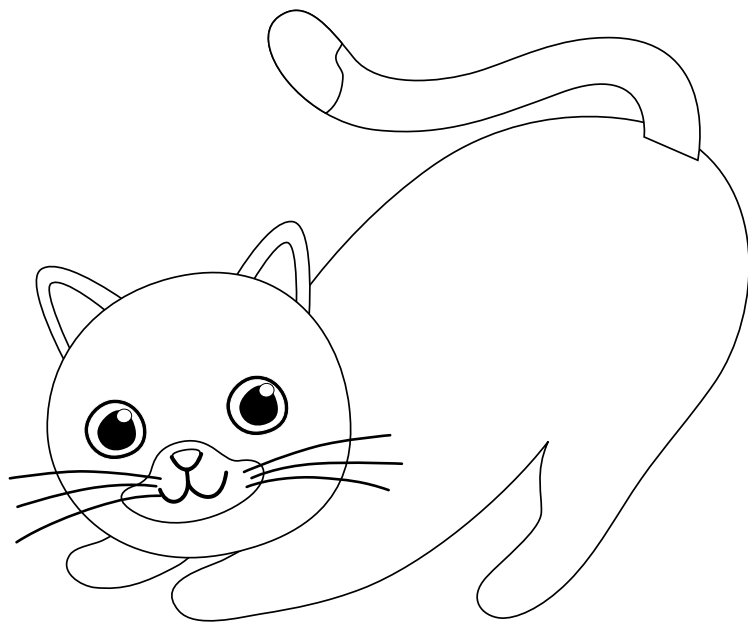
sisilisko



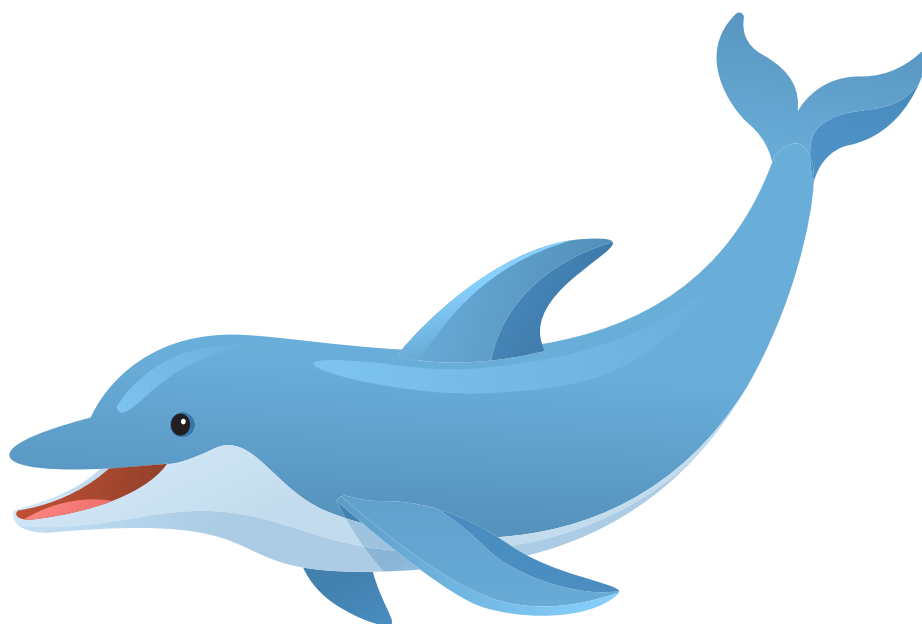
sisilisko



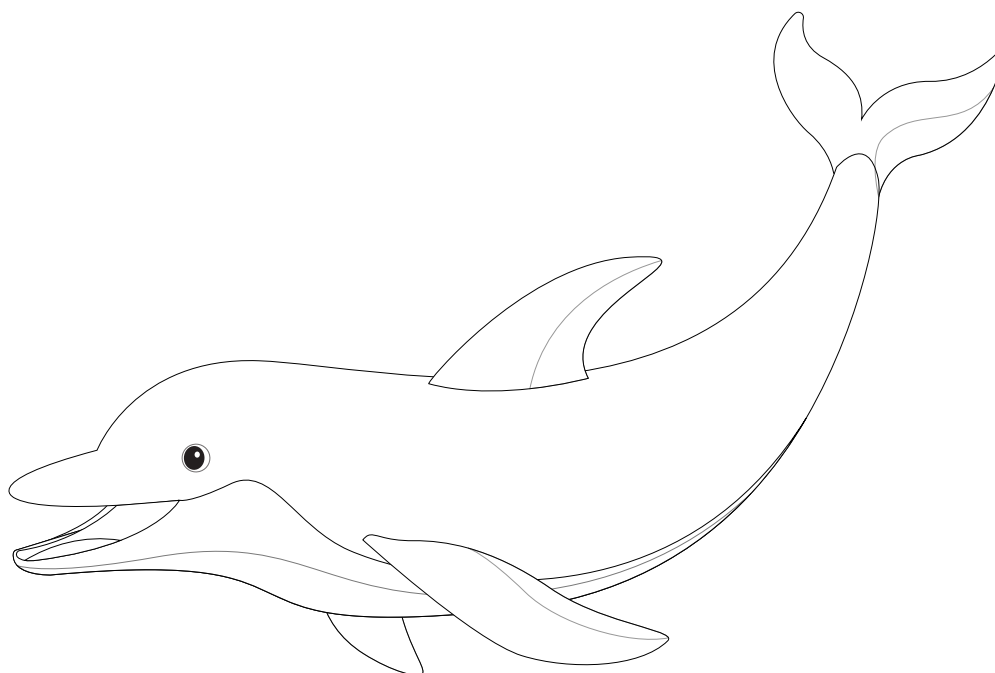
kissa



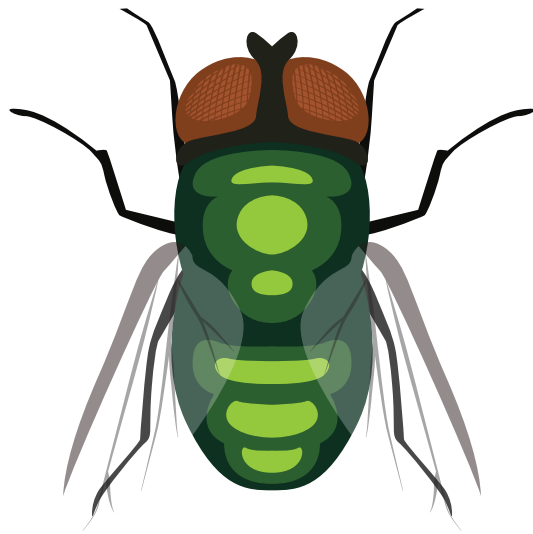
kissa



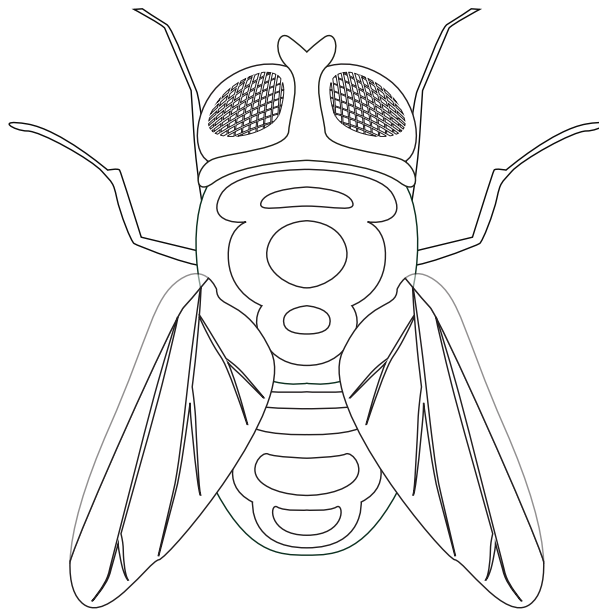
delfiini



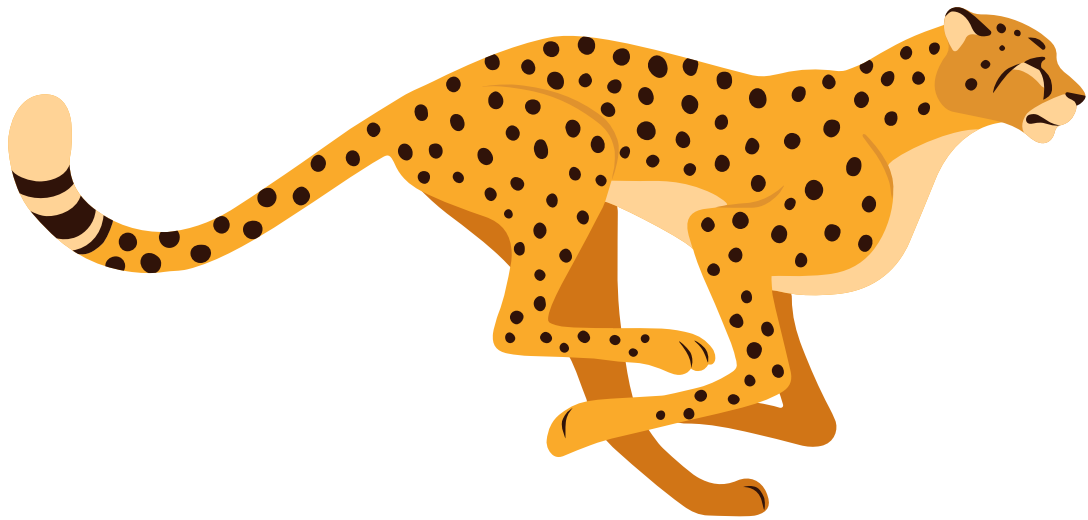
delfiini



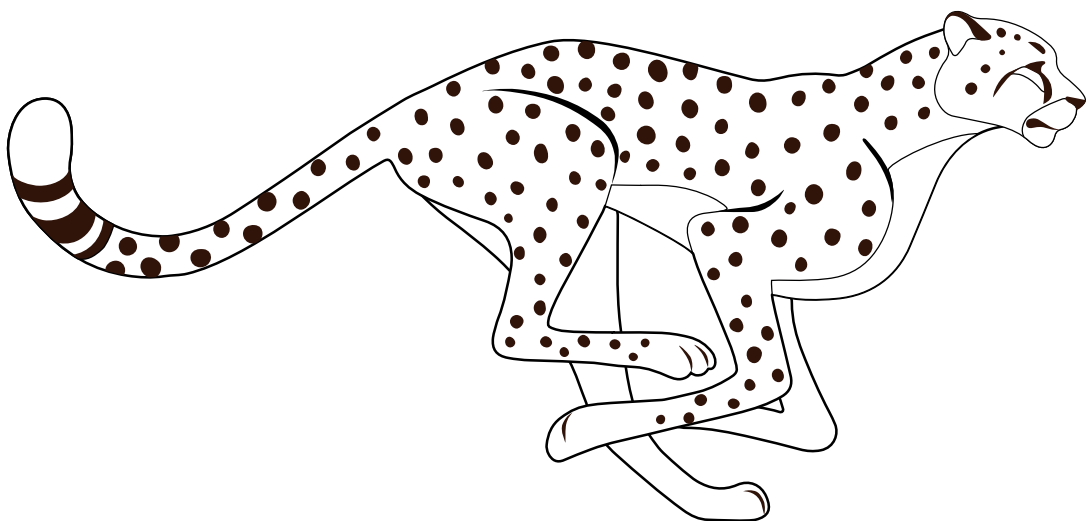
kärpänen



kärpänen



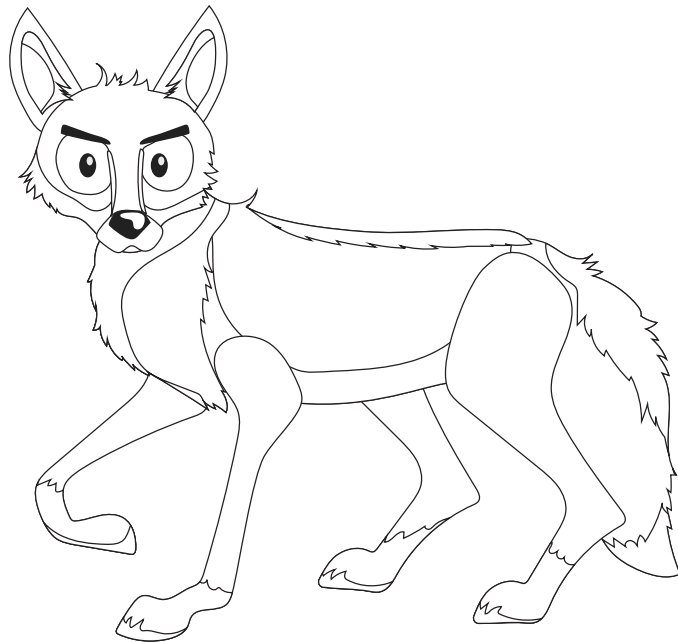
gepardi



gepardi



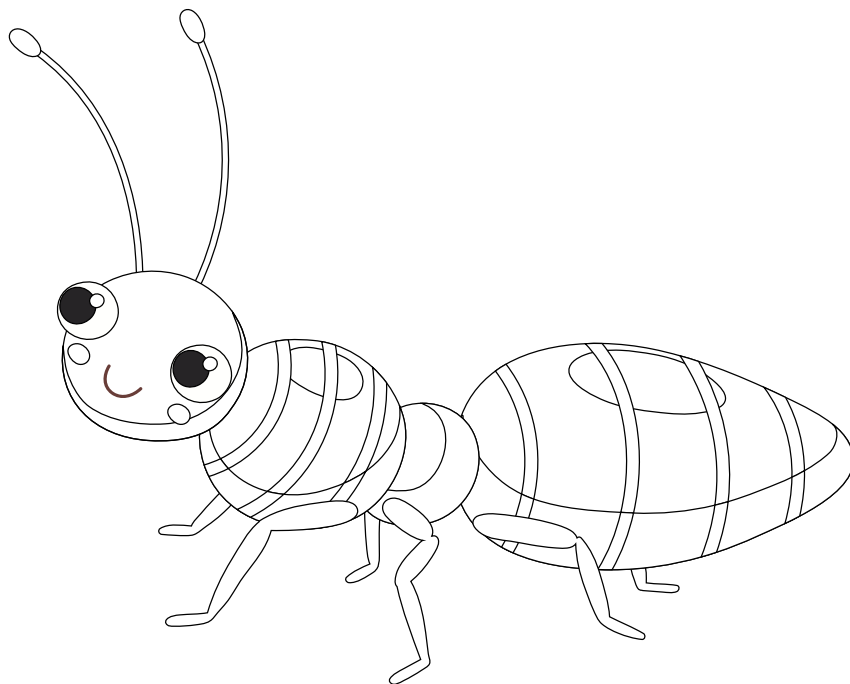
kojootti



kojootti



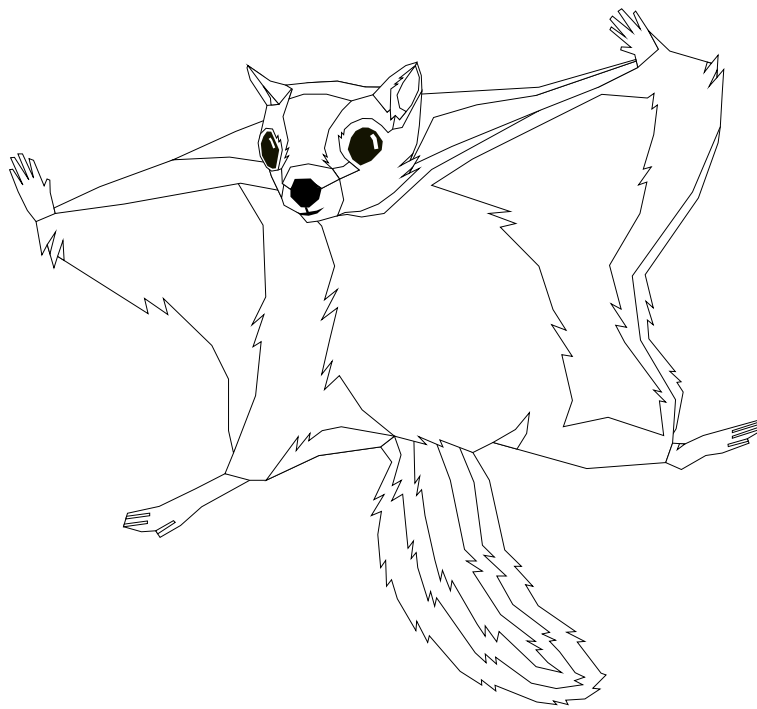
muurahainen



muurahainen



liito-orava



liito-orava



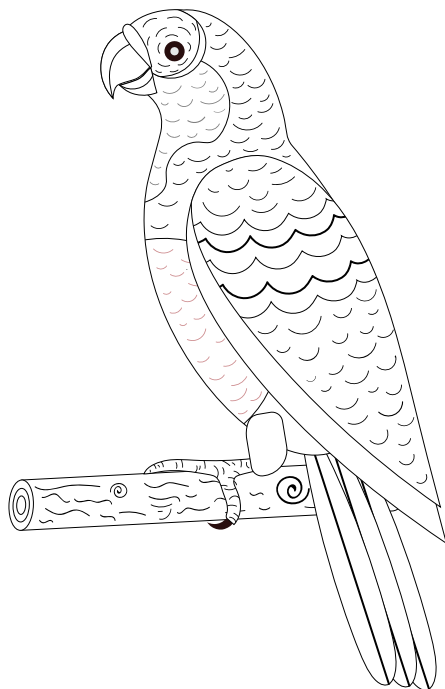
lintu



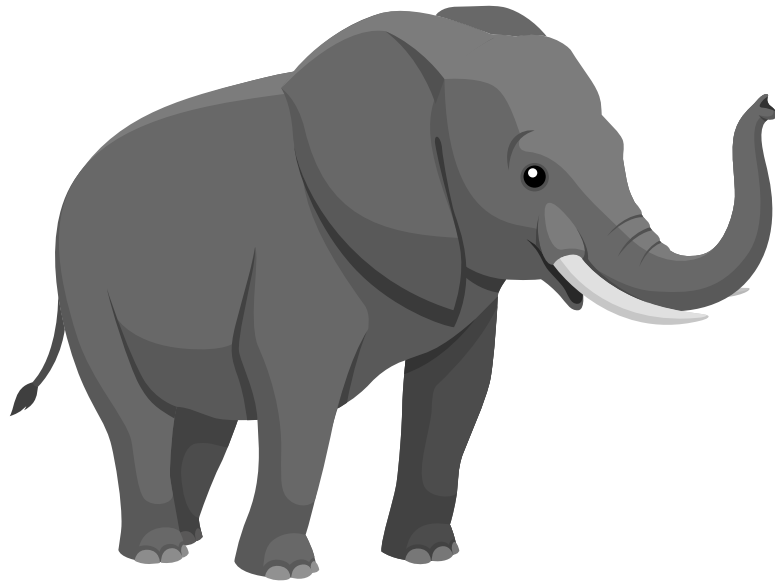
lintu



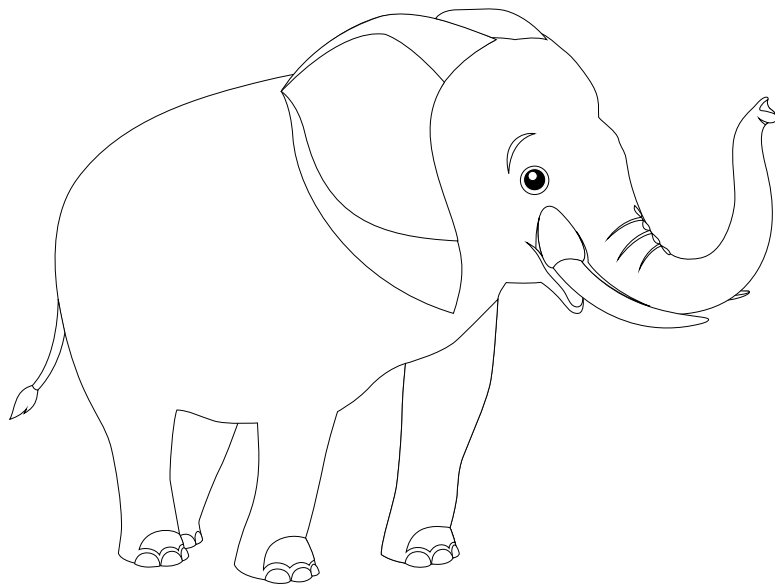
papukaija



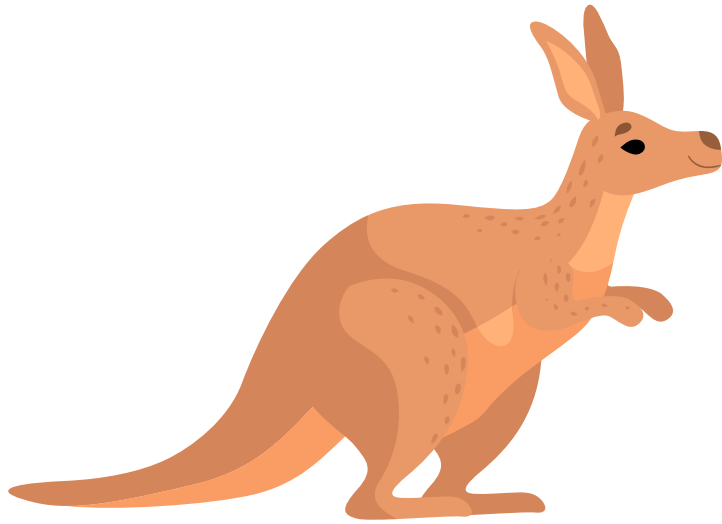
papukaija



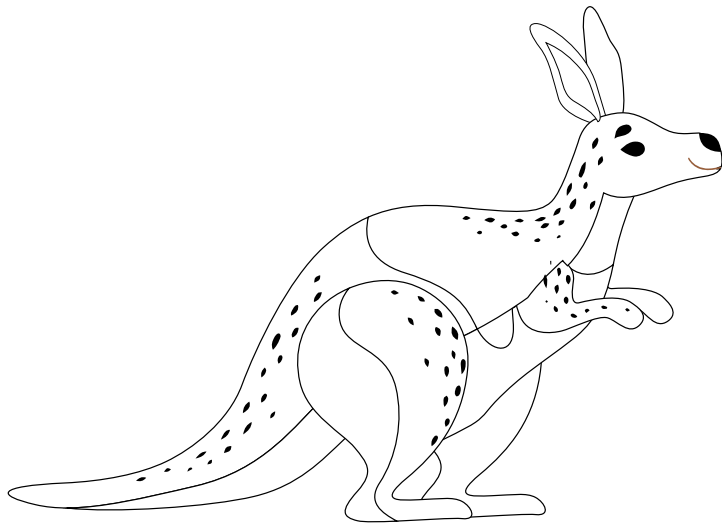
norsu



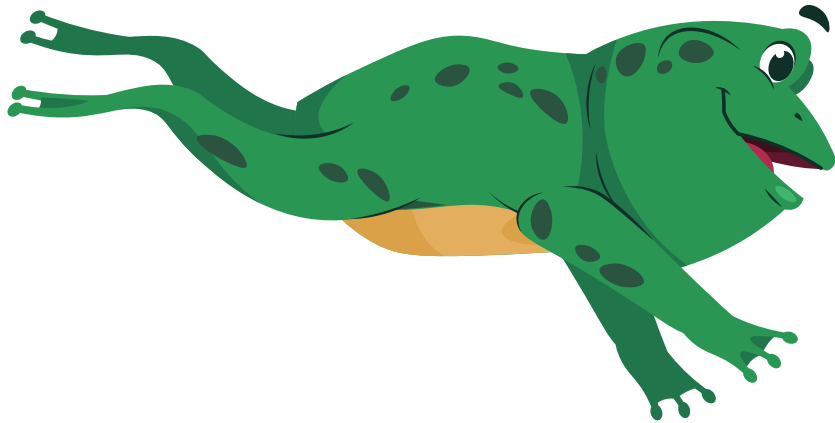
norsu



kenguru



kenguru



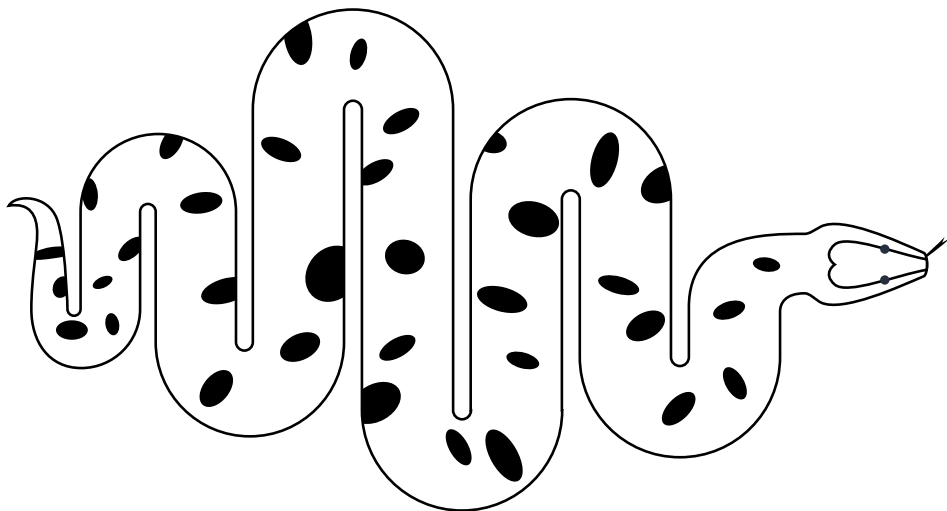
sammakko



sammakko



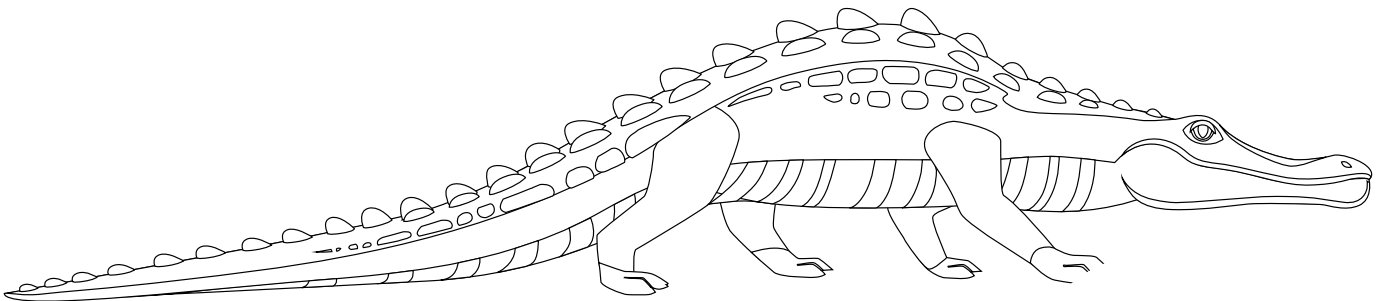
käärme



käärme



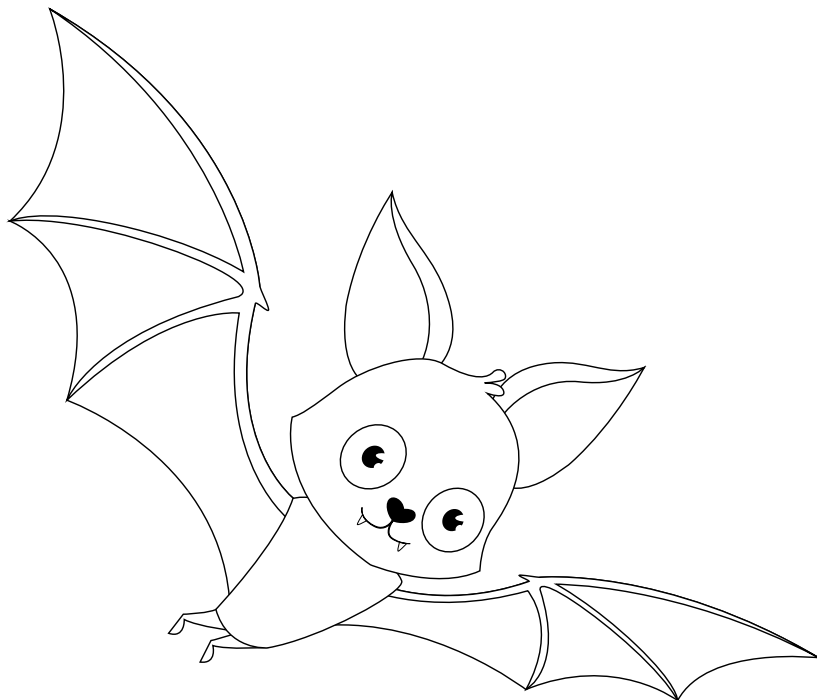
krokotiili



krokotiili



lepakko



lepakko



hiiri



hiiri



jänis



jänis

11 PITKÄNÄ VAI PÄTKÄNÄ? – HYPPYRATA SANOILLA

Harjoitellaan vokaalien kestoerojen tunnistamista sanoilla



Kohderyhmä

- 4–6-vuotiaat
- Pienryhmä

Suomen kielessä vokaalin kesto erottaa sanojen merkityksiä, esim. *uni–uuni*. Monissa muissa kielissä kestoeroa ei ole (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6, 19–20). Tämän takia pitkien ja lyhyiden äänteiden havaitsemista ja ääntämistä on usein harjoiteltava.

Tässä pitkänä vai pätkänä -harjoituksessa harjoitellaan vokaalien kestoeroa kuvien ja liikunnallisen hyppyrataleikin avulla. Harjoitus toimii parhaiten pienryhmässä.

Tavoite

Tavoitteena on harjoitella vokaalien kestoerojen tunnistamista. Samalla opetellaan huomaamaan, kuinka vokaalin kesto vaikuttaa sanan merkitykseen (esim. *sika–siika*). Voit käyttää harjoituksen sanoja ja kuvakortteja myös kestoerojen ääntämisen harjoitteluun pyytämällä lapsia toistamaan perässä.

Materiaalit

- kuvakortit (20 kpl)

Kuvakortit löydät sivulta 129 alkaen. Halutessasi voit laminoida kortit, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Kuvakorttien sanat

puro	siika	uni	sataa
puuro	sima	uuni	lima
raja	siima	savi	liima
raaja	tuli	saavi	kari
sika	tuuli	sata	kaari

Harjoituksen kulku

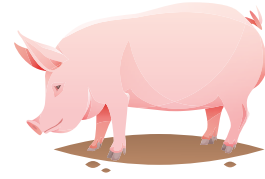
Ennen leikkiä

1. Tutustu lasten kanssa kuvakorttien sanoihin. Nimeä kortit ja pyydä lapsia toistamaan perässä. Liiottele vokaalien kestoeroja.
2. Näytä lapsille yhtä kuvaa kerrallaan ja kysy esimerkiksi: ”Onko kuvassa UNI vai UUNI?”
 - Sanojen merkityseroihin tutustuminen etukäteen tukee äänteiden kestoeron tunnistamista.



Hyppyrata

1. Aseta lattialle rinnakkain paikkamerkeistä, esimerkiksi lattiamuodoista, muodostuvia ratoja. Ulkona radat voi esimerkiksi piirtää hiekkaan.
2. Pyydä kutakin lasta asettumaan omalle radalleen
 - Lapset ovat rinnakkain.
3. Ohjeista: ”Kun kuulette sanan, jossa on lyhyt äänne, hypätkää yksi hyppy eteen- tai taaksepäin. Kun kuulette sanan, jossa on pitkä äänne, hypätkää kaksi hyppyä eteen- tai taaksepäin.”
4. Lausu ääneen kuvakorttien sanoja, joissa on lyhyitä ja pitkiä vokaaleja. Voit näyttää kuvakorttia samalla, kun sanot sanan.
5. Voit pyytää lapsia toistamaan perässä.



Leikin soveltaminen

Lapset ohjaajina

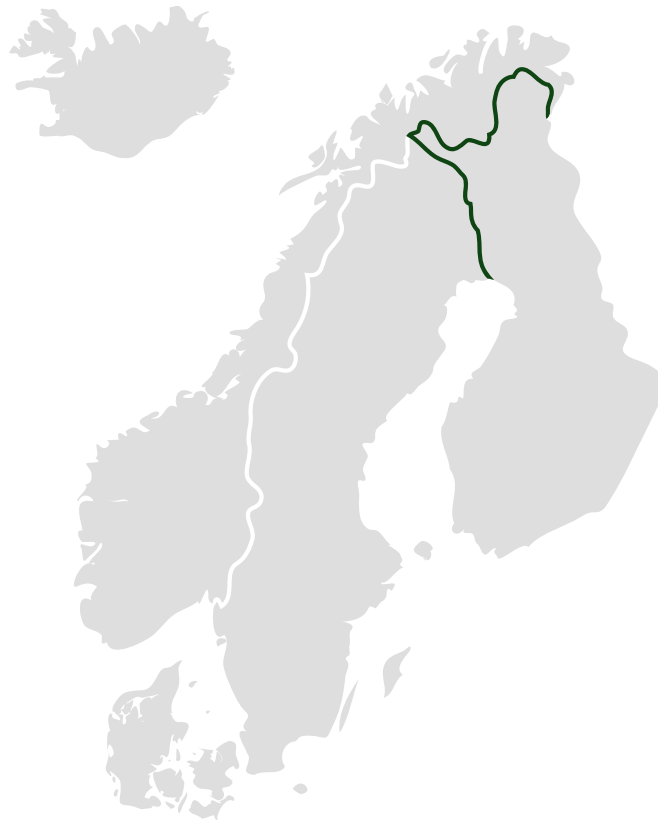
1. Kun sanat alkavat olla tuttuja, voivat lapset toimia ohjaajina.
2. Voit esimerkiksi sijoittaa kuvakortteja eri puolille tilaa.
3. Lapset asettuvat yksi kerrallaan haluamansa kuvan luo ja nimeävät sen.
4. Muut kuuntelevat, onko sanassa lyhyt vai pitkä vokaali.
5. Lapset siirtyvät kuvan luokse joko pitkillä loikilla (pitkä vokaali) tai lyhyillä hypyillä (lyhyt vokaali) kuulemansa perusteella.

Peilileikki

1. Ulkona vokaalien kestoeroja voidaan harjoitella esimerkiksi peilileikissä.
2. Käytä leikissä apuna harjoituksen kuvakortteja.
3. Yksi lapsi on vuorollaan peili. Peili seisoo selin muihin.
4. Pyydä muita lapsia asettumaan lähtöviivalle.
5. Näytä peilille kuvakorttia. Sano tarvittaessa kuvan sana peilinä olevalle lapselle malliksi.
6. Peili toistaa kuuluvalla äänellä kuvakortin sanan, jossa on lyhyt tai pitkä vokaali.
7. Muut siirtyvät joko lyhyen askeleen (lyhyt vokaali) tai pitkän askeleen (pitkä vokaali) kohti peiliä.
8. Peili kääntyy välillä ympäri. Jos peili näkee jonkun liikkuvan, on liikkujan palattava lähtöviivalle.
9. Lapsi, joka ensimmäisenä koskettaa peiliä ja huutaa oman nimensä, on seuraavalla kierroksella peili.



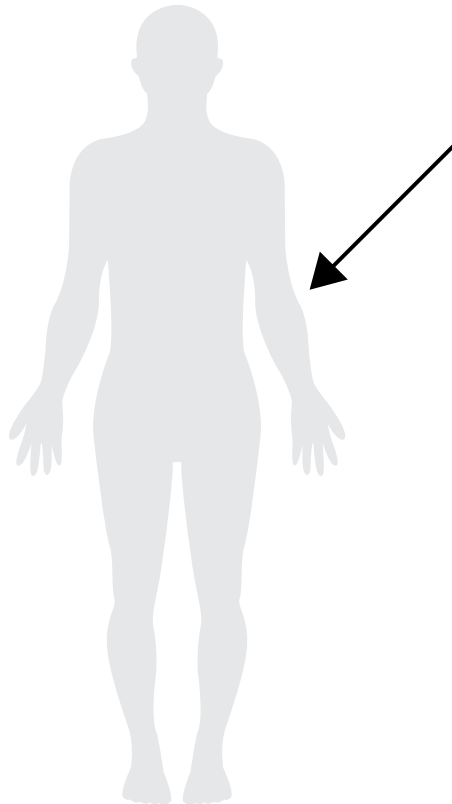
puro



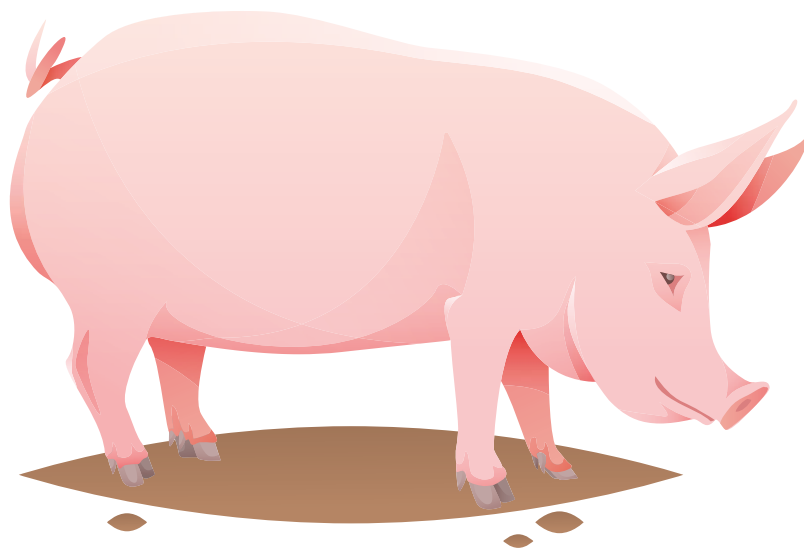
raja



puuro



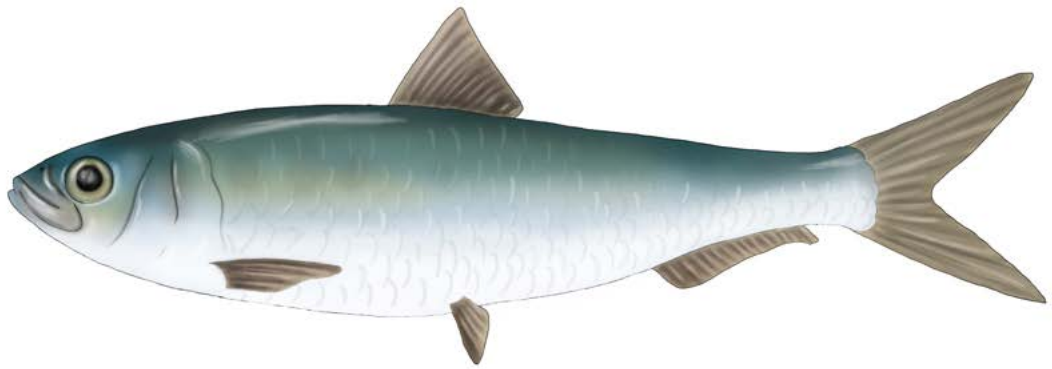
raaja



sika



tuli



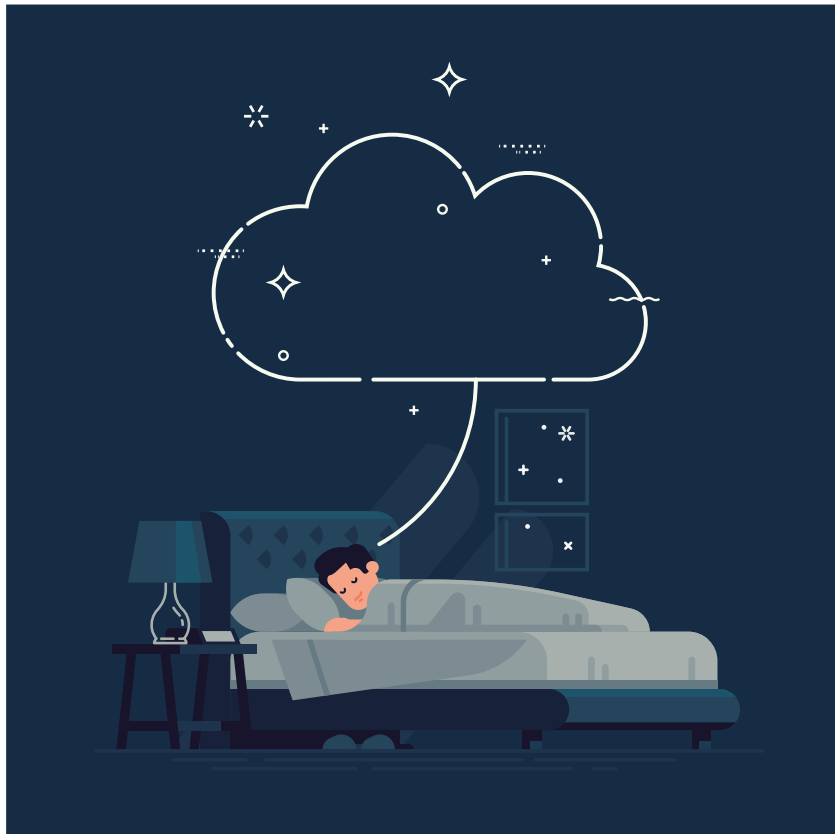
siika



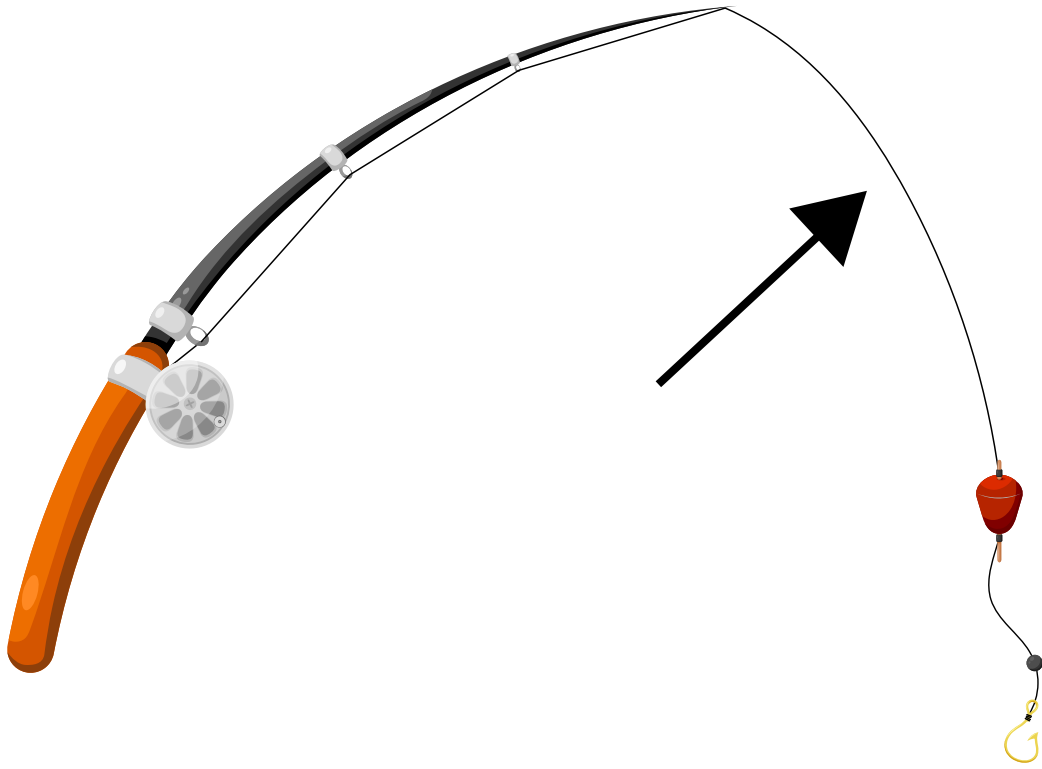
tuuli



sima



uni



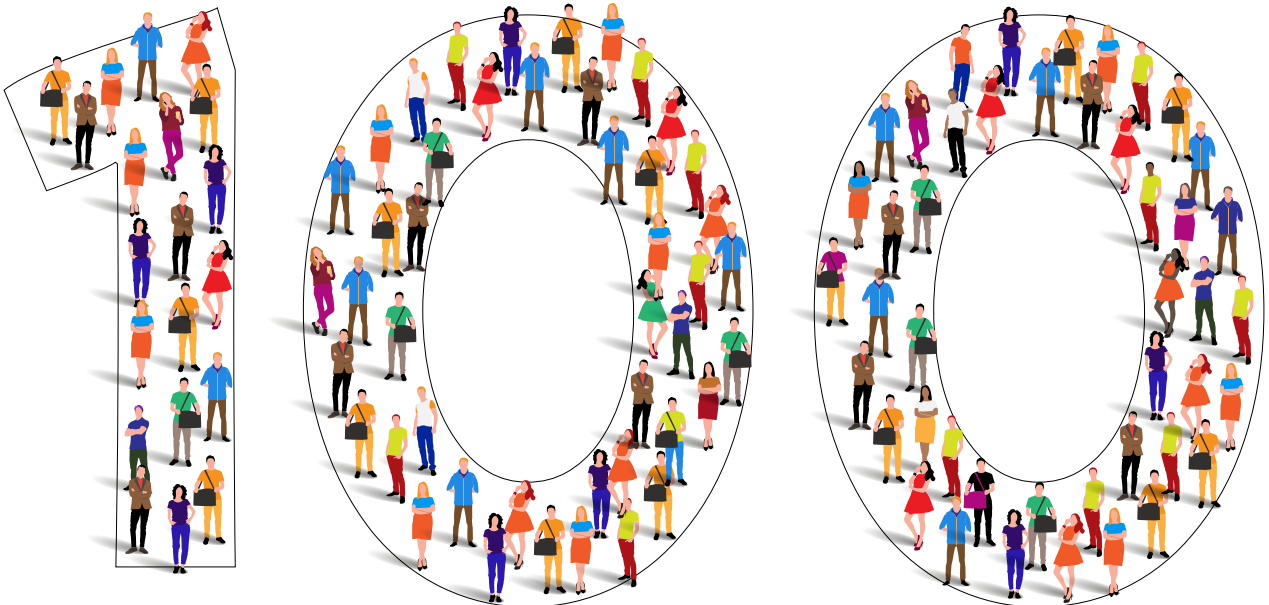
siima



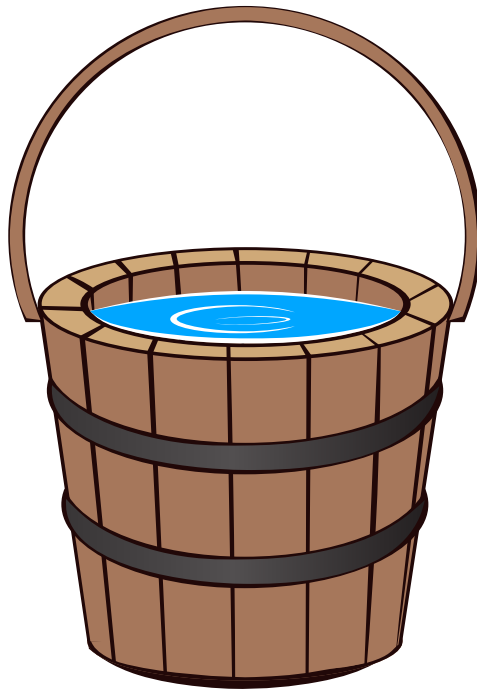
uuni



savi



sata



saavi



sataa



lima



kari



liima



kaari

12 PELASTA PRINSSI AFFE -LAUTAPELI

Harjoitellaan pitkien konsonanttien tunnistamista ja ääntämistä

Suomen kielessä konsonantin kesto erottaa sanojen merkityksiä, esim. *kisa-kissa*. Monissa muissa kielissä konsonanteilla ei ole kestoeroa. Tämän takia pitkien konsonanttien tunnistamista ja ääntämistä on usein harjoiteltava. (ks. KieliVertailu-työvälineen opas, s. 6, 19–20). Myös ensikieleltään suomenkieliset lapset saattavat tarvita harjoitusta pitkien konsonanttien ääntämiseen, vaikka he yleensä hallitsevatkin 5-vuotiaana suomen kielen konsonantit foneemisesti (Kunnari–Savinainen–Makkonen 2012, 101).

Kohderyhmä

- 5–6-vuotiaat
- korkeintaan 5 lasta



Lautapelissä opetellaan tunnistamaan ja ääntämään suomen kielen sanoja, joissa on pitkiä konsonantteja. Peliin on valittu sanoja, joissa on pitkä konsonantti tai joiden merkitys muuttuu konsonantin pituuden mukaisesti. Pelissä lapsia motivoidaan tekemään erilaisia ääntämistehtäviä, jotta he voivat vapauttaa prinssi Affen. Peli soveltuu korkeintaan viiden lapsen ryhmässä pelattavaksi.

Tavoite

Tavoitteena on kiinnittää lasten huomio pitkiin konsonantteihin lautapelin avulla. Lisäksi peli innostaa lapsia tuottamaan sanoja ja oivaltamaan äänteiden kestoeroja. Pelin kysymykset auttavat lasta huomaamaan konsonanttien pituuden luomia merkityseroja sanoissa (esim. *palo-pallo*). Harjoituksen sanasto rikastaa luontevasti kaikkien lasten suomen kieltä kuvatuen avulla.

Materiaalit

- pelilauta
- pelikortit (32 kpl)
- itse valitut pelinappulat
- arpakuutio

Pelilaudan ja -kortit löydät sivulta 142. Halutessasi voit laminoida ne, jolloin saat niistä pitkäikäisemmät.

Pelikorttien sanat

Aku vai akku?	Pako vai pakko?	Käry vai kärry?	Kasa vai kassa?
Rako vai rakko?	Hali vai halli?	Maali vai malli?	Kisa vai kissa?
Suka vai sukka?	Tali vai talli?	Kumi vai kummi?	Pasi vai passi?
Taka vai takka?	Palo vai pallo?	Lume vai lumme?	Kasi vai kassi?
Kuka vai kukka?	Kelo vai kello?	Panu vai pannu?	Pusi vai pussi?
Tuki vai tukki?	Tuli vai tulli?	Rapu vai rappu?	Kato vai katto?
Laki vai lakki?	Veli vai velli?	Hera vai herra?	Lauta vai lautta?
Koko vai kokko?	Siili vai silli?	Vesa vai vessa?	Mato vai matto



Harjoituksen kulku

1. Aseta pelilauta pöydälle tai lattialle.
2. Aseta pelikortit pinoon pelilaudan viereen kuvapuoli alaspäin.
3. Anna lasten valita itselleen pelinappulat.
4. Pelissä on sadunomainen johdanto, jolla voit motivoida lapset peliin ja äänneiden harjoitteluun. Kerro:

Prinssi Affe on joutunut pulaan.
Hän oli menossa ystävänsä prinsessa Siddan luo,
mutta lähti väärään suuntaan ja eksyi.
Hän käveli vahingossa ansaan ja
häkki putosi hänen ympärilleen.
Voitko auttaa prinssi Affea?
Jos teet pelin tehtävät,
häkki aukeaa ja prinssi Affe
voi jatkaa matkaa prinsessa Siddan luo.

5. Pyydä pelaajia asettamaan pelinappulansa lähtöruutuun.
6. Valitkaa pelin aloittaja, joka heittää ensimmäisenä arpakuutiota.
 - Aloittaja voi olla esim. nuorin pelaaja.
7. Pelissä edetään arpakuution silmäluvun mukaisesti. Lisäksi jokaisesta oikeasta vastauksesta pääsee liikkumaan yhden askeleen eteenpäin.
8. Pelilaudalla on etenemisjärjestyksessä seuraavat pelialueet:

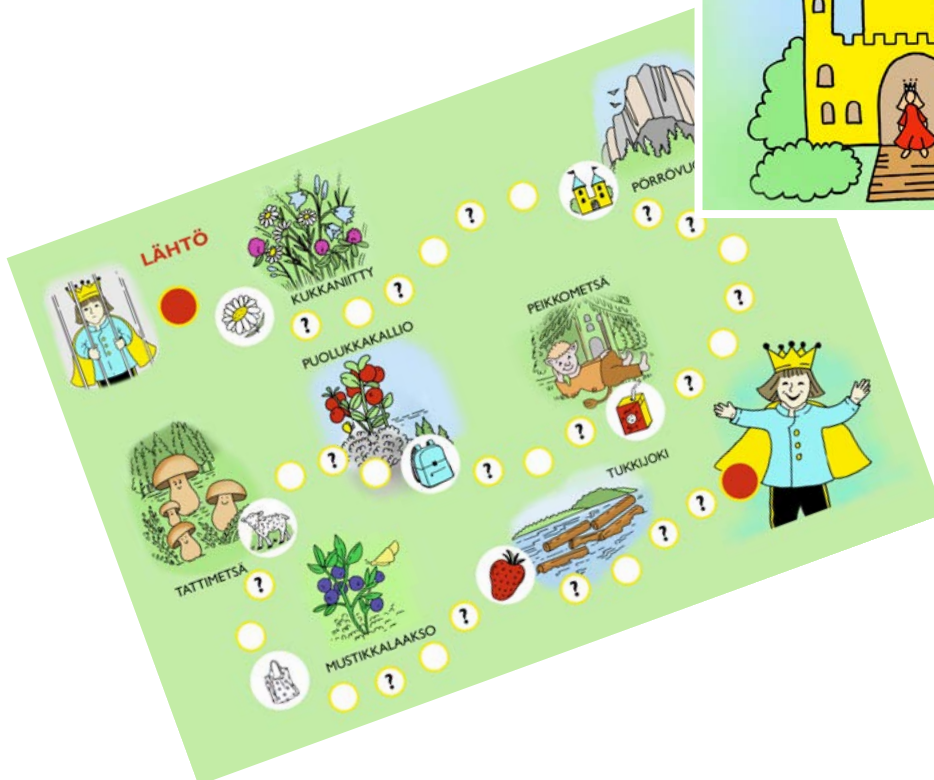
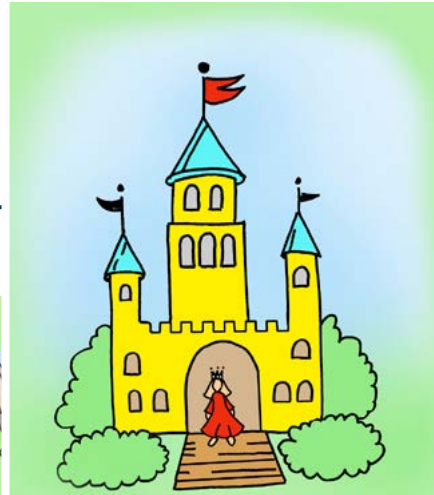
Kukkaniitty (salasana KUKKA)
Pörrövuori (salasana LINNA)
Peikkometsä (salasana PILLIMEHU)
Puolukkakallio (salasana REPPU)
Tattimetsä (salasana LAMMAS)
Mustikkalaakso (salasana PUSSI)
Tukkijoki (salasana MANSIKKA)

9. Kun pelaaja ohittaa laudalla olevan pikkukuvan tai pysähtyy sen kohdalle, hänen täytyy nimetä pikkukuva eli sanoa salasana. Nimettyään salasanan pelaaja pääsee siirtymään yhden askeleen eteenpäin. Esim. siirtyessään Kukkaniityltä Pörrövuorelle lapsen tulee lausua salasana ”LINNA”.

- Pelaaja voi sanoa salasanan ääneen tai kuiskata vastauksensa opettajalle.
- Jos lapsi ei tunnista kuvaa tai ei tiedä sanaa, hän voi pyytää apua muilta lapsilta. Hänen tulee kuitenkin sanoa salasana voidakseen jatkaa peliä.

10. Kun pelaaja pysähtyy kysymysmerkin kohdalle, hän nostaa yhden pelikortin.
11. Kysy pelaajalta, kumpi kuvakortin sanoista on kuvassa. Esimerkiksi: ”Onko kuvassa RAPU vai RAPPU?”
 - Esitä sanat perusmuodossa.
 - Jos lapsi ei tunnista kuvaa tai ei tiedä sanaa, hän voi pyytää apua muilta lapsilta. Hänen tulee kuitenkin sanoa kortin sana voidakseen jatkaa peliä. Toistettuaan sanan pelaaja saa siirtyä yhden askeleen eteenpäin.
12. Pelaaja, joka ehtii ensimmäisenä pelilaudan loppuun vapauttamaan prinssi Affen, voittaa pelin.

Lopuksi voitte piirtää prinsessa Siddan linnan.



LÄHTÖ



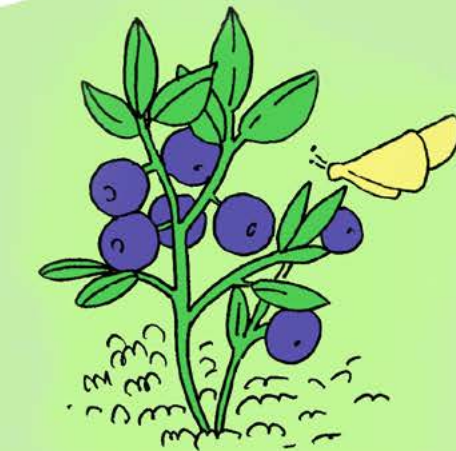
KUKKANIITTY



PUOLUKKAKALLIO



TATTIMETSÄ



MUSTIKKALAAKSO





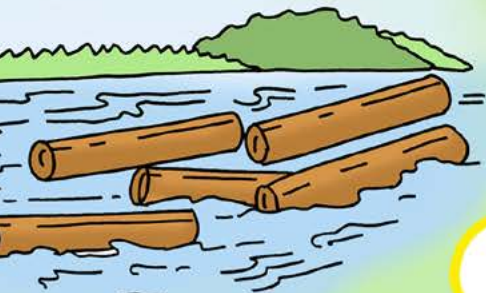
PÖRRÖVUORI

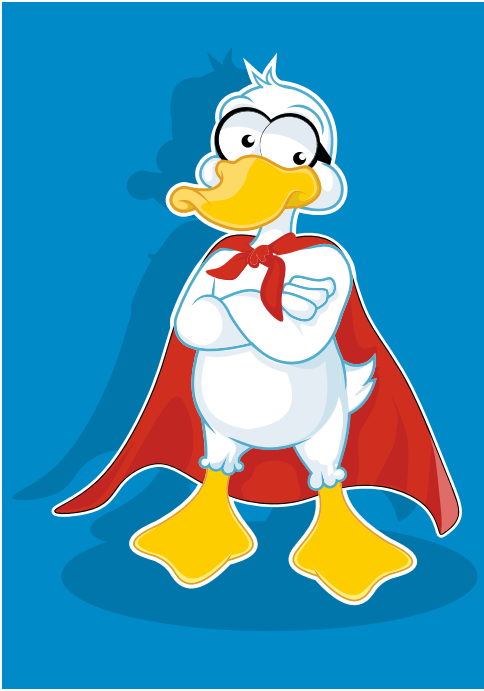


PEIKKOMETSÄ

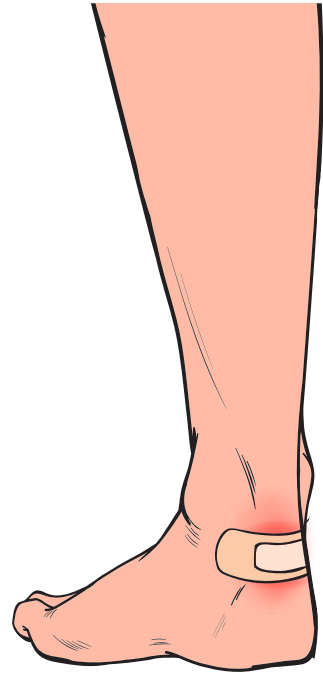


TUKKIJOKI





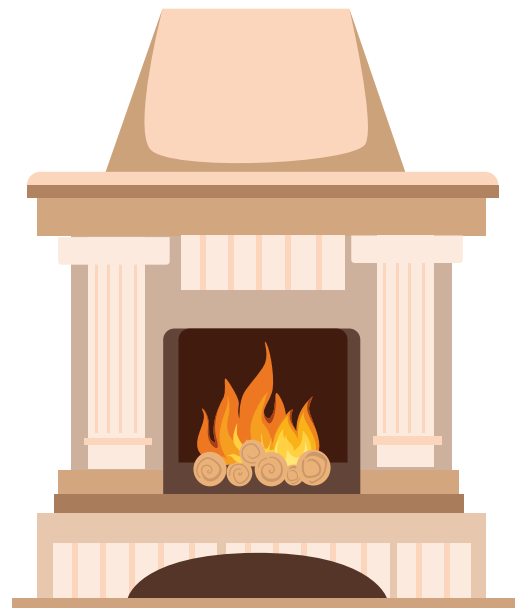
Aku vai akku?



Rako vai **rakko**?



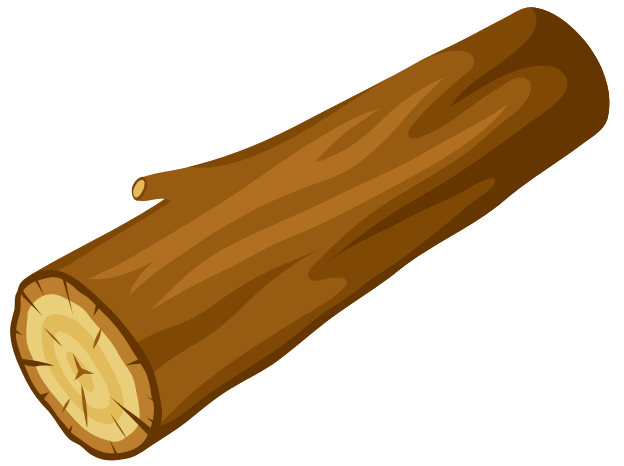
Suka vai **sukka**?



Taka vai **takka**?



Kuka vai **kukka**?



Tuki vai **tukki**?



Laki vai **lakki**?



Koko vai **kokko**?

EXIT



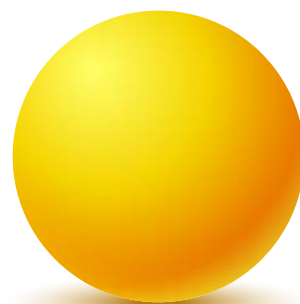
Pako vai pakko?



Hali vai halli?



Tali vai talli?



Palo vai **pallo**?



Kelo vai **kello**?



Tuli vai tulli?



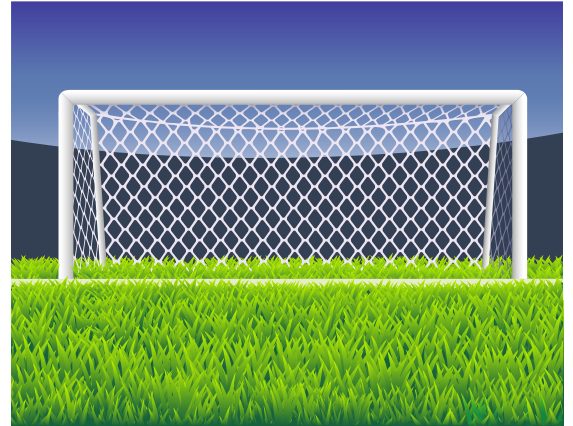
Veli vai **velli**?



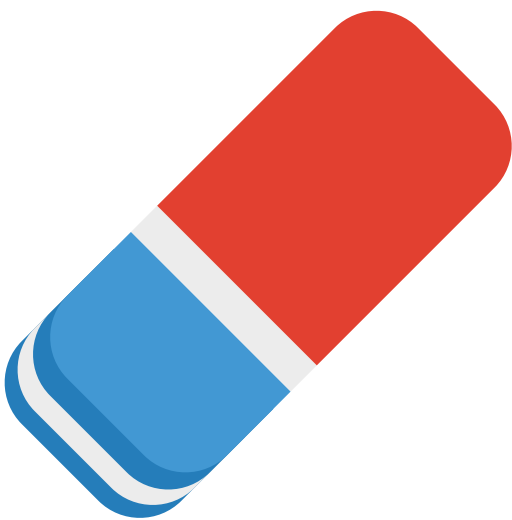
Siili vai silli?



Käry vai **kärry**?



Maali vai malli?



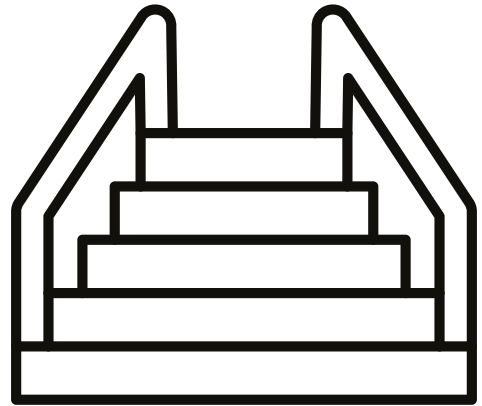
Kumi vai kummi?



Lume vai **lumme**?



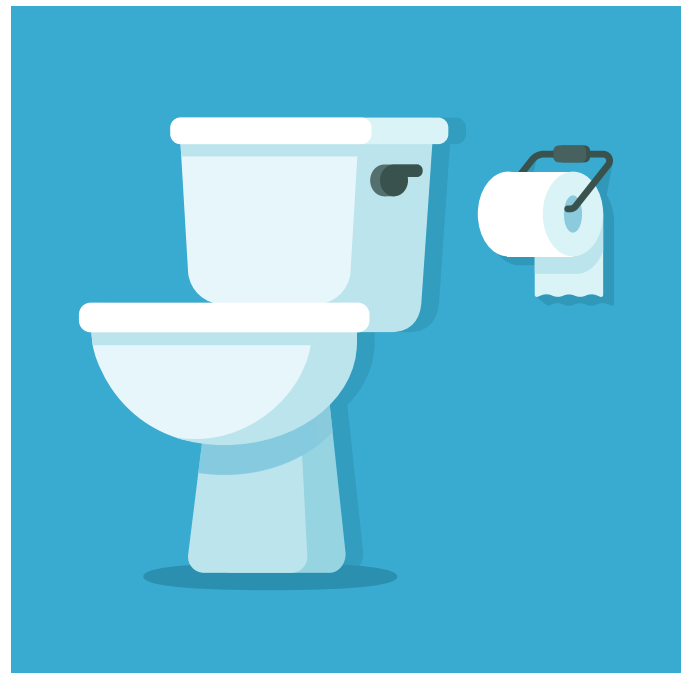
Panu vai **pannu**?



Rapu vai **rappu**?



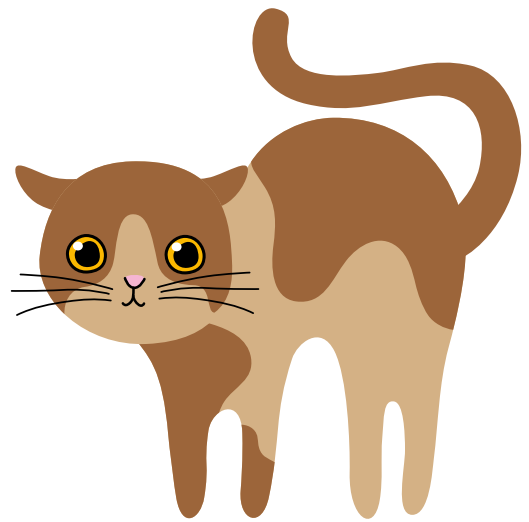
Hera vai **herra**?



Vesa vai **vessa**?



Kasa vai kassa?



Kisa vai **kissa**?



Pasi vai **passi**?



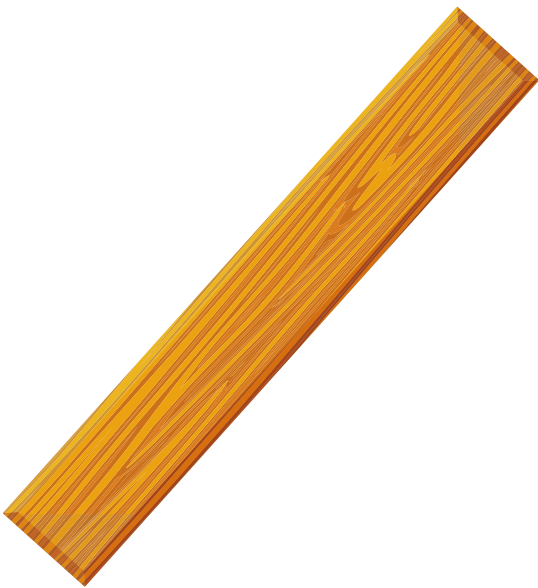
Kasi vai **kassi**?



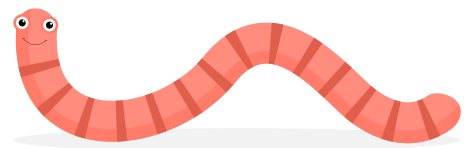
Pusi vai **pussi**?



Kato vai **katto**?



Lauta vai lautta?



Mato vai matto?

LÄHTEET

- Harju-Luukkainen, H., Gyekye, M., Thurin, N., Kekki, N. & Tyrer, M. (2020). Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa (KieliPeda) -työväline. Turun yliopisto, Turku. Saatavilla: www.utu.fi/kieku.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. (2018). *Varhaiskasvatus: perusteita*. BoD – Books on Demand.
- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) (2012). *Pienten sanat: Lasten äänteellinen kehitys*. PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetus-suunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Opetushallitus. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet>
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

LISÄKIRJALLISUUS

- Immonen, K., Alku, P. & Peltola, M. S. (2022). Phonetic listen-and-repeat training alters 6–7-year-old children’s non-native vowel contrast production after one training session. *Journal of Second Language Pronunciation*. <http://doi.org/10.1075/jslp.21005.imm>
- Immonen, K. & Peltola, M. S. (2018). Finnish Children Producing English Vowels-Studying in an English Immersion Class Affects Vowel Production. *Journal of Language Teaching and Research*, 9(1), 27–33.
- Immonen, K., Peltola, K. U., Tamminen, H., Alku, P. & Peltola, M. S. (2022). Orthography does not hinder non-native production learning in children. *Second Language Research*. <https://doi.org/10.1177/02676583221076645>
- Peltola, K. U., Tamminen, H., Alku, P. & Peltola, M. S. (2015). Non-native production training with an acoustic model and orthographic or transcription cues. *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*. Glasgow, UK, Paper number 0236.
- Peltola, K. U., Tamminen, H., Alku, P., Kujala, T. & Peltola, M. S. (2020) Motoric training alters speech sound perception and production – active listening training does not lead into learning outcomes. *Journal of Language Teaching and Research* 11(1), 10–16.
- Peltola, M. S., Kuntola, M., Tamminen, H., Hämäläinen, H. & Aaltonen, O. (2005). Early exposure to non-native language alters preattentive vowel discrimination. *Neuroscience Letters*, 388(3), 121–125.
- Savo, S. & Peltola, M. S. (2019). Arabic-speakers learning Finnish vowels: short-term phonetic training supports second language vowel production. *Journal of Language Teaching and Research*, 10(1), 45–50.
- Taimi, L., Alku, P., Kujala, T., Näätänen, R. & Peltola, M. (2014). The effect of production training to non-native speech sound perception and discrimination in school-aged children: An MMN and behavioural study. *Linguistica Lettica*, (22), 114–129.
- Taimi, L., Jähi, K., Alku, P. & Peltola, M. S. (2014). Children Learning a Non-native Vowel – The Effect of a Two-day Production Training. *Journal of Language Teaching & Research*, 5(6), 1229–1235.

TEKIJÄT

Toimituskunta

Juli-Anna Aerila
Marjaana Gyekye
Katja Haapanen

Niina Kekki
Kimmo U. Peltola
Maija S. Peltola

Inkeri Ruokonen
Nina Thurin
Maria Tyrer

Työryhmä

Marja Ahonen
Irene Altundas
Vellika Belausova
Katariina Elomaa
Terhi Hyvärinen
Merja Ijäs
Ranja Karakus

Riikka Kauranen
Hannele Kontsas-Vähäsilta
Taija Korhonen
Meri Laakso
Veera Niskanen
Teija Pylkkänen
Tuija Ruonala

Ulla-Mari Ruponen
Mia Satukangas
Riikka Tidenberg
Pirjo Varjo
Linda Vähäkangas

Lisäksi haluamme kiittää seuraavia harjoitusten ideointiin ja kommentointiin osallistuneita varhaiskasvatuksen asiantuntijoita:

Hanna Aapro-Seittonen
Johanna Forss-Lähdesmäki
Mari Frilund
Soili Hietaniemi
Elina Järvelä

Maria Korhonen
Jessica Maaninka
Heidi Naukkarinen
Maiju Peri
Pia Riihimäki

Anton Silvi
Maria Sundgren
Katri Varjonen



Tule mukaan harjoittelemaan suomen kielen äänneitä Papu-papukaijan, metsänpeikkojen, Muun ja Myyn sekä monien muiden innostavien hahmojen kanssa! Vai lähtisitkö sittenkin mieluummin ajelemaan äännerallia tai pomppimaan eläinten loikkaradalle?

KieliVertailu-työvälineen harjoituspaketti sisältää varhaiskasvatuksen arkeen sopivia harjoituksia suomen kielen äänneiden oppimisen tueksi monikielisissä ryhmissä ja monikielisten lasten kanssa käytettäväksi. Harjoituspaketin parina on erillinen opas, jonka avulla harjoitukset voi kohdentaa niihin suomen kielen äänneisiin, jotka ovat lapsen kielitaustan huomioiden olennaisia. Oppaan voit tulostaa samalta verkkosivulta.

KieliVertailu-työväline on kehitetty vuosien 2021–2022 aikana kahdessa Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen hankkeessa: *VakMo - Monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien tukeminen varhaiskasvatuksessa* ja *KiVe - Kielten vertailu kielitietoisien pedagogiikan tukena varhaiskasvatuksessa*. Työryhmään kuului varhaiskasvatuksen ammattilaisia eri puolilta Suomea. Molemmat hankkeet ovat olleet Opetushallituksen rahoittamia.

Harjoituspaketin harjoitukset ovat Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen järjestämään ja Opetushallituksen rahoittamaan *Fonetiikan perusteet monikielisten lasten kanssa työskenteleville* -täydennyskoulutukseen vuonna 2021 osallistuneiden opiskelijoiden työn tuloksia.



**TURUN
YLIOPISTO**

